

duceafărul

Saptăzional editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 13 Iulie 1992 • 26 (125)

RELAȚIA DIRECTĂ

Campania electorală propriu-zisă ar trebui să înceapă — dacă luăm de bună data fixată pentru alegeri: 27 septembrie — cel târziu la 20 iulie. (În paranteză fie spus au apărut deja semne de întârziere despre care vom discuta mai pe larg altă dată, dar, deocamdată presupunem că această campanie electorală chiar se va desfășura în intervalul 20 iulie — 20 septembrie). Ea va avea drept loc de desfășurare, ca și până acum, televiziunea, radioul, presa scrisă și, desigur, localitățile țării. Nu știm încă mai nimic despre modul în care televiziunea va găzdui campania electorală, dar fără a-i contesta rolul, credem că pentru alegerile de anul acesta mai eficientă decât televiziunea va fi relația directă dintre candidați și electori. Cu atât mai mult cu cât imaginea deplorabilă pe care au lăsat-o numeroși parlamentari din actuala legislatură e pusă pe seama orbirii din 20 mai 1990, când electoratul a votat pur și simplu o listă de candidați fără să știe și chiar fără să fie interesat din cine e compusă lista respectivă. E de presupus că atenția față de identitatea candidaților, dincolo de aparența lor strict politică, va crește considerabil și chiar dacă nu va atinge cotele suflării în laur va determina în mare măsură opțiunea electoratului. Într-o atare perspectivă, contactul direct, dialogal dintre cei ce aleg și cei ce vor să fie aleși devine, poate, mai important decât mediatizarea, fie această e de intensă. Problema e că, la scara întregului teritoriu, a tuturor circumscripțiilor electorale, realizarea relației directe e foarte costisitoare și nu știm cîte și care din partide își vor putea permite să alocе sumele necesare acestei acțiuni, în condițiile nesustenibile de la bugetul statului a campaniei electorale. Accesoriile specifice propagandei electorale, mai cu seamă cele ce cuprind informații despre candidați și despre platforma politică a acestora, nu vor putea înlocui — oricît de bine ar fi făcute — prezenta reală a aspiranților la fotoliul parlamentar. Cei care cred că o campanie bine susținută în presă și la televiziune e hotărîtoare pentru atragerea electoratului ignoră o trăsătură importantă a românului: suspiciunea față de tot ceea ce e cunoscut indirect (de aici și natura specială a credinței lui, cu atât de multe și expresive probe istorice). La alegerile anterioare, Ion Iliescu a fost singurul care n-a ignorat acest detaliu esențial și se pare că nu-l va ignora nici la alegerile din această toamnă. În genere, cetățeanul român e mai receptiv la ce îl spune un om aflat lângă el, fie și la o tribună, decât la ce i-ar spune același om aflat pe micul ecran sau în pagini de ziar. Apoi, chiar în cazul unei întâlniri „pe viu” in-

tre candidat și alegători, rămîne de rezolvat problema stabilirii celei mai convenabile retorici electorale. Nu-i o problemă ușoară pentru că tendința naturală a oricărui candidat este de a-și afirma potențialul propriu, adică de a etala ideal, proiecte, sentimente etc. prin care se deosebește de contra-candidații săi, altfel spus de a-i pune pe aceștia în situația de inferioritate (eufemistic vorbind) pe cînd tendința alegătorilor, deci a grupului, e de a suspecta deopotrivă pe cel care „nu-și încapе în piele” și pe cel care „moare de grija altuia”, mai ales atunci cînd lauda de sine și critica altuia sînt făcute fără umor. Arta de a convinge un auditoriu nu-i la îndemîna oricui dar nu-i mai puțin adevărat că există mai multe feluri de a compensa eventuala absență a acestei arte. Totul e să le cunosti, să alegi din ele pe cel care ți se potrivește și să simți cu ce ar putea fi convins fiecare grup de alegători în parte. Doar că nici asta nu-i ușor. Oricum, la un asemenea subiect candidații pentru parlamentul viitor al României se cuvine să mediteze — ei și partidele pe care le reprezintă — pentru că, repetăm, de data aceasta relația directă a candidaților cu electoratul va conta mai mult decît relația mediată. Obiectivele că asta e doar o presupunere și răspundem simțu: da, însă important e să nu aflăm prea tîrziu că e o presupunere corectă.

CIORAN: UN TRASEU AL TRANSFIGURĂRII

IN PAGINILE 8 și 9

În paginile revistei sînt reproduse lucrări ale artistului Teodor Vișan

Poezie și rugăciune

— în pag. a 7-a —

☆
În pagina a 15-a, poeme de CHARLES BAUDELAIRE

DOUA PROZE DE URSULA HEINZE DE LORENZO

— în pag. a 16-a —

Dragi le-au fost serile de la Moscova

Poate că unora le-o fi plăcînd armonica slobozînd noapte și zi cîntecul „Dragi imi sînt serile de la Moscova”, stînd ore în șir cu urechea lipită de aparatul de radio, ca pacientul în transfuzie, zile în șir, traducînd din Lenin și Stalin, tremurînd că-n curînd o să reinvie, darnici în libertate ca popii în prescuri, — le spun :

uitați, uitați totul,
priviți cum harta lumii se strînge ușor începînd a se face sul
din Est către Vest,

lăsînd peretele gol ca un trup de prostituată
care și-a bătut joc de ea o viață întreagă
și-acum își cîrpește chiloșii, arborînd combinezonul în fereastra
bordelului

în care nu mai intră nimeni,
uitați ce-a fost, apa Simbetei va căra totul la vale
și poate în curînd pămîntul acesta va fi al fîgăduinței. La

urma urmei ați trăit fericit în mocirla care acum
vă acoperă ochii,
dacă vă e dor de armonica aceea nevinovată și de cîntecul acela
care

n-are nimic comun cu toate nelegiuirile lor,
cumpărați-vă, dacă vă dă mina, un ceas deșteptător de la
Moscova,

care în fiecare dimineață vă va trezi pe melodia
care vă umple sufletul de ce-a fost, cum a fost... Apoi
ieșiți în stradă și ștergeți-vă funigeii de pe ochi, trageți aer în piept
și uitați totul pînă ce noaptea vă va cuprinde din nou somnul cel
moscovit.

2 februarie 1992

Gellu Dorian

semn

O pădure de picioare

Intelligenții noștri crainici de fotbal printr-un reprezentant pe măsură, au găsit, în sfârșit, și această frumoasă metaforă, pe care îți vine să îți gâștii că nu-ți aparține, că n-ai găsit-o tu acolo unde stătea pilită cu griță, ca o fecioară timoroasă ascunsă de priviri. Portarul nu stă care — n-și spune — a prins balonul, „avind cu toate acestea” în față o pădure de picioare. Cât despre capete, mai bine să nu vorbim!

Să iată se apropie cu pași lenti, torcând de caniculă ziua alegerilor, 27 septembrie a.c., cînd, cine știe dacă nu va „nărea tot omul mai înalt față cu moartea crudă”. Și fiind cu totți mai înalți, iarăși unul dintre noi, mai mic sau pur și simplu trîntit re ios să prindă cine știe ce buletin de vot rătăcit, va avea în față ochilor săi mirată „o pădure de picioare” îndreptându-se spre secția de votare.

La urma urmelor, pentru aceia dintre semenii noștri care locuiesc prin subsolul central, ce este lumea altceva decît o pădure — dar mișcătoare ca-n „Macbeth” — de picioare însă. Mișcătoare adică trecătoare ca tot ce este omenesc și care nu ne e străin. Picioare mai frumoase, picioare mai urite, picioare mai groase, picioare mai subțiri ori pur și simplu picioare în pantaloni n-aj frumoase nici urite, nici groase nici subțiri. Cît despre capete, ele nu se văd din subsol, decît denarie, pe trotuarul vecin și acolo printre zecile de trecătoare picioare, cum ar veni — mai macrocosmic vorbind — ne altă lume.

Membri ai unor păduri de picioare am fost și noi de atîtea ori, îndreptându-ne spre manifestațiile în cinstea

„binefăcătorului” sau ale „marelui frate” (vezi Zamiatin — Noi și, respectiv, Orwell — 1984). Uneori o pădure de picioare tăcute, alteori o pădure de picioare gălăgioase. În ceea ce mă privește, reușind să evit a fi membru al vreunei păduri de picioare începînd de prin anul îndepărtatei mele studenții, îmi pot aminti cu toate acestea pădurile de picioare care au defilat pe lângă mine, tăcute sau gurese, de-a lungul zecilor de ani de „socialism multilateral dezvoltat” ori numai de simlă democrație populară”, originală desigur. Dar mai ales îmi aduc aminte pădurea de picioare mișcîndu-se greu, amenințător parcă, într-o tăcere mormintală, pe Calca Victoriei, în ziua de 21 decembrie 1989. La zece metri în urma coloanei mormintale, un sir de militieni pe care, însă, nu pot să-i văd azi decît în noile lor uniforme camușii, desi atunci erau — încă — în cele albastre. Și la alți zece metri după ei un sir de măturoși cu tomberoane și cu ce mai trebuie, adunînd constincioși (da chiar așa!) sticlele goale și hirtile rămase pe jos.

Pe urmă, iarăși, la 20 mai 1990 alte păduri mai mici, de picioare, la drept vorbind numai niste crînguri vesle și luminoase grăbite să voteze noul soare (cînd el apare / soarele răsare), pentru binele și liniștea întregului nostru popor, grav tulburate deopotrivă de capetele zgomotoase și revoluate, deci destabilizatoare, din chiar 21 și 22 decembrie și de mai tîrziu și mai ales din Piața Universității, în speranța că acestora unde le stau picioarele le vor sta capetele”. Și pentru mulți speranța păduricilor de picioare s-a și împlinit, vai, în scurtă vreme, la 13—15 iunie (1990).

Cum devin picioarele capete și mai ales capetele picioare crainicului nostru sportiv nu ne-a explicat, Ar fi „o enigmă de neînțeles” dacă n-ar fi perfect inteligibil fenomenul și nicidecum enigmă.

Am ajuns, iată, în final cînd se apropie tîrăgănat ziua de 27 septembrie și avem iarăși sansa de a redeveni capete sau crînguri de picioare. Voi pune urechea la pămînt, ca-n „Frații Jderi” sau „Winnetou”, să aud încă de pe-acum înaintea, desigur victorioasă a pădurilor de picioare prin patria noastră atît de original democratică.

Nicolae Prelipceanu

momos

Ape limpezi (III)

În fața tăcerii PNTCD, ceilalți doi candidați au reacționat diferit. Dacă tîrăniștii n-au un candidat propriu, o fi gîndit dl. Manolescu, înseamnă că ei ori nu vor vota, ori vor vota cu Cămpeanu, ori cu mine. Cum și Alianța Civică stătea în spatele dlui Manolescu, domnia sa nu s-o fi neliniștit prea tare în eventualitatea că PNTCD ar vota cu Radu Cămpeanu, ceea ce nici măcar nu era sigur. Dl. Ion Rațiu, unul dintre candidații cu adevărat credibili, părea ieșit total din cursă. Avînd în spate un partid puternic, dl. Cămpeanu, mai realist decît vicepreședintele tîrăniștii, și-a dat seama că în conjunctura creată nu are nici o șansă de a lupta împotriva Alianței Civice și a partidului acesteia, la care părea desul de probabil că se vor alia și UDMR, dar și alte formațiuni apolitice mai mici.

Orgolios, dl. Cămpeanu hotărâște retragerea partidului domniei sale din Convenție și manipulînd în Parlament reușește cu ajutorul forțelor aflate la

dictatura personală

Dublarea exemplarității candidatului la președinție

Un subiect reluat public, în plus sau în minus, este apariția inoșită a domnului Emil Constantinescu la candidatura președinției din partea Convenției Democratice, începînd cu 27 iunie, omul din umbră, umbră politică, scos de soartă în plină lumină balcanică la noi, să ne dea peste cap orice previziune. În cele din urmă constiința lucidă a propriilor noastre limite și posibilități de evaluare a tendințelor politice actuale punînd sub semnul mirării însăși formula de votare a electorilor Convenției Democratice, după un fel de procedură impresionistă, a judecării primare, sumare, deloc interesată de popularitatea celui ales, popularitate a unor N. Manolescu sau I. Rațiu, ales unic pentru președinția țării, totuși, dar extrem de atentă la subtilitățile lexicale, vanitățile personale, interesele conjuncturale și inspirațiile de moment ale celui ce ascultă după ce întreabă sau ale celui ce se autoperzintă sau răspunde la întrebări, înainte de a se vota, doar harul pedagogic (era să scriu demagogic) tranșînd lupta? Sau ce sfere de influență oculte au tranșat, de fapt, această luptă?

Ceașescu făcuse destul rău înainte. Domnul Iliescu n-a fost expresia votului popular. Nu l Dictatura i-a oferit posibilitatea de-a fi ceea ce-a fost și nimic mai mult. El e alesul lui Ceașescu. Nu al nostru”. (Formula AS). ● LIVIU VĂLENAȘ: „Ce să mai scrii despre un om care declară că, la alegerea sa în fruntea P.N.L., dacă cineva nu ar fi fost de acord, înseamnă că ar fi fost un SEMI-NEBUN? Despre politicianul care a ajuns să vorbească aiudoma președintelui fost activist, dînd vina pe «anumite cercuri oculte din exterior care au interese la noi în țară...». (Baricada). ● DINU PATRICIU: „Domnul Cămpeanu este o marionetă”. (Evenimentul zilei). ● ELI-SABETH SPENCER. (Traducere Daniela Toteanu): „acum înțeleg — / n-a fost o revoluție...”. (România Mare). ● LEONARD GAVRILIU: „Dar să trecem peste rateurile de logică...”. (România Mare). ● SORIN ROȘCA-STĂNESCU: „Doamna Elisabeth Spencer continuă să păcălească lumea”. (Evenimentul zilei). ● B. BĂDULESCU: „I. I. Brătianu și Vadim Tudor au ajuns măscăricii bisericii”. (Cuvîntul). ● TOMA GEORGE MAIORESCU: „Am fost singurul care am ridicat problema deșeurilor”. (Evenimentul zilei). ● „Pertinentă și curajoasă interpellarea dlui senator Gh. Dumitrașcu...”. (Politica). ● TRAIAN VEDINAȘ: „Copiii membrilor P.U.N.R. iau bursă Soros”. (Evenimentul zilei). ● R. GULATH: „Apoi își scoase lușerul pentru câteva secunde, lovînd cu blîndețe mugurelul excitat”: „O căldură sufocantă îl inundă. Ca și senzația de stranie voluptate pe care o simțea urcînd în el ca o lavă incandescentă. Un tipăt... Ca o sirenă de tren... La unison cu sirenă... Sau poate numai sirenă...”. (Club Sex-Caprice). ● „Pardon! Scuzați! Bonsoir!”. (Tineretul liber).

Petre Stoica

(va urma)

putere să pună sub semnul îndoielii atît denumirea cît și sigla Convenției. A fost vorba de un act de sinucidere prin care se încurcau toate datele opoziției și care îl propulsa pe liderul liberal direct în brațele primitoare ale puterii. Real buimăcit în fața unui șir de trădări fără precedent, Convenția a reacționat lent cererilor stupefiant care „acopereau” murdăria produsă în Parlament: cereri de tipul: dați-i pe unguri afară din Convenție și noi rămînem alături de voi sau, noi, „marile partide”, trebuie să facem o nouă Convenție (înțelegînd prin asta PNL, PNTCD și PSD). Reacția împotriva AC și PAC era evidentă, chiar dacă avea o mască xenofobă, mască necesară unor viitoare (și necesare) alianțe. Pînă aici lucrurile par destul de clare: hotărîrea PAC de a-și prezenta candidatul la președinție, candidat susținut și de Alianța Civică, dar și de alte formațiuni mai mult sau mai puțin apolitice, această hotărîre plasată pe fondul ezitărilor celui mai credibil partid al opoziției (PNTCD) de a susține vreun punct de vedere, altul decît cel monarhist, par să fi condus la retragerea dlui Cămpeanu din zona democratică și la o zbatere aparent neputincioasă din partea dlui Rațiu. Principalul vinovat al situației create este în acest moment PNTCD. Cu o susținere hotărîrită a unui candidat (nu neapărat Ion Rațiu), Nicolae Manolescu pierdea din șanse, iar supărarea — trădătoare a dlui Cămpeanu n-ar mai fi avut motiv de desfășurare.

Ștefan Agopian

(va urma)

A apărut almanahul

AMOR ȘI UMR

— antologie de texte satirice din literatura română și universală —

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● NECULAI CONSTANTIN MUNTEANU: „Ceașescu a văzut cum a căzut prietenii lui, Honecker, Jivkov, dar e a prea tîrziu să se mai oprească”: „A murit trist și tragic, a murit ca un porc — asta a și fost, de fapt, — dar cei care l-au executat nu sînt mai buni decît el”. (Interviu, în Formula AS). ● „Simbătă și duminică s-au desfășurat în Capitală, la Sala Polivalentă, lucrările Conferinței Naționale a F.D.S.N. Luările la cuvînt, platforma program, statutul, atmosfera, cultul personalității domnului Ion Iliescu amintesc izbitor de reuniunile naționale ale răposatului partid. Am putea spune că simbătă și duminică în București s-au desfășurat lucrările Congresului al XV-lea al P.C.R.”. (Expres magazin). ● OCTAVIAN PALER: „Nu știu dacă «Hora Unirii» s-a cîntat înainte sau după ce ziaristii au fost luați la bătaie. Și aproape de bătaie. Aceasta e, se pare, singura «luptă de opinii» pe măsura FDSN-ului, mai agresiv, s-ar zice, chiar decît ruda sa cea mai apropiată, PSM-ul”. (România

liberă). ● IOAN ITU: „După doi ani de guvernare a unui singur trandafir, în septembrie va participa la alegeri un nou/vechi partid (FDSN) ce și-a ales emblemă trei trandafiri, adică de trei ori mai mulți sopti!”. (Tinerama). ● DANIEL STĂNICĂ: „Oamenii de cultură nu răspund chemării FDSN”. (Zig-Zag). ● BARBU CIOCULESCU: „Bineînțeles, candidatul F.D.S.N. este îngrijorat. Are și de ce!”. (Dreptatea). ● PLATON ȘI ARISTOTEL CU SLIP DIN BLANĂ DE MIEL: „După Conferința FDSN de duminică, tov. Vasile Văcaru a aiuns ceea ce fusese și înainte de decembrie '89: secretar de partid”. (Academia Cașavenic). ● ILIE NEACȘU: „Profitînd de acceptul tuturor partidelor, politice de a fi numit premier, dl. Stoiloi se lansează în acțiuni realmente anti-umane, sfidătoare la adresa păturilor sărace, a copiilor și bătrînilor”: „Este cert, însă, că actualul premier este cartea pe care, cu violența caracteristică oricărui evreu, a jucat-o Roman Neulander”. (Europa). Bravos bobocule! ● ROXANA IORDACHE: „Dl. Iliescu (la Putna n.n.) își face cruce stînga-e...”. (România liberă). ● NECULAI CONSTANTIN MUNTEANU: „Tot ce a făcut bine domnul Iliescu după Revoluție este pentru că

I. Viața ca imagine

În, poate, cea mai frumoasă scriere a sa — necontaminată de tentații anticipative, de vitețea prognozei, de dorința lipsită de șansă de a face vizibil veșnic-invizibilul — H.G. Wells povestea istoria unei ființe umane care experimentează în copilărie accesul într-o lume ideală. „Poarta din zid“ este simbolul perfect al aspirației omenești de a transforma imaginea în realitate. Copilului — un băiat —, care pătrunde din întâmplare într-o grădină fabuloasă, o zână îi arată o carte a lumii în care pozele nu sînt poze ci realități, adevăruri complete și indiscutabile. Intrăm în viață cu speranța de a constata, dincolo de un orizont al cuvintelor, existența unui spațiu în care forma este cristalizarea substanțială, în care conceptul și ideea au consistență și autenticitatea elementelor ce au stat la baza creației. Ne întrebăm apoi, în chip repetat dacă această creație este mai mult decît o simplă imagine, capricioasă, rarefălată, aproape destrămată. În fiecare mare moment al existenței, în fiecare mare perioadă de schimbare, sperăm înții ca imaginile pe care le purtăm în suflete să devină realități, spre a ne teme de îndată că nu cumva realitatea să nu fie doar o înșelătoare imagine.

S-ar putea spune că în această scindă imagine/realitate stă eterna separare a adevărului de adevăr, a răului de bine, a inautenticului de autentic. Este, mai curînd, disocierea abordării infantile a lumii în raport cu abordarea matură, normal-adultă. Sigmund Freud a vorbit de tranziția psihică de la determinismul interior stînd sub principiul plăcerii, față de varianta deterministă adultă, reflex al acțiunii principiului realității. Putem să vedem lucrurile în oricare dintre aceste variante — esențial este faptul că în psihopatologie, adesea subiectul are un accentuat sentiment al derealității; aparatul psihic al acestui subiect „derealizează“ lumea. O societate întreagă uneori acționează psiho-intelectual derealizînd lumea. Oamenii, atunci nu văd lucrurile așa cum sînt, așa cum ar trebui sau ar putea să fie, ci le grupează și le structurează în jurul unui simbol de care se leagă și au nevoie spre a construi în ei înșiși o evoluție existențială fantasmatică; pentru toți aceștia viața nu se în-

scrie ca o traiectorie în spațiul fizic exterior, ci drept reciproca deplasare a unor imagini elaborate în raport cu nevoia de simbol. Arta — imagine ca însăși — conținează întrucît își contrazice statutul de a fi imagine, devenind un real fictiv, cît se poate de real după criteriile structurării interioare. Acest lucru rămîne la fel de valabil, fie că este vorba de arta realistă, sau expresionistă, sau suprarealistă, sau abstractă. Arta cea mai abstractă poate propune realități sau simple imagini. Există capodopere ale creației plastice, literare sau muzicale care oferă exemple aproape incredibile ale derealității percepției. Cosmarurile lui Hieronimus Bosch sînt în general, nu mai mult decît transpuneri codificate ale concretului vizibil; marele pictor a prezentat însă, în unul din tablourile sale celebre, exemplul fabulos al ruperii de real, prin plonjare în simplul simbol imagistic. O crucificare de Bosch îl reprezintă pe Isus așezat pe cruce cu picioarele doar la o palmă deasupra pămîntului. Nimeni dintre romani nu îl păzește. Cîteva femei și cîteva ucenici stau în jurul lui, ei înșiși ruși de tot ceea ce au în față și de propriile lor ființe. Mintuitorul se va stinge pe cruce, atunci cînd oricare dintre adoratorii săi ar fi putut să îl salveze fără efort și fără nici o primejdie previzibilă. Pentru Bosch crucificarea nu este

un fapt uman zguduitor, ci simplul simbol al sacrificiului Fiului. Sacrificiul nu avea cum să nu se producă. Lumea nu este o lume a cauzelor directe ci a împlinirii cuvîntului (ca predicția) în imagine.

Copilul se simte puternic. El poate intra în cartea sa de povești, jucînd acolo un rol — înainte de toate rolul de a preschimba legenda în istorie actuală și vie. Bosch se simte slab. El, precum oricare dintre personajele picturii sale — ucenicii sau femei — nu poate juca nici un rol în istoria divină.

Reflexe ale existenței în imagine sînt și scenele zidirii iubitei și prăbușirii cu aripile de zidiri din legenda Mesterului Manole. Zborul antic, mitic, al lui Icar este realitatea cea mai curată, precum este și „Prăbușirea lui Icar“ de Bruegel, precum mai este „Strigătul“ de Edvard Munch, sau Madonele goale ale aceluiși artist.

Starea de derealitate este determinată de anxietate — de o anxietate continuă și zdrobitoare. „Derealizînd“ realitatea, subiectul anxios — societatea anxioasă — scapă de necesitatea intervenției în real, de obligația de a determina realul prin risc și efort. La antipodul „Crucificării“ de Bosch și al „Mesterului Manole“ se află lupta lui Iacob cu îngerul, din Vechiul Testament. Nimic mai real decît acest conflict uman-divin, al lui Iacob — Israel, în care se lasă prins cu totul cel ce avea să stea la originea „semnificativei celei drepte“. Lupta lui Iacob cu îngerul este esența Bibliei și aici se află motivul pentru care Biblia este cartea cea mai adevărată din toate. Anxietatea este pro-

dusul poziției negative față de participarea la lume. Bosch nu reușește nici măcar să privească lumea decît ca pe o imagine din care despătorește o altă, secundară. Iacob schimbă destinul seminției sale așezînd o condiționare și o limită pînă și în calea divinității; prin care divinitate, doar, el și ai săi subzistă.

România adoptă curînd după Revoluție, ca formă de viață, existența în imagine. Pînă în prezent, democrația română ască, economia noastră de piață, fie și ca început, demnitățile, adevărul, justiția sînt (și nu pot fi contestate) doar sînt ca valori ale societății noastre imaginii și nu încă realități. În cea mai frumoasă țară a acestei părți a lumii aceste valori ale lumii actuale sînt făcute nu spre a fi, ci spre a se vedea: ele nu aparțin — schopenhauerian vorbind — lumii voinței, ci doar umii rezistenței.

Paradigma literară a existenței în imagine este „Colonia penitenciară“. Viața ca imagine pare să fie de neapăsît. Cîi ce scapă din vecinătatea imediată a aparatului de tortură — aflîndu-se doar într-o lume de imagini, lipsit de speranța manifestării sale, autentice în real — nu pleacă prea depart și tinde să revină ciclic la locul supliciului. Orice viață a derealității, a simplei imagini, este o colonie penitenciară, avînd în jurul esafodului coline mai aride sau mai inverzite. Cînd va părăsi România definitiv spațiul coloniei penitenciare a post-comunistului? Poate, în această toamnă. Poate începînd cu 27 septembrie.

Caius Dragomir

minimax

Fie ce-o fi și Dumnezeu cu mila?

La vremea scandalului amînării peste vară a datei alegerilor parlamentare și prezidențiale — cînd doar dl. Ion Iliescu în marș-i înțelepciune politică declară că, la urma urmelor, nu e nici o nenorocire —, interpretarea/explicatia imediat vizibilă a fost aceea a răgazului de care avea nevoie FDSN pentru a se organiza temeinic, așa cum, atît de bine știu ei, to'arășii, să se organizeze. Și cum să nu-si fi găsit acest nou-nout partid revoluționar înțelegere la to... la dl. Ion Iliescu? Spus mai de-a dreptul, amînarea (obținută și cu sprijinul „liberalilor“ bătrîni, îmbătrîniți în cîrdășii murdare) s-a datorat luptei dintre fracțiunile Puterii, iar d-lui Theodor Stolojan revenindu-i tînerca socotelilor astfel încît „barca“ să rămînă cumva, pe linia de plutire, sarcina pe care domină sa, funcționar disciplinat, și-o îndeplinește cu aceeași conștiinciozitate ca și în vremea cînd executa ordinele partidului, adică ale lui Ceaușescu. Pe de altă parte, deși posibil de menționat doar cu titlu de presumpție, dar o presumpție de în ce mai îndreptățită de cursul evenimentelor, amînarea alegerilor a mai fost impusă și de necesitatea rezolvării conflictului de dincolo de Prut, că doar, ce naiba, n-ar fi deloc bine și frumos ca între Moscova și București să nu se mențină tradiționalele relații de prietenie iar dacă acolo au murit și mor români, ce să-i faci, așa se scrie istoria, li se vor face slujbe de pomenire și li se vor înălța monumente de eroi necunoscuți.

Răgazul obținut de partidul d-lui Ion Iliescu urmează a fi însă folosit de toți

participanții la jocul politic astfel că, în timp ce economia agonizează (asemeni febrei într-o infecție acută cursul dolarului crește vertiginos pe zi ce trece), întreaga viață politică tinde să devină un scandal continuu, solicitînd la maxim abilitatea redactorilor televiziunii de a păstra liniștea poporului telespectator. Dar nu numai cea politică, ci toate dimensiunile vieții sociale s-au deteriorat într-un mod scandalos. Și, oricît s-ar strădui propaganda oficială să convingă că într-o perioadă post-totalitară criza globală a societății este incorectă, că întreaga comunitate mondială completează pentru a boicota România, sau că acum guvernul Stoloijan a găsit calea ce duce sigur spre capătul tunelului, prea sînt multe amănuntele traiului zilnic venind în contradicție flagrantă cu această propagandă. Discursul politic oficial a ajuns iarăși să fie total lipsit de credibilitate. În aceste condiții, avînd în vedere că există totuși o presă liberă și că oamenii vorbesc fără să le mai fie frică la fel ca înainte, nu poate fi ocolită întrebarea cum de și-au putut permite guvernării să amîne alegerile, evident fiindcă, în perioada ce urmează, pe fondul manifestării din ce în ce mai severe a crizei economice, vor fi tot mai mulți cei care se dezmeticesc ajungînd să constientizeze realitatea, o realitate pe cît de concis pe atît de exact surprinsă în noul „Avel din Timișoara“: „Vechea și noua nomenclatură și-au dat mina la instaurarea în economie și viață socială a unei dominații de tip mafiot, pe fondul sărăcirii continue a majorității populației. Statul de drept a rămas doar o promisiune demagogică,

instituțiile, controlate de burocrația comunistă, întreținînd corupția haosul și apatia. Procuratura face duplicitară, Justiția doarme strategic, în timp ce autorii terorii comuniste și asasinii din decembrie 1989 devin rînd pe rînd ambasadori, atașați militari sau «onorabili» oameni de afaceri.“

Or, dintre posibilele variante de răspuns la întrebarea de mai sus, cu greu poate fi găsită una care să permită optimismul intrucît, pentru evitarea unor conflicte sociale majore, actuala Putere din România, în lipsa unui ajutor extern masiv, ar trebui să poată obține prin diversiune și dezinformare niste performanțe propagandistice aproape imposibile de anticipat. Ar fi astfel, în primul rînd, nevoie ca „echipa Roman“ să poată fi culpabilizată în exclusivitate pentru dezastrul economic și corupția care a amplificat pînă la insuportabil decalajele sociale. Totuși pînă în septembrie '91 „emanatii“ au cîrmuit România împreună, F.S.N. a fost numai unul și foarte bun, iar, pe de altă parte, cele două tabere își împart/dispută atît aparatul de represiune al Statului cît și pe cel de

propagandă (televiziunea). În același timp, deși resimte infiltrările albastre din fosta securitate (căci altfel nu se explică tot felul inadvergente, disensiuni interne, manifestări echivoce s.a.m.d.), dacă opoziția grupată în Convenția Democrată reprezintă totuși pentru Putere o primejdie reală, așa cum au dovedit-o alegerile locale, este desigur necesară compromiterea acestui adversar, cum ușor poate fi sesizat, direcțiile principale de atac fiind politicianismul și trădarea națională. Dar, odată cu angajarea politică a unor intelectuali cărora nu li se poate reproșa nici calitatea profesională și nici verticalitatea morală, acuzațiile adresate opoziției pe direcțiile menționate se dovedesc derizorii, ba chiar, prin comparație cu prestația politică a activiștilor fe(de)seniști, ele au un efect contrar celui dorit. Dată fiind această situație, suportul social al Puterii nu mai poate proveni decît din aceeași valorificare a moștenirii psihosociale lăsată de fostul regim. Amenințat de insecuritate economică, poporul telespectator român trebuie adus la starea de a nu mai putea discerne ce se întîmplă într-adevăr în arena politică, astfel încît confuzia, resemnarea și lehamitea să determine un comportament electoral favorabil Puterii, asta și pentru că, după cum spunea Noica, „românul nu știe bine ce caută, nu știe bine ce găsește, și neștiind bine pentru ce să se hotărască, nu se mai hotărăște deloc.“ Adăugînd la exasperare și dezorientare inflamația naționalismului xenofob, ba chiar și a rasismului și antisemitismului, așa cum, cu mult sîrg, o fac cîteva partide și asociații „culturale“ tolerate comulce de guvernanți, se obține exact montajul psihosocial clasic propice instaurării pe calea democratică (!) a dictaturii. Dar, deși există neîndoiește starea de spirit pe care urmărește s-o creeze Puterea nu este majoritară de unde și concluzia că, oricît ar fi de riscantă pentru ei înșiși, guvernanții României nu exclud din calcul promovarea unei diversiuni violente, de amploare, după a lor noapte urmînd să trăim și o dimineață a generalilor. Dacă fără sau cu dl. Ion Iliescu în fruntea statului, are mai puțină importanță,

8 Iulie 1992

Șerban Lăncuș

IULIA HASDEU. Geniul nu se dezmente

Publicarea de către Octavian Onea a lucrării de istorie efectuată de Iulia Hasdeu, **Viața și faptele lui Mihai Viteazu**, la o vîrstă trecută nu cu mult peste șase ani și jumătate, este revelatoare pentru geniul și „joaca” științifică ale acestei fetițe, care nu se înfumează, nu vrea să pozeze în geniu, rămîne perfect naturală între prietene, dar inteligența neobișnuită și geniul involuntar se manifestă în ceea ce întreprinde.

Folosind manuscrisul nr. 1427 din Arhivele Statului, București, Octavian Onea realizează cu acuritate și migală, ediția textului Iuliei Hasdeu, text care are la bază tipăritura lui Petre Ispirescu sub numele enigmatic „Un culegător-tipograf”, cu titlul **Ispăvile și viața lui Michai Viteazu**, București. Noua Tipografie a Laboratorilor Români, 1876.

În prealabil însă, autorul primei ediții a lucrării Iuliei Hasdeu, **Viața și faptele lui Mihai Viteazu**, apărută în Editura Verva de la Cimpina, 1991, stăruie amănunțit asupra preocupărilor multiple ale autoarei în diferite faze ale vieții sale, pînă la studiile grave din Franța, la Sorbona, cu profesori iluștri, în discipline diverse de învățatură și corectare. Gîndește asupra tezei de doctorat complexe din domeniul filosofiei cu titlul **Philosophie populaire des Roumains: logique, psychologie, métaphysique, étique et théodicée** (se referă aici deci la filosofia lui Leibniz). Totodată conține creații poetice (**Bourgeois d'Avril**), atrasă fiind mai ales de dramaturgie, din care prevede eventu-

ale reprezentări la Odeon sau la un alt teatru. Avalanșa de preocupări și muncă a ieșit și din îndemnul părintelui său, titanul B.P. Hasdeu, care o prevede — i-o și spune — ca o reprezentantă „de esență a întregului neam românesc”. Fenomenală în capacitate intelectuală și muncă, iureșul său n-a mai putut fi temperat nici de B.P. Hasdeu, care s-a înfricosat de efortul depus. Natural, ca fire feminină, plăpîndă, s-a consumat, din nefericire, ca o lumină sub candelă marilor ei aptitudini și s-a stins înainte de vreme, nemaiputînd împlini tot ceea ce purta în mințe și în suflet. Iar tatăl său a rămas să o caute și să convorbească cu ea totuși, în lumea spiritelor. Dispariția ei a fost într-un fel învinsă!

În ce privește opera — căci este o operă — **Viața și faptele lui Mihai Viteazu**, de la această vîrstă fragedă se pot remarca deschis calități deosebite ale tinerei autoare. În primul rînd caligrafia autografului are duct sigur (ca la o ființă matură), chiar foarte elegant, pe măsură ce înaintează în scris. Semnătura și data, după fiecare parte scrisă, este iarăși o tehnică notabilă și originală în gîndirea unui copil, inexistentă în vreun text similar model. Dar mai cu seamă Iulia Hasdeu nu copiază aidoma tipăritura lui Ispirescu, ci o corectează în multe locuri. De exemplu, patronimul **Calomfirescu** (banul Radu Calomfirescu) apare la Petre Ispirescu sub forma **Calofirescu** (existentă în documente, vezi N.A. Constantinescu, **Dicționar onomastic românesc**, p. 228), dar Iulia Hasdeu folosește și forma apropiată de cea curen-

tă, și anume **Calomfirescu** (cf. ediția Octavian Onea, p. 12, rînd 214; intuiția ei ortografică o duce la această formă, exact ca în asociația **inpotrivă** (în + potrivă, **ibidem**, p. 10, rînd 130, și p. 13, rînd 254 etc., în care atît labiodentală f, cît și labială p nu mai acționează asupra consoanei anterioare n pentru a deveni m, ceea ce înseamnă că autoarea adoptă forme intermediare, observate undeva sau reconstituite personal, fapt ce poate confirma mîntea ei iscoditoare!). Aceeași constatare este întărită de ortografierea altor nume proprii în spiritul ortografiei tradiționale românești, precum **Cara-Iflac** sau **Caraiman-Pașa** (ediția Oct. Onea, p. 13, rînd 254 și p. 14, rînd 318 etc.), spre deosebire de Ispirescu, care are **Kara-Iflac** și **Karaiman-Pașa**, deci folosea numele în ortografierea cu K inițial.

Însă partea cea mai importantă o constituie narațiunea istorică de excelență cursivitate a textului, cu fraze în topică populară, cu expresii și sintagme folclorice, nu o dată percepute auditiv (Rușciug, Neașlov, Fălcaș pentru Farcaș) cu arhaisme de text vechi (**silă** = putere, forță armată; **ierbărie** = depozit de muniții; **cirtă** = clipă etc.). Este cazul să discutăm și simțul popular viu al limbajului folosit de Iulia Hasdeu în **Viața și faptele lui Mihai Viteazu**, ceea ce se vede chiar din titlul scrierii, în care apare **apocopa** lichidei din articolul hotărît al numelui **Viteazul**, absolut de tip popular și frec-

ventă, atît în numele comune, cît și în cele proprii: Petru Șchiopu, Al. Lăpușneanu, Constantin Brîncoveanu etc. Formele de perfectă limbă literară au început de mult să distoneze. În fapt, formele populare structurale narative sînt la îndemîna Iuliei Hasdeu și le întrebunțează cu predilecție. Iar în general, lucrarea, avînd elemente de basm, se citește cu interes și plăcere ca un basm.

Referitor la îndreptările ortografice făcute de editor în **Notă asupra ediției** (p. 6), ele sînt binevenite, dar trebuie spus că unele circulau în limba literară a momentului, ca **tremise** pentru **trimise**, **miinele** în loc de **miinile**, încît nu apar ca discrepante sau ca lipsuri de gravitate.

Ediția publicată de Octavian Onea, cu toate comparațiile și accesoriile, fără îndoială este de lăudat. S-ar fi putut probabil adopta și altă structurare a materiei, care să scoată și mai bine în evidență aportul și stilul personal al Iuliei Hasdeu, și anume publicarea integrală în fotocopie a autografului, cît s-a păstrat (mostrele date au ieșit extraordinar de clare), cu transcriere interpretativă pe pagina din față, pe dreapta eventual cu note de subsol, și cu un sfîrșit luat din Petre Ispirescu, legat însă direct de scrierea Iuliei Hasdeu, nu integrat variantelor, destul de complicate și obositoare, trecute la tipăritura lui Ispirescu. Cu un final scos din folclor și din **Alexandria**, acestei părți îi stă mai bine în contextul a ceea ce a scris și cum a scris Iulia Hasdeu, zicem noi.

Este o discuție, totuși realizarea editorului și zbaterea pentru ea, cu tot felul de relații și corelații (vezi și extrasele din F. Aaron despre **Mihaiu II Viteazul**, publicate de Iacob Hîncu în crestomatia sa tipărită în 1840 la Petersburg, pe care B.P. Hasdeu spunea că, „departe în Basarabia”, le știa pe dinafară la vîrsta de șase ani, fapt neobservat pînă acum de biografii titlului; ele sînt reproduse acum pentru prima dată, urmărindu-se în subsol și textul original) este, încă o dată spus, de merit deosebit. Este de reținut, cu toată recunoașterea, aceasă lucrare publicată de Octavian Onea.

I.C. Chițimia

1) — Ar putea fi vorba (poate chiar mai degrabă) și de percepție auditivă de tip folcloric, ca și în alte locuri: **tinplu** (p. 7, rînd. 17), **întîmplare** (p. 9, rînd. 79), **îmărmuriți** (p. 8, rînd. 70), **îș schimbă calul** (p. 24, rînd. 679) etc.

povestea vorbeii

Limbajul violenței

Relația dintre limbaj și violență e cel puțin la fel de interesantă ca, de pildă, aceea dintre limbaj și putere. Am încercat cu alte ocazii să descriu cîteva forme în care se manifestă în prezent **violenta limbajului** — ironie, pamflet, amenințare, vulgaritate reductivă; e semnificativă însă și cealaltă formă a relației dintre cei doi termeni: rezumabilă în formula **limbajul violenței**, ea privește felul în care se vorbește despre violență, felul în care agresiunile sînt povestite.

În acest caz, discuția poate porni dintr-un punct mai îndepărtat; în fond, nu e numai o chestiune foarte actuală, interesînd degradarea luptei politice ori informația de presă care mizează pe senzaționalul sordid; e și o problemă culturală, extrem de importantă într-un spațiu în care modelul dominant reunește, paradoxal, o prețuire aproape exclusivă a valorilor inteligenței — și o acceptare nonsalanță a brutalității fizice. Pentru spațiul românesc, problema a fost pusă cu maximă claritate și acuitate de Mircea Iorgulescu, în eseuul său din 1983 despre Caragiale — în care e urmărită coexistența „marii trîncăneli” cu „ghionțuțala”, cu agresivitatea și pornirile elementare dintr-o „lume pusă instinctiv pe hartă... gata să dea”. Creatorul unei fascinante lumi de limbaj e și un exemplu perfect pîtru ilustrarea versantului agresivității; lectura lui Caragiale în această cheie s-a

dovedit nu doar perfect posibilă, ci chiar mai actuală după epuizarea polemicii cu statul totalitar.

Pentru a înțelege ce se întîmplă la Caragiale (și mai tîrziu, în lumea care e și nu e a lui), trebuie urmărită chiar **punerea în text a agresivității**; strategiile lingvistice de prezentare a violenței pot explica, pînă la urmă, nu numai lecturile și interpretările diferite ale unor texte, ci și perpetuarea unor anume modele de „lectură” a realului.

La Caragiale descrierea lovirii e în genere exactă, științifică și neufemis-

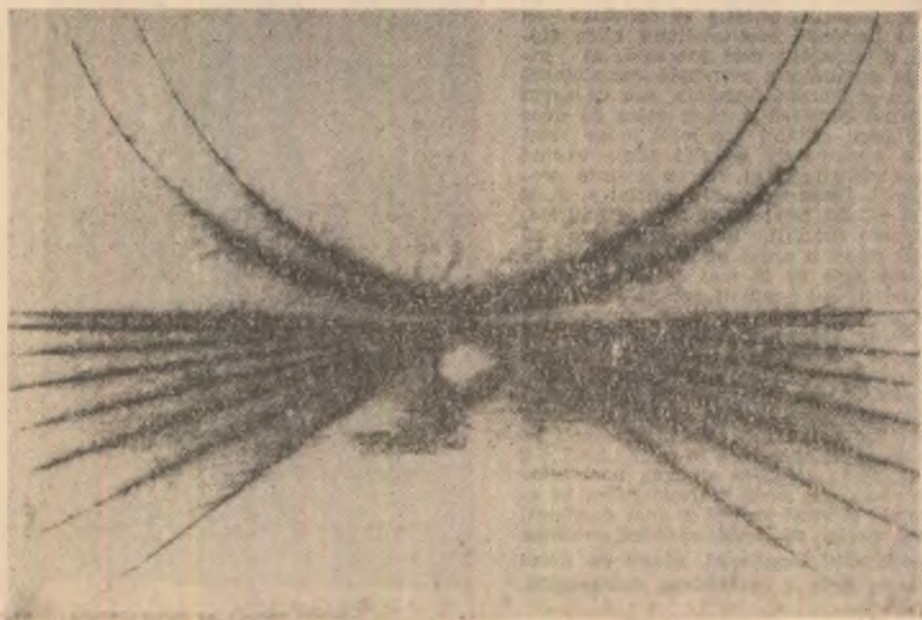
tică; cu obiectivitatea înregistrării unui fapt banal, se indică de obicei momentul pregătitor, acțiunea (cu gradul respectiv de intensitate), instrumentul, locul atins: „bețivul aplică o lovitură puternică cu bastonul peste capul directorului nostru; din norocire, însă, bastonul fu împiedicat de pălărie și nu atinse decît ușor sfîrcul urechii...” (relatare gazetărească în **Groaznica sinucidere...**); efectul e precizat mai rar — „se repezi și-l lovi în obraz cu pumnul, **umplîndu-l de sînge**” (ib.), pentru că el reprezintă un semn, prelungind bătaia în spațiul în care trebuie să i se atribuie semnificație și să i se aplice o judecată (etică, după codul onoarei etc.). De obicei, bătaia rămîne o simplă agitație, mișcare pură, neadusă decît pentru un moment în planul conștiinței. Minimalizarea violenței e obținută alteori chiar prin exagerarea comentariilor. Cînd nu trece neobservată, bătaia e prezentată de diversele voci ale personajelor într-un ridicol stil hiperbolic — „voit ucidi di două ori”; „viciîma areșt torturată ca închiziță”; „omorît torturi” etc. (**Telegrame**). Reacția cititorului la exagerare e, automat, ridiculizarea palmelor, ghionțurilor și a picioarelor „spate gios”, care capătă, prin contrast, un caracter

benign. În fine, un alt procedeu de punere în umbră, de împingere în planul secund a agresivității este chiar intercalarea loviturilor cu replicile verbale. Punerile în scenă foarte diferite, viziunile polemice asupra textelor dramatice ale lui Caragiale (în registru clasicizant ori grotesc) sînt nu doar mode de lectură, ci efecte ale acestei strategii textuale: în narațiune violențele sînt prezente, dar sînt, cu intenție, minimalizate de limbaj. Enunțurile preced și urmează imediat actul de agresiune, pe care ci istorul aproape că nu-l mai bagă în seamă. Mache izbucnește furtunos, își clamează cu furie descoperirea — „Acu știu cine e amicul” — și dă, în treacăt, într-o paranteză de regie, „două palme strașnice”. Reacția lui Lache e tot verbală și intelectualizată: gestul a devenit argument într-o demonstrație, pretext pentru concluzii caracterologice generale — „Uite, vezi! asta e cusurul lui — e măgar!... și violent!... și n-are manieră!” (**Amicii**). Edgar Bostandakj primește tot „două palme vajnice” — la care reacția e de placidă perplexitate, neapărat exprimată verbal: „Nu mai întăleg nimic, pî onoarea mî! Zice Edgar și lese și el” (**High-life**).

Senzația stranie este că violența devine un limbaj ca oricare altul, al cărui singur dezavantaj e dificultatea, de decodare. Impulsivitatea și agresivitatea sînt înglobate într-un scenariu cognitiv, sînt confiscate de discurs. Reacția lui Crăcănel e monumentală: violența îndreptată asupra sa nu-l pune în nici o dilemă morală, nu-l subordonează unui cod etic: singurul lucru important pentru el e să se lămurească, să i se ofere o explicație, un model al cauzalității: „Eu, cînd îmi trage cineva palme... eu turbez!... cu dinții îl apuc, nu-l las nici mort pînă nu-mi spune pentru ce? pentru ce mi le-a tras? să știu și eu: pentru ce?” (**D'ale carnavalului**).

Toate aceste observații asupra modului Caragiale nu sînt decît puncte de contact cu o întrebare extrem de actuală, în care sînt implicate date diverse, de la stereotipul cultural, mental și de comportament pînă la clișeu jurnalistic: dacă tehnicile umorului au presupus, și în acest caz, riscul de a pendula între o anulare și o acceptare a răului, în ce fel, totuși, ne-am obișnuit să povestim violența?

Rodica Zafiu

Drumul spre sine

Dorin Tudoran, **ULTIMUL TURNIR**,
Ed tura de Vest, Timișoara, 1992

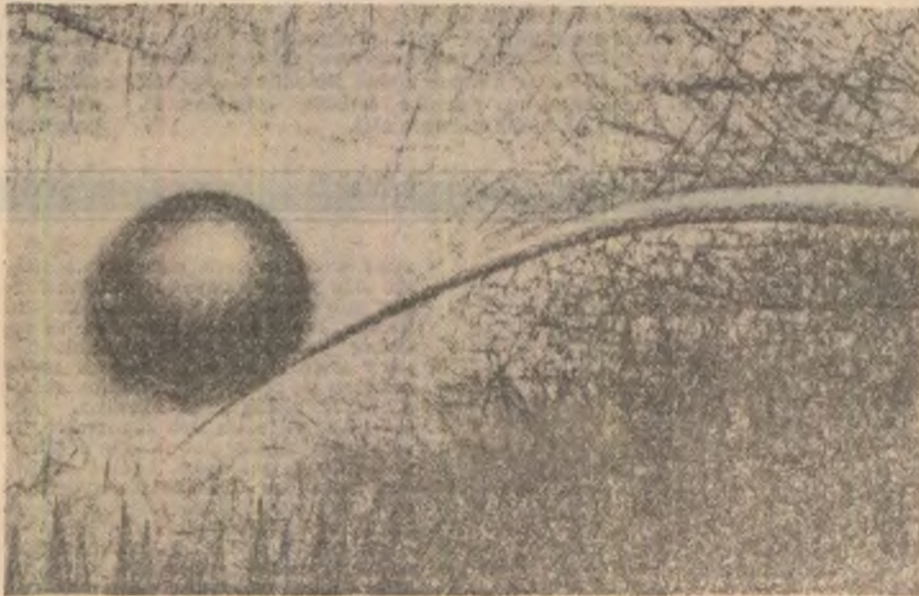
aproape imposibil să vorbești despre poezia lui Dorin Tudoran și să faci abstracție de personalitatea cu totul ieșită din comun a omului, amestec aproape egal de sensibilitate și de inteligență, de grație și de brutalitate, de răzvrătire și de supunere, de normalitate și de eroism. Cea mai bună dovadă e de întilnit în recenta antologie alcătuită de Mircea Mihăieș pe ru „Editura de Vest” din Timișoara, **Ultimul turnir**. Pornită de la principiul unei lecturi exclusiv estetice („o lectură de tip „anistoricist”), prin care să se poa a ajunge la toate acele exemple de poezie care au trecut „proba timpului”, analiza lui Mircea Mihăieș din prefata intitulată **Transcendența interzisă** se oprește în ultimul ei paragraf la o judecată de valoare etică și morală. Pentru Mircea Mihăieș, Dorin Tudoran este „una din marile conștiințe ale poeziei române de azi”, și pe bună dreptate. Din acest punct de vedere, scrisul poetului ar fi evoluat (aceasta e teza de la care a pornit editorul) și măștile sale ar fi căzut „una după alta”, în timp.

Poate că la urma urmei nu avem de a face decât cu o chestiune de nuanță, însă ceea ce mi se pare că evoluează cu adevărat în cele șapte sau opt volume publicate de Dorin Tudoran din 1973 până în 1986 (anul ultimei sale apariții editoriale) nu e scrisul ca atare, ci poetul însuși. Nu măștile au căzut (căci masca e făcută să acopere ceea ce există), ci barierele artificiale care ne împiedică să fim noi înșine și care se află nu numai în afara noastră (cum ne place să credem, pentru a ne consola singuri), dar mai ales în noi: vocația acomodării, concesiile pe care le facem celorlalți, într-un cuvânt, minciuna.

Marcată profund de timpul (istoria) în care a fost prinsă și scrisă, poezia lui Dorin Tudoran ajunge să se elibereze treptat, să-și fixeze în sine propriul centru de greutate și să se exprime cu fruntea foarte sus. Cum poți fi liber într-o lume a lipsei de libertate, în ce măsură ești silit să-i ocolești, să-i negi sau să-i disprețuiești pe ceilalți (în literatură și în viață), pentru a fi tu însuți — aceasta mi se pare a fi tema esențială (și drama) poeziei lui Dorin Tudoran, în aceeași măsură în care ea a devenit tema (și drama) vieții poetului. E un drum complicat, la capătul căruia s-ar putea ca poezia să-și fi descoperit formula proprie și coerența,

fără ca prin aceasta să putem spune că același lucru s-a întâmplat și cu viața poetului.

Pornind de la această dublă raportare, care trimite „indiscret” spre viața personală a omului și spre viața literaturii sale, poa e fi citit amplul poem din 1979, **Tenebrele speranței**, un fel de replică îndoliată la celebra **Le bateau ivre** a lui Arthur Rimbaud: „1. În sfârșit, iată apa / ce nu poate fi străbătută / decât cu gândul : / Corabie neagră / velă trufașă / proră de diamant : / de-acum am pornit / de-acum sînt : un bătrîn / lup de mare / și pentru toate astea / de-acum / totul se-mparte și la mine / ca la cifra universală. // 2. Un mistral onctuos umflă pinzele : / **Primum vivere ! Primum vivere !** / la orizont — veacul nostru / purtînd pe frunze coronită / de **Nu mă uita** / flăcăul nostru iubit / cu gura plină de urechelnițe : / bătrînul nostru ilustru / cu buzunarele căptușite / de scarabeii poficioși. / Cum nu ? — **Primum vivere ! Nu mă uita !** // 3. Cineva trage storiurile. / aprig, atent, pînă la pămînt : / cineva nu te mai lasă / să năvălești, cineva mă apără / și trage storiurile, și-atîrnă de ele / ca mine, în copilărie, / de frînghia clopotului cel mare / al bisericii. / Înțelegi ? / Cineva trage storiurile / și-mi spune : **Nu privi — / malurile rinjesc, malurile / sînt pure și cinice. / Eu sînt apărătorul tău ; / privește-mă / și nchipuie-ți lumea numai prin mine ! / Îl privesc : / cineva trage storiurile / malurile sînt cinice și pure /**

cineva trage storiurile / cineva este apărătorul meu / cineva își ia elan / cineva se-aruncă pe fereastră / cineva privește malurile — / cinice și pure !“ [...].

Dacă **Tenebrele speranței** e legată direct de experiența literară și de experiența de viață a poetului, cea de-a doua replică (autoportretul în negativ al poeziei și al existenței sale) e de căutat în **Dreptul la frică**, univers paralel, antilume sau utopie imposibilă în raport cu universul Dorin Tudoran: „Să te scoli în fiecare dimineață devreme și la aceeași oră / să te duci în sufragerie unde nu doarme nimeni / să deschizi ferestrele cît se poate de larg / să faci gimnastică de înviorec cinci-sprezece minute / să dai atenția cuvenită inspirației și expirației aerului / (dacă ai un cî; de mic pete de iarbă în fața casei / să alergi în picioarele goale prin rouă) / să cumperi piine lapte și ziarele de dimineață / să te bărbieresti / să bei lapte îndulcit cu micre de albine și nu cu zahăr / să citești ziarele abia apărute în întregime și nu doar rubricile preferate / să ai bani potriviți pentru tramvai / să-ți petreci orele de servicii muncind / să nu disprețuiești pauza de masă / să răspunzi

«ca la carte» la glumele colegilor pe scama ta : / «A bon entendeur, salut», «Abyssus abyssum lavocat», / «Aliud est celare, aliud tacere», «Amicus Plato, sed magis amica veritas»“ (...)

Pe acest traseu excepțional, care urmărește să apropie cît mai mult nu numai poezia de viață, dar și viața de poezia pe ului, frica, prietenia, iubirea, moartea, amiațrea, altfel spus, mai toate marile teme ale lirismului dintotdeauna își găsește propriul lor timbru, propria lor voce inconfundabilă (ironie, tandrețe, sarcasm, accentie livrestă, retorisme, izbueniri pamphletare sau, dimpotrivă, pudoare a expresiei), în măsura în care Dorin Tudoran le silește pe toate să se prezinte la examenul „pragului etic” și să-l treacă : „Fără să-l vedem / fără să-i pese de noi / el a jupuit / dintr-o singură mișcare / statuia / la poalele căreia / claca noastră se prelungea / de prea multă vreme // un simplu fișit / ca și cum / o lamă de brici / ar fi despicat o draperie / ca și cum / cineva ar fi despuiat / un șculet de porumb / și dintr-o dată / am văzut cu toții / nervii aceia de oțel / vibrînd ca o armată / într-un nor de sînge !“ (**Poetul**).

Paradoxul acestei poezii e totuși faptul că în ea se păstrează pînă la capăt (capătul fiind aici aproape sinonim cu singurătatea) nostalgia stării care precede „proba” finală și care presupune cu din o parte un fel de bucurie a comunicării tandre cu „modelele” sau cu „amintirile” literare ale trecutului (în antologia alcătuită de Mircea Mihăieș : Gellu Naum, Emil Botta, Geo Dumitrescu sau Ion Caraion), iar pe de altă parte, un fel de indiferență ingenuă față de etic, față de polițic sau față de moral, ca în vremurile de demult ale „virteii de aur”. Nu e vorba de o contradicție propriu-zisă și nici de vesnică recădere în prețului pe care îl pretinde libertatea, ci de nos algia ataraxiei pierdute, aproape ca în celebra **Odă (în metru antic)** a lui Eminescu.

Suma tuturor acestor liniști și angoașe care dau abia la zenitul unei experiențe de literatură și de viață semnificativă întregului drum parcurs e de găsit în tulburătorul poem **Tinărul Ulise**, care poate fi citit în același timp ca poem al iubirii, al prieteniei, al plecării și al întoarcerii, al înfrîngerii și al victoriei, al vieții și al morții, adică al **omenescului**, pentru a folosi cel mai simplu și mai potrivit cuvînt : „Cînd vei putea să fii, fără durere, / cumpăna nopții pe frunze-ti întristată, / o pas-re va arunca spre cer / în-ma-i subțire ca pe o săgeată. // Să nu te c'alin, trupul t'au să fie / trestie de sticlă adăpostind lumină, / tîrziu, să dai un semn — ca o speranță, / celui ui at și el are să vină. // Și va sosi pe mare — tinărul Ulise, / cu pieptul devorat de alge, / pe tîrm, el va aprinde foc / din cred ne'osele-i catarge. // Tu vei zări cum fumul se ridică / spre cer ca un copac de sare / ai să te-approii și-o să vezi bărbatul / spălîndu-și inima în mare“.

Citit astăzi, Dorin Tudoran se imprimă, cu siguranță, nu numai ca „una din marile conștiințe ale poeziei române de azi”, dar și ca una din marile ei valori. În cazul său, viața și poezia nu mai pot fi despărțite, cît timp (aceasta e convingerea poetului) „Nu tre'bu' să scrii / decât / dacă nu poți trăi / fără s-o faci !“

Florin Monolescu

De-amorul artei (III)

Femeia lui Nenea Iancu

„Femeia este stilul” spune I.L. Caragiale în **Om cu noroc**. În această schiță (și mai peste tot în opera lui Caragiale) femeia „face” norocul bărbatului. Ea îi găsește slujbă, ea îl cumpără casă la un preț bun, ea îi agonisește avere, moșii.

Pentru Conu' Leonida, Efimița este lumea. Fără reacțiile, întrebările și răspunsurile Efimiței nu și-ar găsi rostul nici poveștile din ziar, nici revoluțiile, nici istoria, nici libertatea, nici focul din sobă.

În județ, nici opoziția și nici puterea nu pot face politică fără Zoe.

În această realitate amorul nu există fără „traducerile” nesfîrșite ale femeii. De obicei amorul nu există decât „tradus“.

„A traduce” în amor este, bineînțe-

les, echivalentul spiritual al lui „a traduce” dintr-o limbă (limbaj) în alta. Tot „a înșela”, tot **trădare** înseamnă.

Orice **articulare** este tatonare, este înlocuire a ceva cu altceva mai rudimentar și mai complicat. Așa cum lumea și istoria sînt rai cu înlocuitori.

Orice femeie de pe pămînt este o **traducere** mai bună sau mai proastă din Fecioara Maria.

Nenea Iancu dă un răspuns la întrebarea „Ce este arta” pentru că este chestionat în legătură cu asta de către femeii. Femeile formează „Societatea Protecătoare a Muzelor Daco-Romane” : ele nu te slăbesc nici o clipă : te întrebă insistent cine sînt ele : și de ce sînt ; și cum sînt. Fac asta pentru a perpetua Frumusețea. (Vezi schița „O conferință“).

Dacă „femeia este stilul”, bineînțeles că stilul este adecvarea la lume, este destinul (și participarea noastră la el). În mod firesc, stilul este Arta de-a trăi. Arta de-a muri, Arta de-a iubi, destinul-loc, destinul-timp, destinul-lume. Dacă pe mine mă cheamă Păpescu, atunci eu-și destinul-meu se cheamă **Arta Popescu**. (Cred că fi bine ca stilul să fie iubire-nfricoșată și bucurie-nlăcrimată).

Citesc undeva tot un clișeu, tot o banalitate, o tautologie ca și acestea toate „ale mele”, înșirate aici : „Fiecare ființă umană ca atare a fost întotdeauna o lucrare de artă sau o teorie“. Așteptăm, de fapt, cu toții cea mai bună receptare, cea mai bună lectură ce ni se poate da : cea a Judecății de Apoi. (Posteritatea nu este decât o parodie a acesteia). A actualiza și-a subiectiviza arhetipuri. E tot ceea ce pot încerca să fac.

Noi, românii, înjurăm de mamă. Dumnezeu înjură doar de Fecioară.

Orice mormînt de pe lume e tocmai bun de măritat. E fată mare. Dar, noi, din păcate, nu prea reușim să fim decât niște bieți violatori. De obicei nu murim decât prin profanare. (De obicei aș ne închipuim noi — absolut greșit ! — „moartea“).

S-ar putea ca numai atunci cînd murim, numai atunci cînd „moartea” devine într-adevăr o **acțiune**, să reușim a fi după chipul Sfîntului Duh umplînd cupa fecioriei.

Fragment de jurnal

Sîmbătă, 19 noiembrie 1988 (orele 4—4 și un sfert din noaptea). La Irina în bucătărie (cu fereastră încă întunecată în față). Irina doarme în camera de alături. Bineînțeles că ea visează ce scriu eu acum. Bineînțeles că a visat toate astea înainte de a le scrie eu și bineînțeles că numai din această cauză pot eu să le scriu. Scriul meu e „scrisul” de la filmul viselor ei pe care mă tot chinui (scriind) să-l citesc. Noaptea de noapte : vesnic repetent în clasa-ntii. Orele de scriere și de citire. De-abia aștept să se lumineze fereastra. Să văd și eu cerul. Să mă bucur crezînd că-i pot citi „scrisul”, cum se bucură cei din clasa-ntii cînd citesc prima oară „scrisul” la filme. (Bucuria luminii să fie, numai ea, această „lectură“). „Scrisul” filmului luminos din fereastră (film pe care nu-l poți vedea decât privind adînc, în gol), poate — sigur — că este chiar „scrisul” la visele Irinei, e chiar numele ei.

Cristian Popescu

iustin panța

Camera cu pereții foarte groși — fortul ei

Urta pe care o suflă cite o clipă de răutate pe față — dar asta se mai întâmplase, și implinea un alt capitol al mărturiilor lui (rolul de martor îl putea juca oricare dintre ei, hm, chiar așa să fie?): erau multe fructe puse la uscat, întinse pe zăbrele vechi în camera aceea, din alee camera părea uriașă, dar intrând îți dădeai seama că pereții erau foarte groși, ferestrele mari și oarbe (chiar dacă, pe dinafară, erau străjuite de obloane), tavanul jos... El, atunci, automat, s-a îndreptat spre ceea ce credea că este fereastră și a deschis obloanele interioare — și ochii i s-au oprit în zid. „De aici am să-ți fac eu semnul acela cu mâna”, a spus ea, pînă la urmă surpriza, el s-a întors, și fața ei era sursă, că o linguriță de apă suflată cu argint, de răutate. Apoi s-a lăsat tăcerea după vorbele ei. Și auzea doar respirația nervoasă. Așa cum un firicel de apă scurge dintr-un igheab de lemn întezite liniște pădurii, și respirația aceasta a ei, dilatându-i nărilor fine, ca pe ale unui alergător în culmea efortului (și performanței) accentua atmosfera angostă din camera — din camera pe care ea o numea „fortul acesta al meu”... Și nu glumea — iar clipele care i-au argintat fata atunci cu răutate au fost mai multe, și dense, chiar și prezentul lor, și al replicii lui, absente, era mai dens în jurul acelei ființe pe care el acum dar o privea: și-i vorbea în gând „Luiza...” „”, imaginându-se făcînd gestul, și de data aceasta stîngher, de a-l ridica, ușor, mîinile spre fața lui și gîndindu-i „...să-ți arăt...” Ea spus: „Să ieșim de aici”, firește, știa multe cite se petreceau în mintea lui.

Două drepte sînt paralele dacă și numai dacă se întîlnesc într-un punct la infinit

Însă alcătuirile astea pe care mereu le încearcă ea, sînt claviatura pianului din care o clapă lipsește — așezînd oamenii și obiectele în relații, și întîmplările

seducătoare spre care tot ea te împinge, stilizată tot; căci, iată, el încă mai trăiește sub trauma zilei aceleia cînd a intrat în camera părăsită și golită de mobilă — doar o vază din sticlă spartă unde a așezat florile imortele, apoi paharul — și acum el își dă seama de marea lui șansă ratată, de grația care l-a ocolit în clipele acelea, a ratat dînd o întrebuintare greșită obiectelor: trebuia să umple paharul cu apă și să așeze în el florile imortele (primul gest gratuit), să încerce să bea din vaza de sticlă spartă (al doilea gest gratuit, imposibil). Iar aceste două obiecte, zvirlite de către ea în calea lui (așa cum fugarii, în poveste, aruncă peste umăr pietrele, gresia, toate vrăjite, și se ridică în urmă pădurea, muntele, și gheonaia este oprită pentru un timp, utîi urmăriților, din goana), vaza din sticlă albă, paharul, și ar fi intersectat înțelesul, virtual-real, într-un punct, chiar dacă departe, la infinit. Punctul acesta pe care îl simțea dilatîndu-se în argint și știind deja profilul unui chip acolo desenat — ce nu se va întoarce niciodată spre noi, să ne dea cea mai elementară atenție.

El atunci s-a gîndit că va fi, cu siguranță, prea puțin — o singură monedă, putea-va doar cu ea să mîtușască martorii? Dar axioma spune limpede: „dacă și numai dacă... într-un punct...”, trebuie, este necesar, și-a mai spus el, să fie o eroare aici.

Chiar dacă ea schimbă jocul

Ceea ce simt este adevărat, ceea ce-mi place este creația mea, își spunea el, deseori, — acestea erau circumstanțele puțințelor lui, între acestea se disputa ceea ce unii numesc personalitatea (sau precocitatea? — nimic nu este mai trist decît precocitatea) unei ființe: între puberul neliniștit și ipocritul detașat, o demarcație nici măcar existînd. În orice joc, în care și ea era implicată, prima lui mișcare ar fi fost aceeași: imaginea ei și-a lui Piotr, alături, o imagine pe care ar fi împins-o eu falsă naturală, prima, pe tabla de șah, așa cum l-a așezat atunci moneda în palmă. Și aceste două ființe, Piotr, înalt, ea, aproape cu un cap mai scundă, avînd exact înălțimea ei-șade bine unei femei, îi mureau închipuirea ca doi stilpi de înălțimi și grosimi diferite, peste care întrecuța lui viață se suptapuse, ca un acoperiș strîmb, deasupra. Apoi, în închipuirea lui, imaginea prindea să se stilizeze, figura aceea construită din trei segmente vii parcă se îndepărta, puțin cite puțin, apoi se fixa în memorie: „pi” — semăna covirșilor cu litera pi.

Altă paranteză (nici aceasta ajutătoare)

Așa s-a gîndit el în sania oprită, privind-o încoșurată de albul amenințător al zăpezii, apariția ei în fulgurea ninsorii nu este întâmplătoare, fulgii prin care ea înainta către el erau friniuri din contururile obiectelor dezalecitate acum în așchii înghețate, nici asta pentru multă vreme. Și într-adevăr, ea atunci, pășind înspre sanie, ținea în mînă moneda — acel mobil al dezaleciturii firii, o luase de pe etajera din colț, cu un gest inconștient, adică predestinat.

Ființele erau și ele obiecte — dar asta pentru că ea, țînînd în pumn moneda, lumina cădea, se prăbușea undeva spre apus, și atunci, el privind-o încă convalescent din blănurile saniei chiar i-a părut o icoană chipul ei totuși palid în gerul acela — și deodată și-a amintit bocitoarele plătite care au plins la moartea tatălui ei (și despre care și noi, și ea, crezurăm cîndva că numai al ei) femeile acelea bătrîne și cocirjate ca niște virgule (niște virgule, însă, folosite greșit, puse între subiect și predicat, bunăoară), bocitoarele țineau tăciuni aprinși în pumnii strînși ca să poată plînge de durere.

Și a fost aproape translucid momentul cînd ea s-a oprit în fața saniei, nu și-au vorbit, păreau ultimele două obiecte încă avînd alcătuire, articulate în peisajul alunecător și insidios spre crepuscul; combinațiile fizice, chinice din corpurile lor mai păstrau legile firii. Primul cuvînt i-ar fi risipit pe amîndoi în stropi de zăpadă; liniștea dintre ei, care le conserva conturul, era apăsătoare și îi soma, de parcă de fiecare deget al lor, de fiecare pleoapă, de fiecare fir de păr erau legate clopote grele.

despre...

Stihinic și artizanal (I)

Critica română a slăvit poezia lui Nicolae Ioneș, chiar de la început, în două registre distincte, de nu de-a binelea contrarii. Pentru registrul înalt tonul a fost dat, o dată pentru totdeauna, de Ștefan Aug. Doinaș. Cu prilejul debutului din '72 (*Cuvînt în cuvînt*), distinsul poet găsea că „rareori expresia «o mare revelație lirică» era „mai potrivită decît în acest caz” (*Lectura poeziei*). Cu același prilej dădea tonul registrului de jos Laurențiu Ulci, constatînd — în *Prima verba I* — că „poemul său de acum suferă /.../ de o excesivă retorică narcisistă”, dar concedind că poetul este „talentat peste medie”. Cele două linii au mers înainte în paralel, pe cea dintîi înflorînd atît entuziasmul mai vechi al lui Al. Paleologu (din *Alchimia existenței*), cit și cel mai recent al lui Aurel Pantea (*Vatra*, 1/91). Pe cealaltă, un punct important l-a constituit analiza mai cuprîntă a lui Gh. Grigurcu (*Existența poeziei*), pentru care „retorica laudei universale se dovedește a fi bună conducătoare de narcisism”. Nu doar temperatura admirativă, dar și argumentele rămîn, pentru fiecare din cele două linii, constante. Aceste divergențe nete și persistente sînt, cel puțin în bună măsură, întretinute de o contradicție interioară a poeziei. E vorba de contradicția dintre suflul stihial și migală, dintre proiectul vizionar și artizanatul viziunii. Această contradicție nu e, în poezia lui Nicolae Ioneș, o polaritate asumată, programată

ca sursă de tensiune lirică. Ea e un dezechilibru, împingînd o parte din poeme în retorica suflului și a ardentei, iar pe cealaltă în cea a abilității. Poetul e rînd pe rînd un vizionar și un artizan, un posedat și un bijutier. Mai mult chiar de atît, el e un vizionar în stare declarativă, intențională, și un artizan în fapt, în practica textului. Atunci cînd cei doi se întîlnesc în spațiul aceluiași poem, ei se stînjesc reciproc cu o eficiență mult mai mare decît se stimulează. Verbul aprins și vajnic al celui dintîi devoră ca pe niște paie delicatețea și eleganța caligrafice ale celui alt. Entuziasmul nu întîlnește în calea sa nici o rezistență și el se consumă în propriul enunț. Epifania lui nu are suport material, căci sensibilitatea și imaginarul sînt pure fragilități. Poezia trăiește astfel dintr-o stare enunțiativă a entuziasmului, din proclamația sa.

Nicolae Ioneș scrie într-un limbaj narpranic și după o gramatică expresionistă a extazei. Atît unul, cit și cealaltă, domină cele trei cărți de poezii de dinainte de '89, precum și „poemul dramatic” *Vlad Tepeș* din '84. În vreme însă ce ultimul se lasă potopit de minie și de un imaginat sanguinar, poemele vor să prindă spasmul extatic al ființei. Ele întorc limbajul la condiția sa adamică și se înfruptă cu nesat din energia sa aurorală și instituțională. Declamînd imnuri și poeme, Nicolae Ioneș se simte pârtaș la Logos și el cîntă, fără contență, beatitudinea topirii în stihial. Limbaj de slavă și de foc, poezia sa acclamă voluptatea stihnicului și impetuozitatea eului, vocația transgresiei și a comununii. Recurența unor zeități (altfel destul de amalgamate, unind fondul greco-latin cu cel indian și pe cel creștin cu cel ira-

nian) a dat citorva comentatori impresia unei febre religioase ce-ar ține poemul sub sancțiunea revelației. De fapt, Nicolae Ioneș se scufundă doar în orgia limbii, ținta sa fiind o frecvență dionisiacă a entuziasmului. Dacă în privința surselor și principiilor, imnicele primele, oraculare celelalte, el seamănă, dintre colegii de serie, cu Dan Damaschin, lipsa vectorului creștin din extază îl duce pe un cu totul alt drum. Poetul ieșean e mai curînd un orgiastic păgîn decît un iluminat. Beatitudinea lui vine din contactul amelor cu stihia limbii, nu din stigmatizarea divină. Ea e expresia unui eu ce se lăfăie în clementa și exultă în primordiale, triumful unui sentiment al ilimitării. Nu mai puțin ea e produsul unei sintaxe vehemente, al unui orgoliu oricîntat de sine pînă la ameteală. Poetul crede în autoritatea propriului gest nu numai cu patimă, dar și cu ardore. El e un fervent al viziunii și amenință mereu ca un poem translocator. Starea sa beatitudinală se comprimă în acest prag inițial al proclamației, dînd poeziei o țîmță beliccoasă și aprigă. Făcută cu fervoare și într-un limbaj fanatic, proclamația vizionară se transformă într-o continuă amănîtare. Niciunde nu e Nicolae Ioneș mai în apele lui decît în aceste năvalnice prestații programatice, în aceste promisiuni furtunoase. Starea intențională e pentru el adevărata extază: „Un jet pe cer / de singe din deschise / artere furibunde-un / singur doar / să scrie-n flăcări / peste limbi tunînd / poem integrator” (*Calca vie*, 1983). Dincolo de acest prag, însă, tot avîntul său oracular, toată semeția unei lirici năprasnice și pustitoare se topește într-o fină calligrafie: „Doamne ce pace / Tot adinecul / destinului meu / abia e un tremur / al unei frunze / de tamarin” (acelasi volum, citeva foi mai încolo). Radicalele plătate peste delicatețea scriiturii nu-l dau acestuia nici un vertij, lăsînd-o să expize în prețiozitate. Tunețele intenționale se arată, pînă la urmă, a fi doar niște grațioase șoapte.

Dar niciodată incompatibilitatea dintre limbajul inflammat al viziunii și cel crispant al manufacturii n-a fost mai manifestă decît în recenta *Seară de raze* (Ed. Junimea, 1990). Fără să schimbe, altfel, nimic în compoziția formulei, Nicolae Ioneș încearcă aici să ridice abilitatea însăși la o competență vizionară. El vrea să prindă în același vers nu numai extaza ființei, dar și extaza limbii. Electrocutate de un suflu de jar, poemele devin exclamative, de nu chiar vajnice raționalizări ale unei stări interjecționale. Ele se avîntă, bete de propria vocație și de propriul proiect, în principiile lumii și în substratul ei, riscînd nelimitat în retorica emfazel. Poemul e un discurs

spasmatic și strict extinginos. El sare din exclamație în exclamație ca și cum ar sări din extaz în extaz. Retorica se aprinde și arde în pâlălăi, dînd poetului senzația că ia parte la combustia lumii în verb și că legitimează o transsubstanțiere a ei. Intensitatea implicării sale discursive, sub care s-ar ascunde participarea existențială, ia proporțiile unui cataclism, zguduînd temelile lumii și ființei. Poetul atinge stratul pur incantatoriu al lumii, cel în care principiile ei se topește sub flama cuvîntului. Dar tocmai aici el se lovește dureros de propriile-i limite. Căci febrei extatice, vîlvății interioare, el nu-i găsește altă soluție decît străduința aliterativă. Un imperativ vizionar se rezolvă astfel printr-o pură abilitate și un limbaj strasnîc, ardent pînă la carbonizare, se exprimă prin mestesugul de atelier. Prosiunea imnică și revelatorie a poeziei l-au împins pe Nicolae Ioneș în pragul nevoii unui limbaj incantatoriu. Un limbaj care să fie, deodată, martor și agent al nuanții dintre stihie și cuvînt. Dar topirea lumii într-o plasmă verbală e văzută de el ca o simplă reciclare a limbii în onofonie. Limbajul magmatic și sacral se concretizează astfel doar în chinuite și stridente aliteratii: „Un vînt / un cînt / o vîntătoare-amortii! / A porților de tunet / unde-n orgi / orbite — Ormuzd / ordonă — orcancelor / arcanelor de verbe / un triumf / al ordinii oracular!” etc. Val Condura che a găsit acestei infatigabile diligente o înaltă rațiune: „Aliteratia — zice el în *România literară*, 11/91 — nu mai ascultă, în limbaj sunetului cosmic ci caută, parcă un logos orginar”. Dacă acestea vor fi fost gîndurile poetului, ele l-au ieșit exact pe dos. Atunci cînd se avîntă în vertijul aliterativ — ceea ce face la tot pasul — Nicolae Ioneș își contorsionează doar un extaz ce și-a pierdut sintaxa. Discursul său inflammat trece nu numai senin, dar și încîntat, linia spre delirul confectionat. Pasajele își exaltă pretenția unui „scris adine”, sfidînd cu maximă bravură ridicolul: „De-aici din porțile / din sortile și din / nopțile morților / din golul orgoliu / al unei glosse de gloduri / din gilgiitul glasului gures / din maternă materia / martirizînd înțelesul / și țelul țînut în țîmbele minții / de-aici demon domînd / pe opt dominații / fulminînd furie în fuziunea / furtunilor imnice / dezlîntuit din țîrmii țîrîinii”, etc. Nicolae Ioneș construiește aici extaze din simpla propagare a unui sunet, din difuziunea lui pe cit de arbitrară pe atît de îndrăzneală. Rarcorii o vocație vizionară s-a bizuit atît de vitejeste pe o pură precaritate.

Poezie și rugăciune (III)

— despre funcția soteriologică a artei —

De la hotarul morții
aduci o mărturie despre viața sa.

Înșirea în afara timpului sau „Opriti timpul“! — iată strigătul oricărui muritor care dorește grația divină, contopirea cu Dumnezeu, mintuirea existenței sale de sub vremelnice. Se vede din cele trei exemple că prezența focului în acest ritual devine capitală, și el, focul, nu se manifestă numai ca agent purificator ritualic, a ardere-de-tot care constituie idealul oricărei jertfe bine primite de Cel Atotputernic, dar o terapie cosmologică nu numai pentru o lume care se degradează cu timpul în eroare și păcat, și deci este necesară intervenția periodică a unui incendiu universal, a unui holocaust, palingeneza în virtutea căreia, după Heracit, „lumea este un foc veșnic care se aprinde și se stinge după măsură“. Este, din punctul de vedere al religiei, un foc nu numai purificator, care arde obstacolele în calea cunoașterii adevărului, a lui Dumnezeu dar ipostaza pură a acestuia, forma sub care ni se înfățișează unul dintre chipurile fundamentale ale Absolutului. Acest Absolut care este un nume al lui Dumnezeu dat de filosofi atât pentru a conferi o aparență tehnică, neutră unui început indefinitabil (sau care, așa după cum am văzut, nu se poate defini decât tautologic și pleonastic, adică prin el însuși), dar și pentru a nu jigni atât de delicatele sentimente religioase ale oamenilor susceptibili, care, în funcție de credință, are un nume diferit pentru Dumnezeu unic, este vizat, pe lângă religie și filosofie, de calea artistică a mîntuirii, și el devine eul impersonal, care, de la Flaubert și Baudelaire și Rimbaud, dar mai ales de la teoretizarea (ontologizarea!) lui Proust va face o carieră prodigioasă în estetica modernă. Acest Ego absolut care vorbește prin gura poetului, un alter ego din alter mundus, își are trimiterea directă în spusele Mîntuitorului care, asumându-și numai un rol de intermediar între cer și pămînt, între Cel de Sus și noi, cei de jos, dar un mediator nu indiferent, translator al unui mesaj fie el cît de teribil, dar neutru în esența comportamentului său, ci care se angajează de partea noastră, a păcătoșilor, a izgoniților din raiul metafizic pînă la jertfa de sine, căci numai prin singe este posibilă răscumpărarea și izbăvirea de păcatul singelui vărsat, spune **Evangelia după Ioan**: „Eu sînt calea și adevărul și viața; și nimeni nu vine la Tatăl decît prin Mine. Dacă M-ați fi cunoscut pe Mine, l-ați fi cunoscut și pe Tatăl

Meu (...) Tatăl care locuiește în Mine, El face aceste lucrări“ (...) „Credeti-mă că Eu sînt în Tatăl și Tatăl este în Mine“. Și tot acolo, în textul lui Ioan, criteriul credinței ca adevăr al inimii din care ies nu cuvintele judecătorului (ca ale Dumnezeului **Vechiului Testament**) ci ale **Mingietorului** (ceea ce face legea nouă a **Noului Testament**): „Cine crede în Mine, nu crede în Mine, ci în Cel care m-a trimis pe Mine. Eu am venit ca lumină în lume, pentru că oricine care crede în Mine să nu rămînă în întuneric (...) Dacă aude cineva cuvintele Mele și nu le păzește, nu El îl judecă; căci Eu n-am venit să judec lumea, ci să mîntuiesc lumea. Pe cine mă respinge și nu primește cuvintele Mele, are cine să-l judece: cuvîntul pe care l-am vestit Eu, acela îl va judeca în ziua de pe urmă. Căci Eu n-am vorbit de la mine, înșimă, ci Tatăl, care M-a trimis, M-a dat Mă poruncit ce trebuie să spun și cum trebuie să vorbesc. Și știu că porunca lui este viața veșnică“. Că Dumnezeu legii celei noi este nu un Dumnezeu al judecății, pedepsei și geloziei, cum mi se înfățișează Iahve în scrierile proorocilor, ci al iubirii pînă la jertfă întru mîntuirea de păcat a neamului omnesc, jertfă simbolizată în drumul crucii și răstignirii care înseamnă nu extincția și distrugerea omului ca punct final al vieții în păcatul moștenit și dobîndit cu gîndul, cu vorba și cu fapta, dar însuși scopul soteriologic al acestui supliciu sacru, mîntuirea și Învierea prin doborîrea morții „cu moartea pre moarte călcînd“, așadar, esența Dumnezeului întrupat în Iisus Hristos ca iubire și care deci, dusă pînă la sacrificiul suprem, răstignirea, „mi confirmă mie, în planul vieții profane, sacralizarea celor trei fețe ale spiritului: ars amandi = ars scribendi = ars moriendi pînă la identificarea lor într-o singură formulă obținută, rezultată din ontologia oricărui limbaj și care tinde către o singură finalitate deci: **Tăcere!** fie că ea ține de arta iubirii, a rugăciunii, a comunicării dincolo de cuvinte, prin comunicarea instantanee, paradisiacă, fie de arta scrisului, în care cea mai elocventă rămîne deci tot comunicarea mesajului inefabil, înfinit dintre cuvinte, limbajul tăcerii și tăcerea prin excelență în stare nură, formă convențională a morții. Iată textul lui Ioan despre iubire, jertfă și mîntuire, ca expresii ale Legii celei noi: „Cine nu iubește n-a cunoscut pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este dragoste. Dragostea lui Dumnezeu față de noi s-a arătat prin faptul că Dumnezeu a trimis în lume pe singurul Său

Fiu, ca noi să trăim prin El. În aceasta este iubirea, nu în faptul că noi am iubit pe Dumnezeu, ci că El ne-a iubit pe noi și a trimis pe Fiul său ca ispășire pentru păcatele noastre“. Și Sfîntul Apostol Pavel, în aceeași problemă cardinală, a semnificației jertfei unicului său Fiu, Iisus Hristos, dintr-o iubire infinită a lui Dumnezeu pentru iertarea păcatelor noastre, în cuvîntarea lui către Romani: „Dar Dumnezeu își arată dragostea sa față de noi prin faptul că, pe cînd eram noi încă păcătoși, Hristos a murit pentru noi. Deci cu atît mai mult acum, fiind îndreptățiți prin singele lui, vom fi mîntuiți prin El de minie. Căci dacă, vrăjmași fiind, am fost împăcați cu Dumnezeu prin moartea Fiului Său, cu mult mai mult, fiind împăcați, vom fi mîntuiți prin viața Lui“. „De la hotarul morții/aduci o mărturie despre viața ta.“ Am văzut că moartea conștientă de sine ca finalitate și scop al drumului calvarului înseamnă și uitare și revelație sau iluminare, și mîntuire, eliberarea omului din robia păcatului prin singele lui Iisus. Moartea este uitare prin ea însăși, a trecutului nostru păcătos, ștergere a memoriei răului, dar și epifania unei victii viitoare, libere întru Domnul, și deci criteriul suprem al adevărului vieții pe care am trăit-o pînă la acest eveniment crucial: în măsura în care moartea este sfîrșitul unei epoci dintr-un eon cosmic al nostru, ștergere a memoriei răului și începutul, în același timp, al unei lumi noi, ea înseamnă deci și convertirea spiritului nostru la existențele și reperele acestei lumi. Este ceea ce am văzut în exemplele aparițiilor lui Dumnezeu în existența lui Abrahăam și Moise, dar mai ales în zguduitoră iluminare a lui Saul pe drumul Damascului (orbirea temporară care este provocată de lumina uriașă care-l împartă pe Iisus semnificativ, în subsidiar tocmai ștergerea memoriei răului, a unei vieți duse în păcat de Saul pînă atunci), care-l va transforma în cel mai mare propovăduitor al Evangheliei lui Iisus Hristos în toată lumea civilizată din acele vremuri. După iluminarea, convertirea lui Blaise Pascal din vestita noapte de noiembrie din 1654 pe care am relatat-o ca pe un alt exemplu, de data aceasta din epoca mai apropiată nouă și avînd, pe lângă înțelesul său fundamental religios, o anumită conotație etică, de altfel prezentă organic în toate experiențele din această ordine a categoriilor abisale ale cunoașterii, aș vrea să mai amintesc aici încă un caz celebru de iluminare, de revelație a unei întregi lumi, de data aceasta nu viitoare, ci trecută, o lume smulșă din uitare și moarte printr-o experiență la nivelu; stadiul estetic, cum ar spune Kierkegaard, și nu religios, etic, precum cele anterioare: este miracolul renașterii timpului pierdut din ceașca de ceai a lui Marcel Proust! „Și de cum am recunoscut gustul bucății de prăjitură înmuiată în infuzia de tei pe care mi-o dădea să o beau mătușa mea (deși nu știam încă și trebuia să las pentru mai târziu încercarea de a descoperi de ce această amintire mă făcea atît de fericit), pe dată vechea casă cenușie cu

vederea spre stradă, unde se afla camera ei, se ivi ca un decor de teatru, lipindu-se de micul pavilion care dădea către grădina ce fusese construit pentru părinții mei în partea dîndărăt (acel crîmpei luminos singurul pe care îl revăzusem pînă atunci); și, o dată cu casa, orașul, de dimineața și pînă seara și pe orice fel de vreme, piața unde mă trimiteau înainte de ora mesei, străzile pe unde umblam după cumpărături, drumurile pe care le străbăteam cînd era timpul frumos. Și ca în acel joc japonez care constă în a arunca într-un vas de porțelan plin cu apă, bucățele de hîrtie pînă atunci indistincte care, de îndată ce s-au înmuiat, încep să se alungească, să se răsucescă, să se coloreze, să se diferențieze, să devină flori, case personaje consistente și recognoscibile, tot astfel acum toate florile din grădina noastră și cele din parcul domnului Swann și nuferii de pe riul Vivonne, și oamenii din sat, și căsuțele lor, și biserica și întregul Combray cu împrejurările sale, toate acestea, căpătînd forme și soliditate, au ieșit, oraș și grădini din ceașca mea de ceai.“ Fenomenul care aici are o explicație relativ simplă ca exemplu tipic de efect al asociațiilor declanșate de memoria involuntară, provoacă, la nivelul cunoașterii prin recunoaștere, prin aducerea aminte a unui trecut ce se încapătăna să rămînă scufundat în uitare și moarte, o bruscă iluminare a unui întreg univers viu, retrăit ca ontologie a unui limbaj estetic magnific și deci ca experiență totală existențială, o răscumpărare și o mîntuire din moarte a celui trecut mort și înviat, și ca atare o experiență care de la stadiul estetic al vieții se ridică, purificată prin metaforă, la stadiul religios, la imaginea care răsfîrîge în ea cunoașterea și recunoașterea Absolutului: dar nu un absolut văzut ca apariție bruscă la lumina focului masculin, a unei lumi noi, proiectată în viitor, în modelarea activă a zilei de mîine după chipul și asemănarea voluntară a unui om înnoit, ci ieșind la iveală din apă, din lichidul amniotic, feminin al trecutului, al zilei de ieri și pentru care funcția actuală a artistului este doar aceea de a se lăsa cu voluptate în voia acestui trecut pentru a-l înregistra, a-l recunoaște și a-l recrea din nou în virtutea unor precepte, ca platonicianul „a cunoaște înseamnă a recunoaște“, a-ți aduce aminte, dar și a unor sugestii de tehnică pitagoreică în procesul transmigrăției sufletelor: „Gădesc foarte înțeleaptă acea credință celtică ce ne spune că sufletele celor pe care i-am pierdut sînt captive în vreo ființă inferioară, într-un animal, o plantă, un lucru neînsuflețit, pierdute într-adevăr pentru noi pînă în ziua care pentru mulți nu vine niciodată, cînd trecem din întîmplare pe lângă copac, cînd intrăm în stăpînirea obiectului în care sînt închise. Atunci ele tresar, ne cheamă, și, de îndată ce le-am recunoscut, vraja este sfărîmată. Eliberate de noi, au învins moartea și se întorc să trăiască împreună cu noi.“

Dan Laurențiu

fragmente

Proiecte de reîntoarcere (III)

1. PETRECERI CU GÎNDUL. INDUCȚII SENTIMENTALE, SIMPLE ÎNTÎMPLĂRI ÎN GÎND ȘI SPAȚIU. Un ciudat al literaturii contemporane, unul din acei ciudați care dau culoare și savoare peisajului literar, este Alexandru George. L-am cunoscut cîndva la Sibiu, unde eram amîndoi invitați la un colaciu de către Mircea Brăga. N-am vorbit, cred, decît două-trei minute. Banalități, causerii de circumstanță. Eu eram preocupat să cumpar mai repede decît Bogdan Lefter unicul volum de Italo Calvino rătăcit într-un raft de librărie, dînsul părea deja foarte plictisit de tot ceea ce se întîmplă în jur. Altdată, cineva mi l-a arătat pe stradă, precizîndu-mi: „Știi, e băiatul lui Georges-Delafras, editorul interbelic...“ Referința aceasta livrescă — adevărată sau ba — a făcut ca, în mîntea mea, Alexandru George să devină un pic exo-tropic, un soi de „personaj“ deja, descins din alte timpuri „cu viziunea pe față“, vorba lui Radu Stanca. Apoi, de la altcineva, Al. Piru ori Eugen Simion (nu-mi amintesc exact), am aflat — textual — cum că Alexandru George ar fi „clufut“. Și adăuga respectivul „informativ“: „Al grîii ce scrii despre el, oricum se supără!“ Lucrul ăsta m-a încîntat și mi-am zis: „Uite unu' care nu vrea să se facă deloc publicitate în jurul lui!“ Deunăzi, citeș în „Momos“-ul lui Ștefan Așopăian o istorioară tristă în care Alexandru George juca rolul principal. Dînsul și-ar fi scris singur un articol aniversar pentru o gazetă literară la împlinirea unui anumit număr de ani. Nu am verificat și nici nu vreau să verific această infor-

mație. De ce? Cîndva, un prieten îmi recomandă stăruitor să citeș eseurile-narațiuni ale lui Alexandru George. Într-un asemenea text aveam să citeș cu delectare studentului în anul I: „În măsura în care trăiește, don Quijote afirmă tezele teoretice și moralistice ale romanului; tot ceea ce este sublim în actele lui sau pur și simplu atrăgător derivă din aceeași logică a nevoii de iluzionare pe care ne face să o simțim, impunîndu-ne-o, chiar cînd e ridicol“. Nu știu dacă, citînd această frază la 21 de ani, am devenit și mai snob decît sint predispus a fi, dar cert e că, prin Alexandru George, am ajuns să respect Ciudații în viață ai literaturii noastre, bîntuiri, altmînteri, de Pragmatici.

2. KENNST DU...? Se poate seduce foarte eficient o femeie aproape inaccesibilă în alte condiții numai și numai cu ajutorul următoarelor versuri de Geo Bogza: „Fecioară galbenă rudă cu toate dezastrele istoriei /.../ cu nebunia, cu sinuciderea /.../ și cu celelalte privilegii înspăimîntătoare ale dragostei și biologiei /.../ cu inima conspiratorilor și gloanțelor plutoanelor de execuție /.../ Fecioară galbenă cu pulpe de nostalgie [acest vers trebuie repetat de mai multe ori, nu te angajează cu nimic] /.../ Fecioară galbenă ca o floare de vitriol a neurasteniei /.../ adu-ți aminte floarea convulsivă și fumegîndă a insomniei /.../ cînd trupul tău mă doare prin vis pînă la sinucidere /.../ incumtata ta virginitate, ca un arbore nostalgic și incendiat, ca o radio-grafie a exasperării“. Se cere o bună memorie. Trebuie mimată spontaneitatea

rostirii. Apoi, dacă îți amintești ca „acest cîntec de revoltă, de dragoste și de moarte a fost scris în epoca haotică și pre-revoluționară a anilor '30“...

3. LITERATURA APOCRIFĂ. Scriitorii americani de culoare nu prea agre(s)ează post-modernismul. De aceea, a fost o surpriză pentru mine să pot citi romanul de șoc al lui John Earl Solimano — **Midnight Thunder** („Tunetul de la miezul nopții“). În fapt, o (anti-) **Lolita** neagră, care și seduce profesorul de „creative fiction“ și-l transformă într-un monomaniac. Interesantă este — în cluda prezizibilității subiectului — modalitatea de expunere aleasă: un lung poem inițialic (care, practic, sfîrșește prin a se substitui romanului propriu-zis) scris, cu multe greșeli de ortografie, de Eden, precocă nimfomană de culoare. Ea își transformă profesorul neștiutor într-un pervers rafinat, fan al lui Prince și Michael Jordan, degustător de LKG (amfetamina la modă) și, mai ales, obsedat de nemernicia rasel albe, căreia îi aparține, Eden practic un rasism psihologic degustător, obligîndu-l pe Roscoe să-și renege finalmente culoarea pielii: actele lor erotice (care nu exclud urolagnia și scatofagia) sînt posibile numai dacă el consimte, de fiecare dată, să se picteze tot cu tus negru. Treptat, Roscoe ajunge să se considere de-a dreptul negru („...în cerul gurii ca măgarul în virful cozii“) și, conștientîndu-și dedublarea, alege drept soluție cathartică violarea unei albe sexagenare. Spre ghinionul său, este surprins — dezbrăcat și minit cu tus din cap pînă în picioare — de amantul babel, un punkist de 33 de ani (atenție la simbolistica transparentă a vîrstei!), care îl ucide cu șapte litvuri de sațir (cite una pentru fiecare din cele șapte arte) din motive strict rasiale. Sămanului Roscoe acest ultim deghizament îl reușise perfect, altmînteri Big Bros l-ar fi acceptat drept partener de orgie. Romanul, cel devorat paricid de poemul lui Eden, este, de fapt, jelană „nevinovată“ fetițe la mormîntul lui Aron Pumnul, pardon, vroiam să zic „al profesorului iubit“. So-

cietate care va să zică fără de moravuri și fără de prințipuri...“

4. SIESTA. Paronim al fiestei, repausul psiho-stomacal și, adesea, post-coitum de la amiază a inspirat scriitorilor, artiștilor în general, o sumedenie de imagini inedite. Citez din memoria trădătoare: „Pentru tine, Tașto dragă / Am săpat o vară-ntr-o țară / La canalul care leagă / Dunărea de Marea Neagră“ (Ion Stratian); „Țăranul stă pe cîmp / Cu p... în pămînt“ (Doru Mares, dar punctele de suspensie aparțin puțorii redacționale, nu autorului); „Vinul, femeia și celelalte nimiciri omenești / Nu pretuiesc nici cît o narghilea la ceasul împăcării cu Allah“ (Dwar el' Gany); „Innebunesc și-mi pare rău“ (Florin Iaru); „Bere, antren, lăutari“ (Cristian Popescu); „Doar mișcînd un picior / Chipul ei își pierde orice însemnătate“ (Daniel Bănuțescu); „Golul fără dribling nu e gol“ (Marcel Răducanu, ex-Borussia Dortmund); „All the while they were talking the new morality / Her eyes explored me, / And when I arose to go / Her fingers were like the tissue / Of a Japanese paper napkin“ (Ezra Pound); „Mărul, copt, păs-trează în străfundurile lui / o voce pătlă-mășă de femeie“, „Fată dragă, nu fi tristă / Că ți-e mama fesenistă“ (Horia Gârbea) ș.a.m.d.

Dan-Silviu Boerescu

5. ERATĂ. Citatul din Clemenceau — reproduc de mine, din Tuța, în **Proiecte... (II)** — va fi citit corect astfel: „Cine pînă la vîrsta de 23-30 de ani nu e de stînga înseamnă că n-are inimă. Dar dacă, peste 30 de ani, peste atingerea vîrstei maturității, rămîne cu aceeași concepții și nu devine conservator, înseamnă că e cretin“ (și nu — horribile dictu! — „creștin“...).

CIORAN: UN TRASEU AL TRA

U se poate face abstracție, pentru o înțelegere cit de cit cuprinzătoare a operei lui Cioran în tot arcul desfășurării ei, de acel eseu-pamflet cu caracter socio-politic, de filozofie a istoriei și a culturii deopotrivă, considerat de I. Negoitescu cel mai tragic și cel mai profetic din literatura română: **Schimbarea la față a României** din 1936. Această carte a reprezentat, după părerea noastră, o cotitură radicală în viața și opera gânditorului deoarece, dincolo de validitatea ideologică a ei, se poate tenta punerea în relief a punctului de cotitură în traseul interior al lui Cioran culminând cu hotărârea despărțirii de propria lui țară. Într-adevăr, autorul însuși, în cuvântul introductiv al noii ediții (de la Humanitas, 1990, singura versiune autorizată fiind de el revăzută) scrie că «acest text este poate cel mai pasionat și în același timp îmi este cel mai străin». O ruptură premeditată prin luciditatea ei, dar și dublată de un resort coercitiv avea nevoie ca să fie actualizată, să nege, să epuizeze, într-un cuvânt să lichideze plămada ființei: ruptură dictată de o chemare interioară care conștința acea rupere ca gest etic de liber ale, o promisiune făcută sieși de mintuire, nu trădare sau pro-

blema depășirii istoriei fusese pusă clar în această carte: «Nu poți depăși istoria decât atunci când timpul nu mai are pentru tine nici o importanță, când ți-e indiferent cînd și unde trăiești». (Pe culmile disperării, București, Humanitas, 1990, p. 103). O ștergere deci a ființei istorice, și mai departe: «Nu om și istorie, ci om și eternitate, iată un raport valabil în lumea în care nu merită nici să respiri» (p. 104). În problematica existențială din tinerețe, deși bintuită de excese, isterii datorate vârstei și atmosferei culturale, se investe în doiala asupra implicării omului în istorie și posibilitatea de a se sustrage limitelor pe care le impun tragediile sau farsele inerente ei, printr-o totală neangajare sau

nepăsare față de cerințele de moment ale societății.

Demn de interes este să urmărim în treacăt traseul aventurii sale reparcurgînd «obsesiile» lui asupra soartei și specificului României în acea **Schimbarea la față a României** care, prin fervoarea sa militantă, prin patosul de baricadă ar putea, la o privire superficială, să pară nepotrivit spiritului demascator de iluzii ce a dat dovada că este, să nu ni-l arate ca gânditorul **desenchanté** cum din contra e recunoscut. Pasionatele și răzvrătitele lui luări de atitudine am putea, parafrazîndu-l pe Flaubert, să le însemnăm cu motto-ul „La Roumanie c'est moi!”. Excesul, frenezia întunecată se revarsă în furie mesianică; el însuși în texte succesive scrie nu fără ironie despre acele momente de exaltare și fanatism ca de «speculations insensées qui ravageaient et obnubilaient mon esprit» (*Histoire et utopie*, Paris, Gallimard, 1960, p. 13), imputate unei disimulate și bru de tristeți care se desfășura împotriva lui pînă la momentul în care, mai tîrziu a izbutit să afirme hotărît ceea ce pînă atunci fusese numai o presimțire sau o preveslire: «N'avoir jamais l'occasion de prendre position, de se décider ni de se définir, il n'est voeu que je forme plus souvent». *Ibidem*, p. 29).

Dar, sub imperiul lirismului, suveranității căreia se supune, avîntul acela nu este decît o realitate interioară în curs de transfigurare care pretinde să se reinnoiască definitiv sau să piară. Orice mediere, orice artificiu al compromisului politic este exclus: «În momentul cînd aș fi convins că posibilitatea unei schimbări la față a României este o iluzie, din acel moment o problemă a României n-ar mai exista» (*Schimbarea la față a României*, București, Humanitas, 1990, p. 48). Energiile ar trebui îndreptate în felul următor: «Nouă nu ne rămîne altă cale, pentru a atinge un nivel istoric, decît să explodăm cu toată substanța noastră într-un efort de maturitate spirituală» (*Ibidem* p. 45).

Dacă prima lui carte năvalnică se naște din disperarea de a fi, **Schimbarea la față a României** se naște din disperarea de a fi român într-o Românie ce este așa cum este — de la nenorocul poziției sale geografice pînă la îngustimea orizontului ei istoric, totul îi pare a fi de plîns — ajungînd să condamne fără reținere pasivitatea și resemnarea neamului, ortodoxia, tradiția bizantino-balcanică, cultura fărănească, folclorul; orice element, orice trăsătură de specificitate îi trădează inconsistența, vidul, mediocritatea unui destin anistoric mărginit într-un meandru stătut al marilor curente ale istoriei. Din această supraviețuire subistorică, din această condiție

vegetativă, Cioran îndeamnă prin orice mijloc și cu orice preț, la saltul în istorie: conflicte, criză, revoluție, dictatură — totul este îngăduit numai să se spargă această crustă de somn, de inerție seculară. Spune așadar: «Dacă problema misiunii noastre nu va deveni o doctrină de mintuire, sintem pierduți» (*Ibidem* p. 70); «Ascensiunea României este singura ei morală» (*Ibidem*, p. 92); printr-o dinamizare care nu acceptă «o Românie mediocră, domoală, resemnată, înțelegătoare» (p. 53) și ar vrea-o exaltată, contradictorie, furioasă, agresivă, dar mai ales nici n-ar dori-o pătrunsă de „orizontul spațial inconștient” al basmului miori-

tic blagian, nici învăluită de acea văjă sofianică-luciferică prin care se pucepe mitul metricii stilistice a sufletului românesc.

În conceperea acestor îndemnuri, miezul acestor elanuri nu regăsim o cunoscută stare de spirit cioraniar. Aceste expresii aprinse nu îi oglind și mai bine firea?

Cu greu am putea focaliza textul franțuzesci dacă nu ținem seama de ceea ce le-au precedat în române care pe baza evenimentelor existențiale spirituale ale autorului reprezintă voință de renunțare, de renegare pe tru exprimarea căreia, nefiindu-i ajuns strigătul a trebuit să-și impu-

corneliu sturzu

in edit

Romanță II

Iubito, trenul a sosit în gară
Iubito, iarăși ne mai despărțim
Pe-un vechi peron unde se

intimplă
Citeva drame cu un anonim

Iubita mea dîntii, eu plec

La Polul Sud, poate la Polul Nord
Dar cred că poate nu e prea

Să te aud cîndva dintr-un fiord

De-acuma, trenul șuieră-a

Bagaje n-am decît privirea ta
Și-o traistă de-amintiri ca

Cu care nopțile voi colora

Iubita mea, ęu plec doar

Săltîndu-mă pe-o scară de vagon
E faptul consumat și peremptoriu,
Nu fă, te rog, o dramă de peron!

Cîntec pierdut

Cînd dintr-un cîntec vechi te rupi
Și glasul în văzduhuri se subție
Auzi parcă pîraiele trecînd
O melodie-ntr-altă melodie

E-atîta zbor de sunete în gînd
Cu clinchete, arpegii și-armonie
De parcă toate le pricepi spunînd
Că vîntul tot le duce în cîmpie

Unde mai sînt ori poate nu mai
Uitate într-un fel de psalmodie
Pe zăriștea pădurilor trecînd
Ori peste valul mării. Nu se știe...

Împletind vorbe

Îmi croștez gîndurile
Rîndurile, numai rîndurile
Împletitura e-un blestem
De care, nevolnic, mă tem

Te știu mereu ascultîndu-le
Puiule, dragule, blindule
Te chem, te mai chem, te mai

Toate-mprejuru-mi strigă și gem

Vorbele grele spunîndu-le
Puiule, dragule, blindule
Nu te teme de ele, iată le-adun
Pe o creangă vrăjită de-alun.

Literatura

Pentru Sofocle, cîteva măslîne
Pentru Horațiu, un buchet de flori
Pentru Ovidiu, Ponturi Euxine
Așa petrec poezii uneori.

Pentru Villon, un ștreang și o
Iar pentru Goethe, un amurg
Iar pentru Byron, cine să-l mai
La Missolonghi, cînd a fost tîrziu...

Miron Costin plătea cu capul,
Și Dosoftei de mai înțelepțea
Din cal rămîne-n urmă doar
Din scrisul lor ne-a mai rămas o șa.

Iar dintre noi, ce-o mai fi să fie
Memoria e scurtă mai ales
Cînd arde focul într-o brutărie
Iar griul nou e încă necules

Cresc vorbele ca strugurii în vie
Ori ca grăunțele-n elevator
Mai recitesc poemele hinduse
De Eminescu încă-mi este dor.
Dar toate sînt de-acuma duse,
duse...

SFIGURĂRII

ira. Nu întâmplător el vorbește de sine și de înstrăinare, două linii nui întinerar ideal care are ca tintă încă conceperea propriei nimiciri condiția deznădăcinării, a anonimatului, a depozitării de dogma eului, și, cu viziune exactă de sa nul-ententat d'être efficace et de s'errir- en sauveur?» (**Precis de décompo-** sition, Paris, Gallimard, 1949, p. 14). Diferite forme revine mereu im- a înstrăinării, ca și a aceluia care ste între ale lui, și care se simte ocul lui oriunde, iar din orice po- existențial sau spiritual ar face un ost labil în pustiu. În prima lui scrișă în noua limbă de adopție **Precis de décomposition**, 1949 ne im cu diferite înfățișări ca rene- , ratatul, metecul, antiprofetul, torul simbolizând o eticitate și o dine existențială transfigurată tiv în aspecte camuflate ale con- ei de sine în destrămarea și care t către descărnate și esențializate stențe ale lui Beckett.

se rappelle être né quelque part, cru aux erreurs natales, propose principes et proné des bêtises en- nées. Il en rougit..., et s'acharne jurer son passé, ses patries réelles veves, les verites surgies de sa mo- Il ne trouvera la paix qu'après aneanti en lui le dernier réflexe toyen et les enthousiasmes hérites» (p. 91). Aceste texte care, la abordare, ar putea să ne pară gații lirice sau pure reflecții, la ivire mai aprofundată, care să ne intească de parcursul cioranian, tăta valoarea unei mărturii: de- al unei rătăcirii răscumpărate în ul cathartic spre o tragică dizol- : «Le feu du ciel sera cette fois-ci : feu, et, pour le fuir, nous nous piterons vers les profondeurs de la , loin d'un monde défiguré et é par nous.» (**Ecartèlement**, Paris, mard, 1979, p. 55)

originea revoltei sale se află o amentală non-acceptare a lumii, mental unei rătăcirii esențiale a vie- atorită căderii, sentiment ce ates- fluentă gnostică a gândirii ciora- garea României n-a fost decât ex- nța inițiativă necesară ca să ajun- capitularea eului istoric mai ina- și la abdicarea eului ca atare, cu pedicile și prejudecățile ce îi ituire falsă fortăreață. Acest proces emolare îi va permite umilința is- bare a gândirii împotriva sa, a gin- putința de sorginte nietzscheană rnată.

ntu Cioran conceptualitatea, ide- i valoare numai încercate pe pro- lui piele, pe propriile lui senzații i dacă lumea abstractă este sus- ă și cernută de o trăire ce și-a it toate resursele lăuntrice.

că s-au înălțat atâtea temple la pie- le Pretextelor, dacă s-au elaborat ne la edificarea improbabilului, crimele au defilat în fața Absolu- de carton în continuă deghizare etică, numai în conștiința mistifi- discursului istoric și politic și ar- rietății sau genericității discursu- .losofic ce nu îi mai este de nici jutor, se întrezărește drumul au- ității. «Qui fait l'histoire ne la rend guère, et qui y participe, : façon ou d'une autre, en est la ou le complice. Seul le degré de desabusement garantit l'objecti- de nos jugements; mais, la „vie“ partialite, erreur, illusion et vo- d'illusion, porter des jugements tifs, n'est-ce point passer du côté mort?» (**Exercices d'admiration**, Gallimard, 1986, p. 47). Sub a- ă lumină, „delirul“ din trecut, de- ins legat de conjunctura istorică este impresia unui efort de a tre- agul subiectivității, de o trecere tă, pe un autodafé în perspectiva obiectivității de o imuabilitate „ca- ică“ dincolo de care se poate ză- incipiul atemporal al ființei, «re- substanțială de absolut», prin se poate mistui răul care provine -o «concepție despre viață». A- ă perspectivă sub specie aeterni- de mistic oriental, nu poate de- i se izbească de istorie cu ideolo- incluse și cu posedații care le sează gata la orice ca să-și con- ască la fanatism semenii.

privi lucrurile dintr-un „dincolo“ re un punct extrem de contempla- ar totodată neutral, punct demis viață, este puterea unei gândiri și isului unui supraviețuitor, a unuia tocmai a trecut de partea mor- r negarea rădăcinilor sale și a is- nu e de ajuns, trebuie negată

înția determinare a omului, trebuie negată limba, pînțelecele primordial, al cărui refuz ca și ideea sinuciderii, deschide posibilitatea dispoziției total li- bere a propriei vieți, oferind și condi- ția unei fundamentale alter-native, a unei alte nașteri.

În 1984, în timpul unei convorbiri cu scriitorul german Bergfleth, care îl întreba care ar fi raportul dintre ope- rele în română și în franceză, Cioran răspunde: «Ils procèdent d'une même vision de la vie, d'un même senti- ment de l'être. Ils expriment la réac- tion d'un marginal, d'un pestiféré d'un individu que rien ne rattache plus à ses semblables. Cette vision ne m'a pas quitté. Ce qui a change, c'est ma façon de la traduire.» (Cioran-Bergfleth, **Entretien à Tubingen**, Paris, L'Herne, 1988, p. 90). Și ceva mai înainte spune: «Ecrire dans une langue étrangère est une émancipation. C'est se libérer de son propre passé.» (**Ibidem**, p. 78). Această nestrămutată **Stimmung**, a- ceastă nepieritoare viziune a avut ne- voie să treacă de la o limbă «dont il m'arrive de regretter l'odeur de frai- cheur et de pourriture, le mélange de solcil et de bouse, la laideur nostalgique, le superbe débraillement» (Histo- ire et utopie, p. 10, **op. cit.**), la o limbă riguroasă, precisă «inabordable, trop noble, et trop distinguée à mon gre» cum este cea franceză pentru a putea stăpîni pînă la capăt, prin disciplină și exactitate, acea luciditate cronică și revendicativă care, în mod dureros, se presimte pe sine din prima lui carte și care putea să se desfășoare din plin numai cu condiția eliberării de cătu- șele, de angajările afective istorice și lingvistice printr-o **dezertare** săvîrșită de la acea voință a **actului** pe care Cioran de altfel o individualiza radical ca principiu al oricărui rău, cu toate că va fi chiar voința, disperata tenacitate cea care să-i îngăduie accesul la un scris deopotrivă static și străfulgerător care pare să fi ajuns acolo unde năzuia dintotdeauna să se afle: în **acel a fi li- ric**, spațiu care, în deschiderea din **Pe culmile disperării**, pecetluia libertatea neîngrădită de a exprima propria fluidi- tate interioară, dînd forma experienței celei mai universale cu putință, — a- ceea izbucnită paroxistic din adîncul subiectivității, divinitatea lui de atunci. În această primă carte, se află pe de- a-ntregul gîndirea lui Cioran la matu- ritate: parcă nu ne găsim în fața unui debut ci a sfîrșitului unei parabole, deși anumite teme, anumite expresii apar cîteodată afectate pînă la provo- care, chiar pînă la grotesc. Am putea crede că el știe deja totul, că a înțeles totul — „gînditor organic“ al rupturii dintre viață și spirit, exeget al pro- priilor senzații și stări, încordat asupra cercetării fenomenologice a propriei ființări, virtuos al paradoxurilor, aven- turier al depărtărilor, nostalgic al vi- dului, ahtiat după misticism și pentru care lirismul absolut «nu e altceva de- cît destinul adus la gradul de autocu- noaștere absolută (...). Lirismul clipelor din urmă» ca și cum ar fi spus că, cu- vîntul liricității poate fi numai cuvîntul care prevede propria depărtare ac- ceptîndu-i povara: „Nu om și istorie, ci om și eternitate...“ Depărtarea spre care s-a îndreptat a pretins o inumană aventură, o violare a limitelor menită să înfăptuiască o superioritate stilisti- că ce va răscumpăra propria **impieta- te**: iată ivindu-se fragmentul prețios, aforismele lapidare, schijele de cristal metafizic și tot acel cortegiu al esteticii de extaz.

Acest mare nimicior aneantizează ca să ne restituie o vibrație unică ce răstoarnă emotiv chiar sensul înțele- gerii astfel încît, prin orice lectură, în ciuda negativității, ieșim ca renăscuți. De unde-i provine atuuul unui «ton care este mai mult decât talentul, îi este es- sența», la un autor care, fără să-și fi compromis în fond identitatea, și-a pă- răsît firescul fiziologic al unei limbi și al unui stil pentru a căpăta o eleganță extenuată într-o limbă „inaccessibilă“ a cărei rigoare nu se potrivește unui balcanic. Dacă franceza, cum s-a spus, (cf. Sanda Stolojan, prefață la **Des ar- mes et des saints**, Paris, L'Herne, 1989) a făcut din Cioran ceea ce este, nu trebuie uitat, toluși, că matca româ- nească transpare neîndoiește în acest **parvenu** al exactității și al conciziei tocmai în tonul pasionat de lucid, în- dirjit de patimă și amertume prin care răzbate prețul acestor lacrimi de două ori schimbate la față, lacrimile aceluia ce «exécraient ce que idolatrent».

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Profesorul George Munteanu: O viață dedicată lui Eminescu

Profesorul Dumitru Micu privind spectacolul literaturii române dintre cele două războaie mondiale

Ștefan Tcaciuc îi vorbește lui Mircea Tomuș despre drepturile românilor din Ucraina. Ion Băieșu pare neincrezător...

Trei condeieri de marcă: Mircea Mihăieș, Virgil Mihaiu și Vladimir Tismăneanu

iuliana petrian

Punctul de vedere al Doamnei Fum

ochiului tocit.
Se vaită
în cupola cetății
îngrijorată lumina.

Valerul se aude-n soare, care
meditind în magmă ;
își numără
raționalizat
penele de lumină,
aruncindu-le
pe rind
pământului.
De-acum :
una pentru arborele frint,
una pentru cuvint,
una pe un portret,
una pentru alfabet,
jumătate pentru îmbrățișare,
jumătate pentru născare,
anunță eclipsa de soare.

Grijulie, Doamna Fum
ar vrea să nască
— și nu știe cum —
aștri pentru suplinire.

Adevărul e
că Doamna Fum, de-o vreme,
mi-e prietenă.
O găzduiesc în dulapul cu haine
vechi,
ea îmi probează fiecare rochie
și ordonă moliiilor
să se grăbească
spre primul salariu de instalare oferit.

Doamna Fum, pe care eu acum
o privesc cu ochi de naftalină.

Lacrima
picură în răzmerița

Visasem că eram tare sărac :
n-aveam nici mamă, nici tată,
și că n-o să am nimic niciodată,
nici când voi fi în visul pământului ;
visasem că eram sărac lipit
pe acest pământ tihnit.
(Era un vis trimis de Doamna Fum.)
Dar când s-a terminat visarea
și am simțit pe timple
vălurind marea prin viața mea,
stăpîn pe o fericire ciudată,
m-am ascuns zicind că nu sînt acasă,
că nu mai sînt deloc.

mihai-gabriel ștaub

DIALOG (II)

— Miine mă duc la el.
— La cine? Ah, scuză-mă, uitasem
de existența lui. Chiar, de ce n-ai veni
la Dan?
— Ne-am plimbat.
— Și v-ati spus vorbe de amor. V-ai
jurat credință pînă la viitorul război și
v-ati sărutat aproape cast. Apropo, nu
ajungeti cam repede la domiciliu? Să
știi că, după, nu e bun suc de roșii.
— Ești rea.
— Sînt foarte curioasă cum arată
neputinciosul ăsta care te-a fermecat.
Mai bine ai face și tu niște cafea ca să
văd ce te așteaptă.
— Mi-a povestit tot timpul.
— Despre ce?
— Mă duc să fac cafeaua și pe urmă
îți spun.
— Nu, mor de curiozitate. Mai bine
o fac eu și tu povestești.
— Vorba lui : „...ca Moise în pustie“.
— Multumesc.
— Eram așa de fisticiti amîndoi că o
tot luam cu tu, dumneavoastră, domnu-
le profesor, domnișoară, pînă cînd el
zice : „Nu crezi c-ar trebui să facem
cunoștință?“ Îmi întinde mîna și spu-
ne : Andrei. O întind și eu și spun :
Ileana.
— Dumnezeu cu voi fiilor că tare
mai ești îndrăgostită. Cum arată ăsta?

— Știi, îmi spune el, astăzi de dimi-
neată a fost un mic scandal în cancela-
rie. Să fiu sincer mă gîndeam încă la
telefonul tău și m-am trezit cînd el și
directorul au început să țipe. „Cine?“
fi întreb eu. Așa e, tu n-ai de unde să-l
știi, îmi răspunde. Mai bine o iau de
la început, continuă el.
— Și a luat-o?
— Tu nu poți avea un pic de răb-
dare?
— M-ar interesa să-mi relatezi trăi-
rea de după culcuș. Hai, dă ceaiul.

dumitru sandu

LINIȘTEA LUI GHEORGHE RĂDUNĂ

Gheorghe Rădună era atît de liniștit, încît el însuși se mira cum poate
fi în felul ăsta! Niciodată nu fusese
așa fără să nu-i ardă de nimic, acum
cînd sînt atîtea de făcut. Îi venise a-
ceasta dintr-o dată și nu se putea lă-
muri ce-i cu el. Altfel vedea el lucru-
rile. De fapt nici nu avusesse timp să
înțeleagă ceea ce constata acum...

Se suci de cîteva ori prin casă cu
mîinile în buzunar, convins că toate
erau împlinite și că nici un gînd nu-l
mai bate la cap, că toate cîte îl frămîn-
taseră ieri se duseseră pe apa sîmbetei,
și el, Gheorghe Rădună nu mai are ni-
mic de făcut. A muncit destul, acum
fără să vrea a pus cap la toate și nu
se mai întîmplă nimic. S-a hotărît. Lu-
crul ăsta trebuia făcut mai de mult.
N-are decît să se scurgă toate pe lingă
el, că el are să fie nepăsător, orice s-ar
întîmpla.

Afară toamna încremenise și ea în
patul vremii, îngălbenise și zăcea aștep-
tînd ceasul să se ducă. O va înghiți
iarna cît de curînd.

Cîteva ciori erau și ele întepenite
parcă de cînd lumea în vîrfurile salci-
milor ca și cînd făceau parte din ei.
O frunză putredă de măr stătea agăța-
tă fără nici un rost în vreme ce toate
erau duse...

Nimic nu se întîmpla pentru Gheor-
ghe Rădună cu toate că vremea mușca-
se minoasă din pămînt, că uscaser dru-
murile, parcă ar fi fost fața unei femei
bătrîne brăzdate de ani și uitată acolo.
Împrejurimea părea întepenită și lim-
pede ca o apă neclintită prin care se
poate vedea viața așa cum este. Omul
avu impresia că tot ceea ce se întîmplă
cu el era normal, că așa trebuie să fie.
Nu-l putea scoate din ale lui nimic.
Nici crengile de măr, din legendarul
poem, care acum se zgîiau prin fereas-
tră la el și se repezeau în streașina ca-
sei...

Îi rostești cuvintele de parcă te-ar să-
ruta cu ele.

— Cum poți să vorbești așa?
— Draga mea, femeia se culcă cu
bărbații și nu cu spusele lor.
— Cred că o cafea îți va prinde bine.
— Continuă.
— Cu vorbele lui?
— Cu ce vrei, numai începe odată!
— Dimineată a ajuns ceva mai tîrziu
în cancelarie. Pisica era un pic bol-
navă.

— Are pisică?
— O persană albă pe care o cheamă
Printesa sau Bolșevica. Printesă este,
de obicei, cînd o mîngîie; Bolșevică a-
tunci cînd mîncă.
— ăsta-i nebun. De fapt, ești nebună.
Și neputincios și cu pisică.
— De-abia aștept să o văd. La școală
mi se spunea Pisica Persană.
— Încep să-i plîng de milă cu două
printese la ușă. Ce o să facă, oare, cînd
o să vă scoateți ghearele amîndouă?
— A trebuit să-i facă ceai de mentă
și să-i dea orez fiert.

— Știi, de multe ori am încercat să
fac dragoste cu un chinez. Nu mi-a
plăcut nici unul, din păcate.
— La școală, directorul începuse deja
să-i facă morală. Au un coleg, Matei,
care i-a ținut locul iubitei sale. De fapt
a luat și clasa lui și clasa ei. Directo-
rul a început să urle că dacă venea un
control el o pătea. Matei s-a enervat că
l-a făcut observație în fața tuturor.
— Ia stai... Matei ăsta nu umblă cu
o tipă care a fost măritată?
— Mă lași să continui?
— Chiar că mă interesează idila. ă-
sta, Matei, pare un bleg dar cred că a
lucrat inteligent. Fata este frumoasă,
poate și deșteaptă; îi face un copil și
are unde să doarmă toată viața. Cu
toate că el pare mai puțin meschin de-
cît îl prezint eu. Dar nu știi la ce să
te aștepti de la bărbați. Mai ales dacă
sînt potenți.

— Ți-ai băut cafeaua? Te rog să te
uști în ceașca mea că oricum nu mai ai
nici un chef să-ți povestesc.
— M-ar interesa să-mi relatezi trăi-
rea de după culcuș. Hai, dă ceaiul.

Deodată simți că ceva îl apasă în
cap și că în stomac are un leșin. Ieși
afară să scape. I se păru că locul în
care se află îl apasă și că părăsirea în-
căperii e singura scăpare. Toamna i se
păru o bătrînă gălbejită și mîncată și
vărsat. Făcu repede cîteva pași spre
poarta de la drum. Trebuia să plece
undeva, oriunde, numai să meargă.

Drumul căpătă pentru el un sen-
taș. Oamenii nu pot exista fără drumuri
gîndi el, vin și se duc pe drumurile
existenței lor. Dar Gheorghe Rădună
nu apucă să ajungă la poartă că același
leșin îi umblă ca un șarpe pînă în
june în stomac. Simți nevoia să se în-
colăcească.

Se apucă repede cu mîinile crucis de
burtă și se încovrigă cu tot trupul în
înalt și drept ca un pom. Cînd văzu că
leșinul îl lasă pentru cîteva clipe se în-
toarse înapoi, voia să ajungă cît mai
repede în casă. Crengile de măr își a-
runcaseră umbrele pe peretii casei și
niște fete deșirate și se maimuțărau
la el ca și cînd numai cu el aveau c-
aveau.

Gheorghe Rădună privi atent acele
linii cenușii cum se zburau. I se pă-
ru că ceea ce vedea acum pe peretele
casei lui lămurea sensul vieții pe care
o dusesse pînă atunci. Urmări atent
vreme aceste urme de pe zid. Deodată
umbrele căpătară forma unui om
Gheorghe Rădună făcu un pas înapoi
ca și cînd cel de pe zid l-ar fi amenin-
țat. Un gînd rece pătrunse în el și sco-
monea dușmănește. Începură să-l doară
oasele, să-i zvîcnească vinele mîinilor
picioarele să-i tremure și să i se în-
moaie. Moleșea îl făcu să se reazine
de gard. Încercă să-și întoarcă ochii în
altă parte, dar privirea i se înfipse
adînc în scheletul omului figurat pe zid
și nu putea s-o smulgă. Simți că un
vierme umblă prin șira spinării lui
că era gol pe dinăuntru...

A doua zi dimineată, o ceață deasă
cuprînsese satul într-un nor lăptos; nu
se putea vedea la cîteva pași. Nici
vietat nu mișca în această dimineată
numai soarele părea o minge argintie
Gheorghe Rădună crezuse că trecu-
ră în altă lume. Ieși afară din casă și în-
cercă să despice pînza albă, moale și re-
ce. Înțelese că descoperă o altă lume
plină de taine. Merse pînă ieși din sat
în cîmp se sperie văzîndu-se în imer-
sitatea aburului fără început și sfîrșit.
Încercă să se întoarcă spre sat, dar
afundă din ce în ce în necunoscut.
Scheletul omului de pe zid apără
misterioasă întindere și se apropie de
el. Deodată Gheorghe Rădună se col-
vinse că e în primejdie. Se repezi
schelet și-și înfipse mîinile în oase
gîtului. Simți în mîini inelele ca niște
pietre tari. Strînse cu putere, dar o-
selor nu le păsa. Scheletul începu să
ridă puternic: ha, ha, ha... Mîinile în-
cepură să-l doară și viermele de pe s-
ra spinării se ridicase în cap și mușca
acum cu jăcomie.

Omul duse mîinile la cap și-l strînse
cu putere prăvălindu-se în țărînă...

La nămiezi, soarele prinse putere
făcu să dispară ceața. Un cîrd de cio-
se năpusteau speriate spre sat, ga-
să-l ia în gheare și să-l sfîrșite cu ci-
curile lor...

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL CĂTRE ROMANI

CAPITOLUL 6

Morți păcatului, dar vii întru Hristos, Robi ai dreptății

1 Atunci, ce vom zice? Rămâne-vom oare în păcat ca să se înmulțească harul?

2 Ferească Dumnezeu! Noi, cei ce am murit păcatului, cum vom mai trăi în el?

3 Oare nu știți că toți câți în Hristos ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat?

4 Așadar, prin botez ne-am îngropat cu El în moarte pentru ca, așa cum Hristos a înviat din morți prin slava Tatălui, tot astfel și noi să umblăm întru înnoirea vieții;

5 că dacă una cu El ne-am făcut⁴⁷ prin asemănarea morții Lui⁴⁸, atunci una vom fi și prin aceea a învierii Lui;

6 cunoscând noi aceasta, anume că omul nostru cel vechi a fost răstignit împreună cu El, așa încât trupul păcatului⁴⁹ să fie nimic pentru ca noi să nu mai fim înrobiți păcatului;

7 căci cel ce a murit este eliberat de păcat⁵⁰.

8 Iar dacă am murit împreună cu Hristos, credem că vom și via împreună cu El,

9 știind că Hristos, odată înviat din morți, nu mai moare; asupra-I moartea nu mai are stăpânire.

10 Fiindcă cel ce a murit, păcatului i-a murit odată pentru totdeauna; iar cel ce trăiește, lui Dumnezeu îi trăiește.

11 Așa și voi, socotiți-vă că morți îi sunteți păcatului, dar vii lui Dumnezeu întru Hristos Iisus, Domnul nostru.

12 Așadar, să nu domnească păcatul în trupul vostru cel muritor, ca să vă supuneți poftelor lui;

13 nici mădularele⁵¹ voastre să nu le puneți în slujba păcatului ca arme ale nedreptății, ci înfățișați-vă lui Dumnezeu ca vii dintre morți, și mădularele voastre ca arme ale dreptății în slujba lui Dumnezeu.

14 Fiindcă păcatul nu va avea stăpânire asupra voastră, de vreme ce voi nu sunteți sub Lege, ci sub har.

15 Cum adică?: de vreme ce nu suntem sub Lege ci sub har, oare să păcătuim?... Ferească Dumnezeu!

16 Nu știți oare că dându-vă cuiva ca robi spre supunere, robi îi sunteți celui căruia vă supuneți: fie ai păcatului, spre moarte, fie ai ascultării, spre dreptate?

17 Mulțumim însă lui Dumnezeu că voi, cei ce ați fost robi ai păcatului, din inimă ați ascultat de regula învățăturii care a i-ați fost încredințată,

18 și izbăvind-vă de păcat, ați devenit robi ai dreptății.

19 — Vorbesc omenește, având în vedere slăbiciunea trupului vostru⁵² —. Că așa cum mădularele voastre vi le-ați făcut roabe necruației și fărădelegii spre fărădelege, tot astfel faceți-le acum — mădularele voastre — roabe dreptății spre sfințire.

20 Căci la vremea când erați robi ai păcatului, liberi erați dinspre partea dreptății⁵⁴.

21 Ca urmare, ce roadă aveți atunci?: roade de care acum vă rușinați; pentru că sfârșitul aceloră este moartea.

22 Dar acum, eliberați fiind de păcat și robi făcându-vă lui Dumnezeu, aveți roada voastră spre sfințire, iar sfârșitul, viața veșnică.

23 Pentru că plata păcatului este moartea, dar harul lui Dumnezeu este viața veșnică întru Hristos Iisus, Domnul nostru.

CAPITOLUL 7

Creștinul e liber de stăpânirea Legii Vechi, Problema păcatului care locuiește în om

1 Oare nu știți voi, fraților, — fiindcă le vorbesc aceloră care cunosc legea⁵⁵ — că legea are putere asupra omului atâta timp cât el trăiește?

2 Căci femeia măritată este legată prin lege de bărbatul ei atâta timp cât el trăiește; dar dacă i-a murit bărbatul, este dezlegată de legea bărbatului⁵⁶.

3 Prin urmare, ea se va numi adulteră dacă va fi cu alt bărbat în timp ce bărbatul ei trăiește; dar dacă i-a murit bărbatul, este liberă față de lege, așa încât ea să nu fie adulteră dacă ia un alt bărbat.

4 Tot așa, frații mei, și voi prin trupul lui Hristos

47 Literal: am crescut împreună cu El ca niște mlădite altoite pe trunchiul Său (asimilate și devenite inseparabile).

48 Printr-o moarte asemănătoare cu a Lui.

49 Nu trupul fizic ca atare, ci insul păcătos.

50 Textual: îndreptățit (desvinovățit) față de păcat. Așa cum moartea trupului fizic distruge instrumentul prin care operează păcatul, moartea mistică prin botez distruge consistenta păcatului și-l face inoperant.

51 Termen general pentru membre și organe, dar și pentru carne ca materie a trupului.

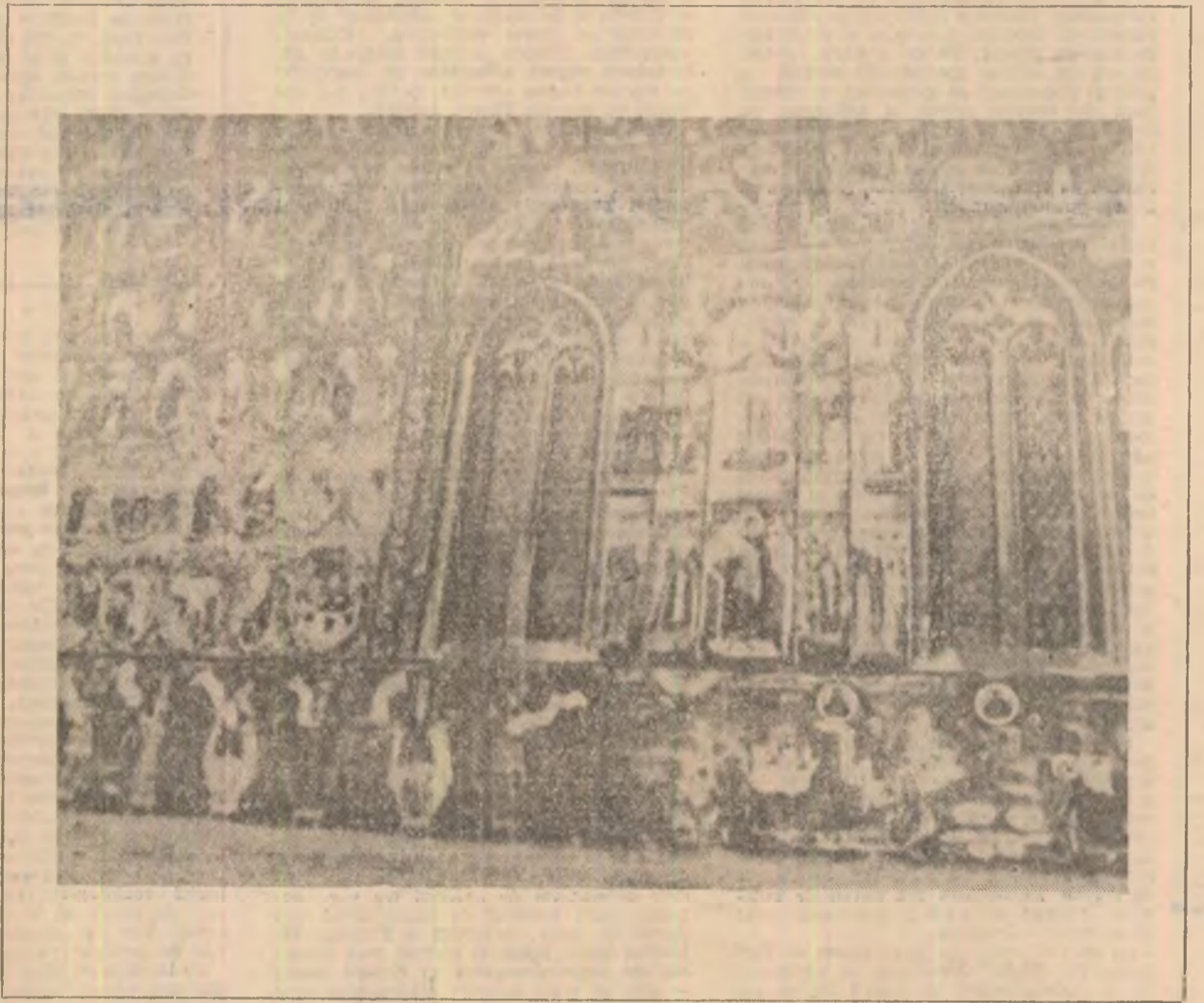
52 În termeni și prin comparații omenești.

53 Literal: slăbiciunea cârnii voastre. Limitele de înțelegere impuse de condiția umană. Limbajul teologic al lui Pavel putea să fie mult mai elevat și mai abstract, dar el înțelege să fie concesiiv față de cititorii săi.

54 Vezi versetul 16.

55 Aici e vorba, probabil, de legea romană ca termen de analogie.

56 Liberă față de contractul conjugal.

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată
de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania,
sprijinit pe numeroase alte osteneli

i-ați murit Legii⁵⁷ spre a fi ai Altuia, ai Celui ce a înviat din morți, ca să-I aducem roade lui Dumnezeu.

5 Când eram în trup⁵⁸, patimile cele prin Lege păcătoase lucrau în mădularele noastre, ca să-i aducem roade morții;

6 dar acum ne-am desprins de Lege, murindu-i aceleia care ne ținea robi, ca să slujim întru înnoirea duhului, iar nu întru vechimea literei⁵⁹.

7 Ce adică vom zice?: că Legea este păcat? Ferească Dumnezeu! Păcatul însă nu l-am cunoscut decât prin lege. Că pofta n'aș fi știut-o dacă legea n'ar fi zis: Să nu poftesti!

8 Dar păcatul, aflându-și prilej prin poruncă⁶⁰, a lucrat în mine tot felul de poftă. Căci în lipsa Legii păcatul era mort.

9 Odinioară eu trăiam în lipsa legii; dar când a venit porunca, păcatul a prins viață.

10 Iar eu am murit. Și porunca dată spre viață mi s'a aflat a fi spre moarte!

57 Legea Vechiului Testament.

58 Literal: în carne, sub stăpânirea cârnii. În opoziție cu duhul, carnea (materia carnală a trupului) este sediul concupiscentei, al senzațiilor erotice din care derivă paternitatea și ereditatea (roada). În limbajul apostolului expresia „după trup” desemnează supunerea față de legile carnale. Harul operează înslăpânirea duhului, etapă care o lasă în urmă pe aceea dominată de pasiunile carnale.

59 Opoziția dintre duhul care înnoiește și litera care ucide. (vezi și 2, 29 și nota).

60 Interdicția expresă de a păcătuți se constituie într-o trambulină de pe care păcatul, trecut din amorfire, se lansează și atacă.

11 Pentru că păcatul, aflându-și prilej prin poruncă, prin ea m'a înșelat și m'a ucis.

12 Așadar, sfântă este Legea și sfântă este porunca și dreaptă și bună.

13 Atunci, ceea ce este bun mi s'a făcut mie moarte? Ferească Dumnezeu! Ci păcatul, tocmai ca să se arate păcat, prin ceea ce a făcut bun mi-a adus moartea, pentru ca prin poruncă să devină păcatul peste măsură de păcătos.

14 Știu că Legea e duhovnicească; dar eu sunt trupesc, vândut sub păcat⁶¹.

15 Fiindcă nu înțeleg ceea ce fac; că nu săvârșesc ceea ce vreau, ci ceea ce urăsc, aceea fac.

16 Iar dacă fac ceea ce nu vreau, recunosc că Legea este bună.

17 Dar acum nu eu fac aceasta, ci păcatul care locuiește în mine.

18 Fiindcă știu că'n mine, adică în trupul meu, nu locuiește ce e bun. Că a vrea binele se află'n mine, dar pe a face nu-l aflu;

19 căci nu fac binele pe care-l vreau, ci răul pe care nu-l vreau, pe acela îl săvârșesc⁶².

20 Iar dacă fac ceea ce nu vreau eu, nu eu fac aceasta, ci păcatul care locuiește în mine.

21 Așadar în mine, cel ce vreau să fac binele, aflu legea că răul e legat de mine.

22 Că după omul cel lăuntric⁶³ mă bucur de legea lui Dumnezeu;

23 dar în mădularele mele o altă lege văd că se luptă cu legea minții mele și rob mă face legii păcatului, care este în mădularele mele.

24 Om nenorocit ce sunt! Cine mă va mântui de trupul morții acesteia?...

25 Mulțumesc lui Dumnezeu prin Iisus Hristos, Domnul nostru! Așadar, cu mintea eu însumi îi slujesc legii lui Dumnezeu, iar cu trupul, legii păcatului.

61 Vândut și aservit păcatului.

62 Lupta dramatică dintre voința lucidă spre bine și instinctul carnal care împinge spre rău.

63 Păstrându-i din filosofia greacă și înțelesul de „parte rațională a ființei umane”, Pavel îi conferă „omului lăuntric” semnificația de om duhovnicesc, despătimit, întotdeauna capabil să aspire la bine și să-l înfăptuiască.

Filosoful și puterea

după bine cunoscutul gând al lui Platon, Cetatea ar fi trebuit să fie guvernată de filosofi (ori de cei deprinși cu exercițiul adevăratei filosofii). Istoria n-a ținut seama de această părere. Razoarele au brăzdat fața omenirii aflate, azi, în secolul ce-a promovat o seamă de lucruri, pa.anoiici, sîngerosi, în pragul autoanihilării nucleare. Filosofii au fost excuși de la „ospațul” puterii. Seta patologică de a domina a reușit să pună definitiv „între paranteze” ideea lui Platon, privită și în lumea noastră, de mulți — „ce s-a n-o recunoaștem?” — ca fiind o curiozitate. Oamenii politici s-au apropiat rareori de modelul armonios și mediativ propus de filosof. Pe de o parte, poate, pentru că adinea specializare socială a pretins filosofului să gîndească în primul rînd, iar omului politic să acționeze, pe de altă parte, pentru că însuși mecanismul social a promovat cultul puterii suferente și, lipsind-o de marca deschidere spiritală pe care doar filosofia, religia, arta i-ar fi putut-o conferi...

Între filosofie și structura puterii (sau între filosofie și cei puternici) s-a creat o stare de tensiune pe care secolii scursi de la condamnarea lui Socrate n-au făcut decât să o intensifice. Marginalizarea filosofului și a filosofiei (pînă la excluderea lor din viața efectivă a Cetății) a contribuit, probabil, pe lângă mulți alți factori, la agravarea crizei societăților moderne. Ne-am mai putea închipi azi un Aristotele învățîndu-l pe un nou Alexandru? Și în fond la ce i-au folosit ani de ucenicie celui ce avea să cucerească, pătimaș, noi teritorii, țînd încă de pe atunci modelul arhetipal al ispitei imperialiste pe care secolul nostru a trăit-o — și o mai trăiește încă — în monstruoasa-i înfașurare? Cît — și ce anume — din Etica Stagiriului a rămas gravat în conștiința „marelui” și tragicului „cuceritor”? Nu cumva filosoful — și filosofia — au fost excluse de la început — de la nașterea filosofiei ca disciplină — din jocul puterii, chiar atunci cînd aceasta din urmă a acceptat să conștientizeze — formal — cu gîndul și gîndirea?

Sînt întrebări grave ce s-au pus și se pun. Iar răspunsul istoriei e adine neliniștor. Filosofii — și filosofia — s-au pierdut, pare-se nobila identitate de odinioară. Cetatea nu mai asistă fascinat, ca în urma cu peste două milenii, la desfășurarea spectacolelor dramatice, n-are la dispoziție decât d.n. agora, ci la farsele înșelătoare ale bătailor politice (negale) pe care le-a propus — și le propune — Puterea.

De ce s-a temut — și se teme — Puterea de ochiul cercetător al rațiunii? Ce o „deranjază” de fapt? De ce s-a opus — și se opune și azi — examinării lucide? Filosofia are, în fond, o dublă misiune: pe de o parte dezvăluie tărîmul transcendent — și înaintează în pronunțarea acestuia explorîndu-l, pas cu pas — pe de altă parte transformă conștiința cunoscătoare prin chiar actul transcendentului: viața dobîndește o nouă semnificație, acțiunile vor avea un alt și profund scop: sensul întregii existențe se va preciza. Mai exact, existența însăși va căpăta un Sens ultim — Calea pe traiectoria căreia se va așterne ființa umană, urmărind decizia înscăunare în absolutul Ființei. Trebuie să admitem că, deși izvorăște din imperiul cosmic comun, deși poate fi gîndit rațional, orizontul original este o lume autonomă, transcendentă și transcendentală. O putem atinge, putem pătrunde în adîncul ei, dar cu fiecare eveniment al „transcendentului” ne detașăm ferm de lumea polară

a conștiinței și intrăm în noua dimensiune.

„Împărăția Mea nu este din lumea aceasta” — spusese Iisus. Cuvintele-l descriu întocmai poziția imperiului ontotom față de lumea comună, trăită conștient. Cu mențiunea că, în viziunea filosofică, spațiul original al Ființei este accesibil, aici și acum — prin efortul introspectiv al meditației, sfîrșind — în rare momente — cu revelația noului orizont ontologic și cu trecerea decisivă în noua condiție. Conștiința va rămîne „dedesubt”, iar spiritul Se va autocontempla, liber, în vastitatea-l infinită, adîncindu-se-n Sine și privindu-și „rădăcina” de la distanța ce crește vertiginos. Extazul, voluptatea, bucuria imensă susțin și alimentează raptul eliberator ce desprinde pe om de lumea comună, pentru a-l cufunda în imensa Ființă lumină.

Dacă momentul extatic final — către care converg eforturile meditative de pretutindeni — este atins rar (și acceptat cu mari rezerve de multime), actul filosofiei pregătește saltul spre „tărîmul supracereșc”: purifică și eliberează, așa cum metoda socratică a demonstrat-o orca bine. Pe de o parte filosoful însuși se transformă și se trans-figurează în timpul (și prin actul meditației), pe de altă parte (sau ascultătorul) suportă același efect, smulgîndu-se din tiparele existenței comune și pășind, cu fermitate, spre așteptatul ținut al Ființei. Prin efortul mediativ lumea ambiantă (naturală și oolítico-socială) e depășită — „traversată” —, și preluată, interpretată, analizată (din perspectiva temelului unic).

Depășirea integrează, transformînd. Fiecare gînditor — fiecare persoană ce contemplantă realitatea din perspectiva zării originare — confruntă inevitabil reperele existenței comune (politico-sociale), cu reperul transcendentă fiind capabil(ă) de a evalua mai limpede dezacordul dintre imperatiile celor două lumi. A contempla și a cunoaște legea Cetății, a o confrunta cu lăgos-ul nu înseamnă, evident, a o transforma; confruntarea poate doar să-i lumineze tenebrele, să-i descopere „punctele sensibile”, pirghile deformante, obiectivînd-o din perspectiva reperului transcendentă.

Altfel spus, filosoful nu poate interveni spectaculos în viața Cetății — chiar dacă acțiunea-l mediativă are răsunet și cîștigă un imens auditoriu. Legile economico-social-politice acționează în profunzime și se lasă prea puțin modificate de transformarea spirituală a unui număr determinat de indivizi (ce vor acționa acum conduși de imperatiile etice dictate de noua conștiință a Ființei). Filosoful poate iniția și susține însă procesul de auto-cunoaștere al Cetății însesi — din (și prin) oglinda principiului unic — aducînd la lumina conștiinței sociale (și interpretînd cu vigoarea logică ce i-o conferă cunoașterea Sensului fundamental) o seamă de fenomene curente, tulburi sau confuze ce frămîntă societatea, fără a putea fi soluționate.

Procesul reproduce, în fond, constientizarea terapeutică a complexelor inconștiente din psihoterapia individuală. Căci a propune și infătisa rațiunii problema specifică a vieții social-politice, confruntînd-o cu reperul (și perspectiva) transcendentă(ă) — lăsînd totodată ca atitudine (ethosul) celui conștient de unitatea fundamentală a celor-ce-sînt să se manifeste liber — are un efect terapeutic neașteptat. Adevărul e revelat, mai mult, confruntat cu idealul: el poate fi corect — dacă evident Cetatea are capacitatea de a se recunoaște în oglinda pe care i-o oferă filosoful și dacă forțele dornice de a se îndrepta spre idealul u-

Am avut alte preocupări și n-am mai scris în acest jurnal. Soare nu s-a mai văzut pe cer din cauza ochilor care nu s-au mai ridicat în sus. Pot stăpîni fluxul rapid prin mișcări inverse ale hirtiei și nimicul spre care tind pereții unei camere imi inconjoară ființa. Se-aud picături de ploaie în seara din care nu mai pot ieși. Și-o mină albastră și obosită imi sprijină capul adormit, și ochii care nu vād temură într-un înfînit particular de care ție și teamă să vorbești. Afli tot atît de repede că zugravul care a murit la cîteva case de tine avea în buzunar un bilet de avion pentru New York și nu știi ce să crezi despre meciul dintre moarte și continente. O tăcere ca a nimănui, un geam ca al tuturor. Clipa în care postul vacant din foisor pălește și rama altui anotimp încadrează aceleași dorințe de decolare nemărturisită. Mină fluturînd, tu ații depărtarea în căldura singelui, și ai tot atîta dreptate ca umbra care-si dezvelește microundele. Cenușii pornirilor. Aveam la gît un semn, după care pot fi recunoscut. Nu știu dacă-l mai am și azi căci nu-mi vine să mă depersonalizez eu însumi. Iote-mă-s ca orice vizibilitură. Teșit, cu franjuri, coșcovit, încercînat lucios și elastic. Bun de vibrafon sub cerul plat. Și încă înainte de-a pune

mina pe un obiect survolînd oglinda care i-ar putea desfigura lăuntricul zbuclim prin prerogative exterioare. Ceata e preferabilă. Ea îți lasă liniștea autoconstituirii ori măcar resursele autoutilării. Te vei furisa în tine însuși mai abitir decit coada în șopîrlă. Veac memorat în pliuile absenței. Felurime a cenușilor din zare. Acum perpetuu, seri în care orice scrii scipește de departe ca un bulevard pustiu pe care îl anunță vîntul. Nu plec nicăieri, nu cutez să fiu alături de hoinari, mintea solitară se-ncrește în jurul teluricej absente colportate în schimbul vecinătății greoaie a neîmplinirilor.

Am mers pe stradă și m-am ciocnit de-un bătrîn ce întreba de-o adresă atît de vagă și care se multimea cu explicațiile mele și mai vagi, cu scuzele că nu știu mai mult, cu îmbărbătări fără rost — incit m-a trecut prin minte că era o stratagemă ca să mai vorbesc și el cu cineva fără să pară ridicol. E curios cum de ridicol se tem de obicei oamenii insignifianți, cei care nu lasă nici un fel de urme. În schimb cei care au construit cele mai îngrozitoare edificii sau au scris cele mai idioate cărți, se pare că n-au fost deloc anăsați de acest sentiment. Ireversibilitatea unor întîme conflagrații.

Constantin Abăluță

(Jurnal anticameleonic — 22 nov. 1991)

nificator sînt mai puternice decit cele potrivnice, disociante (și dezbinante). A vedea limpede și clar constituie, cu alte cuvinte, una din premisele fundamentale ale corectei corecții.

Dar filosofia n-a confruntat numai realul cu idealul; mai mult, a propus, în cîteva rînduri, modele social-politice utopice (precum Republica lui Platon), pornind toamă de la confruntarea ideii cu realitatea socio-politică imediată. Metodele utopice s-au dovedit a fi irealizabile; pe de o parte pentru că simplificau excesiv o lume complexă, pluricondționată și interferentă nivelic, accentuînd cu deosebire imperatiile etice — adevărat și necesar, fără îndoială, dar caracteristic în primul rînd „tărîmului supracereșc” al ființei (umane) transfigurate de spiritualizarea lumină —, pe de altă parte pentru că realitatea economico-politico-socială „se sustrăgea”, dacă ne putem exprima astfel, așteptărilor teoretice modelată fiind de o seamă de legi particulare. Utopia descrie lumea trecută „prin filtrul” ideii (unificatoare prin esența-i originară). Lumea cosmică și reală are, în schimb, o multime de „rădăcini” pe care abia științele specializate ale psihologiei, sociologiei, economiei, politologiei etc. au reușit să le descopere în ultimul secol fără ca „datele problemei” să fie nici pe departe epuizate.

Confruntarea idealului cu realul este, de bună seamă, inegală: așa cum idealul nu poate fi impus unui „real” polimorf, multifactorial pluri-determinat, nici „realul” nu poate fi introdus în modelul ideativ utopic fără a nu-l sărăci, cum spuneam, nepermis de mult. A gîndi legile Cetății înseamnă, repetăm, a le confrunta implicit cu imperatiile etice operant în lumea ideală (dar, atenție, nu mai puțin reală — dimpotrivă, mai reală decit așa numita „realitate curentă”) pe care o putem atinge, în puritatea și adîncul ei, prin raptul contemplativ. Filosoful idealizează: atinge — și propune — idealul (utopic) spre care tinde realitatea psihologico-politico-socială, fără a-l putea atinge vreodată. Dacă este imposibilă actualizarea utopiei, simpla-i existență poate fi benefică (atunci cînd nu e interpretată deformant și cînd nu devine pretextul propagandistic al unei realități mult mai adînc perturbate decit cea „dată”, așa cum societățile totalitare

au demonstrat-o cu prisosință). Căci orice societate — tînde, în fond, spre un ideal utopic, chiar dacă nu-i poate atinge și chiar dacă e conștientă de acest fapt. Filosoful a fost și rămîne un reper fundamental în viața Cetății. El luminează Calea spre împărăția „Spirituului” împărăteșc activ această lămina — prin propria-i operă și viață —, comunică, celorlalți sensul traiectoriei și, în același timp, confruntă ideatul gîndit, trăit și alina cu realitatea (imperfectă) a lumii social-politice, judecînd și criticînd ceea ce pare a se sustrage imperatiului etic absolut (kritikos înseamnă a fi capabil de a judeca, de a decide).

În același timp, filosoful, ca cetățean al Cetății — unul dintre cetățeni — este dator să se implice activ în mecanismul perfecționării socio-politice, tocmai pentru că el, gînditorul, cunoaște mai bine și mai adînc „defectul” real al organizării actuale. Este limpede însă că activitatea politică, oricît de intensă, nu poate de pași prea mult efectul activității depuse de oricare alt cetățean. Legile sociale sînt limitate, iar șansele filosofului nu cresc nicidecum în contextul situației de fapt. A reușit, oare Sartre să schimbe fundamental starea socială — și a întui el drumul cel bun — atunci cînd, coborînd în stradă i-a însufletit pe studenții pătruns de valorile „stingii”? Au reușit oare, puțînți gînditori autentici ai gului comunist să destrame sistemul politic paranoic și funest? Desigur, nu. Ceva au reușit totuși: au reușit să contribuie, împreună cu ceilalți intelectuali — puri și prestigioși — să refacă linia, de forță ale bolnavei și atenuatei conștiințe politice să trezească adevărul în sufletul celor mulți și obidiți, să pregătească — într-un fel — răsturnarea de mai tîrziu, menținînd trează forța spirituală a Cetății. Chiar dacă, la noi, n-ai ataca — decit marginal și aluziv — structura politică (într-un sistem închis și represiv prin excelență), „eroziunea” susținută pe care a reprezentat-o gîndirea liberă a dus în cele din urmă, la frîngerea mecanismului patologic ce-a susținut (și mai susține încă) puterea.

Corneliu Mircea

george țărnea

Cîntec

de gang

Prigorii și granguri
Și steaguri și ștreanguri
Și zarva și varză
Și brinză și barbă,
Vișele pubere
Și braga și bere
Și boarte luxoase
Și piele și oase
Și miere și piine
Și scîrnă de cîine
Și șuti și buclucuri
Și ciucuri și trucuri
Și cupluri profane
Și tate orfane
Și forțată multă
Și gască ocultă
Prăsilă din silă

Și ură și milă
Sămînță de vorbă
Și moșturi și ciorbă
Și droguri și țite
Și mîturi și mișe
Și miri și mirese
Și fesuri și fese
Fecioare gravide
Și hoituri livide
Și drame și febre
Și pompe funebre.

Cîntec

de nepăsare

Chiar dacă plîng,
Chiar dacă tac,
Nu te privește!
Departe-n ering,
Primul copac
Se desfrunzește.

Chiar dacă pleci,
Chiar dacă stai,
Imi e totuna,
Pe frunze reci,
La porți de rai
Adoarme luna.

E toamnă-n cer
Și toamnă-n noi
Fără-ndurare,
Uscate-n ger,
Spălate-n ploa,
Cuvinte rare.

Ce-am cîștigat
Și ce-am pierdut
Dintr-o privire?
Timp dezlegat
Și străbătut
Fără iubire.

De multe vieți,
Sau de curînd —
Cine mai știe? —
Bieții poezi
Se-nchid pe rînd
În poezie.

Unii buimaci,
Alții callini
Iși ies din fire —
Parfum de maci
Și de ciulinii
Prin cimitire.

Dogmele vechi
Se innoiesc
De la o vreme
Și-alte perechi
Orbecăiesc
Prin teoreme.

Dacă te duci,
Dacă rămii,
Cui ce-o să-i pară?
Aripi de cucl,
Flori de lămii
Pe scări de ceară.

Cîntec de gelozie

Printre poftele lumesti,
Doamna mea, ce lele mi-ești.

Țițele ț-au dat în pîrg
Cu prea mult și iute sirg.

Pe la solduri, sub zăvelci
Umblă hoardele de melci.

Toată fierea smircului
E-n țuturul sfircului.

Iar prin lujerele cozi
Izul boabelor de bozi.

De mă mir și mă tot mir,
Unde mai incupe mir?

Unde mai incupe gînd?
Doamna mea, din cînd în cînd.

Dacă te-ai deprins așa
S-o tot duci cu nunta-n șa.

Stringînd bine sub surtuc
Un crimpei de trup uituc.

Și-n tre pulpe de opal
Costelivul sorții cal —
Nici prea ocnă, nici prea bal.

Cîntec de beție cruntă

Hei, bătrîne, pescar, omule obosit
Unde ți-s peștii?
Nu i-am mai găsit!
Dar pe unde se-ascund?
Nimeni nu știe.
Marea-i pustie, lumea-l pustie
Pînă și luna deasupra-mi scipește
Ca o burță intoarsă de peste.
Ce-ți rămîne să sperî fără viețile lor!
Mai nimic,
Mai totul,
Bunăoară să mor...

Universul dinamic

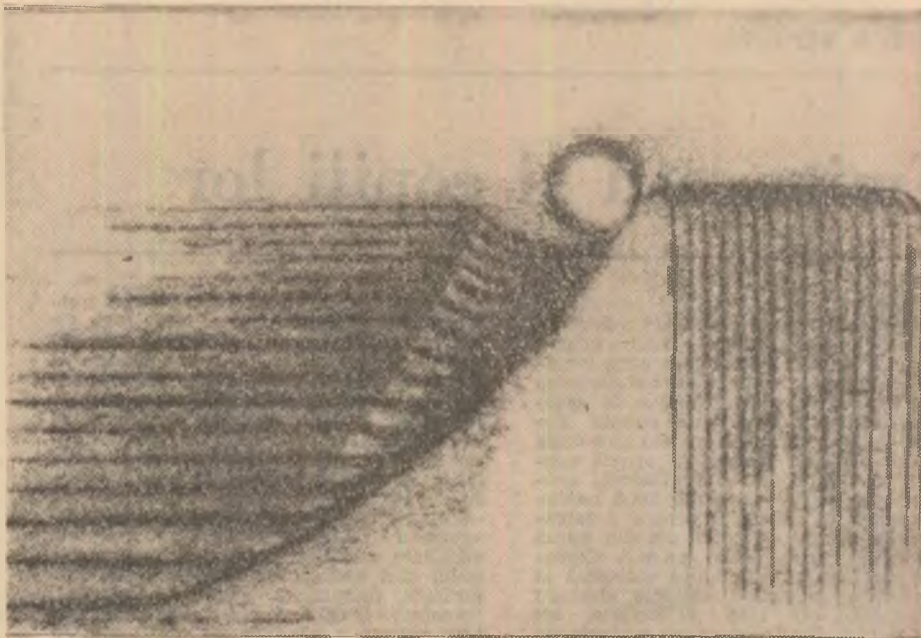
Teodor Vișan nu-i un artist care să impună la prima vedere. El oferă privitorului forma unei meditații, în care tensiunile abstractului evocă câte ceva din universul concret, atît cît dimensiunile unei metafore pot cuprinde.

Fire proteică, trăind din frisoanele creației artistice o continuă jubilație a formelor în dezvoltare, Teodor Vișan revine după mai mulți ani pe simnele Capitalei, de astă dată cu o consistentă selecție din creația sa grafică. De la bun început trebuie consemnată mobilitatea stilistică deosebită a acestui artist, abordarea fără complexe a tuturor genurilor artei plastice. În desenele sale în cărbune, pe care le expune în aceste zile la Galeria „Căminul Artei” (sala de la etaj), se remarcă coeziunea imaginii grafice, simpli-

tatea expresiei plastice, respectul față de componentele fundamentale ale construcției grafice — linia, sfera, piramida, elipsa... Artistul imaginează, folosindu-se de asemenea repere formale, un spațiu al condensărilor dinamice. Totul pare să se desfășoare în matricea unei curgeri cosmice neîntrerupte, animată de precise principii ale fizicii cuantice.

Materia devine o alveolă uriașă, în care mișcarea corpurilor arhetipale lasă amprente guvernate de legile dinamicii ondulatorii. Uneori, artistul recurge în definirea acestor viziuni la termeni de o izbitoare banalitate sau concretețe, abstrasă universului percepțiilor imediate și superficiale. Dar este limpede că miza estetică a artistului țintește dincolo de anarente, recurgînd doar provocator la un sistem de referințe, care să-l scoată pe privitor din sfera conventionalismelor de circumstanță. Și nici nu trebuie să preîndem tuturor privitorilor să se supună evaluărilor calificate și, de ce nu, poate puțin pretioase, artificial clădite pe deprinderea de a specula orice element concret, obiectiv într-o construcție metafizică. Dar Teodor Vișan și-a clădit această expoziție pe o bine articulată serie de desene, grupate în patru cicluri distincte, care ne lămuresc asupra seriozității profesionale a artistului, asupra mijloacelor de expresie puse în slujba unei viziuni plastice coerent concepute, de o surprinzătoare prospețime. Vișan nu este promotorul originalității cu orice preț, dar prin ceea ce face, ambiționează să pătrundă convingător în constința privitorului.

În ciclul intitulat „Spațială”, artistul încearcă o serie de reprezentări ale corpurilor (de regulă, sferoide) în turbionara dinamică a mecanicii astrale. Semne de o puternică expresivitate aflate la limita dintre imaginar și revelația științifică. Într-o lume a sintezelor și sintagmelor cibernetizate o asemenea expresie grafică poate fi privită

ca un loc comun. Dar cînd ea capătă încărcătura sensibilă a celui care își îngăduie o prospectare a universului îmbarcat în „naveta” fragilă a unei baghete de grafit sau de cărbune, aven-

tura atinge ținutul inefabil al poeziei. Și desenele lui Vișan ne dezvăluie o asemenea natură. Pe care o amplifică oarecum eroic, teatralizînd miscarea formelor (de astă dată anatomice) într-un spațiu al invocației divine. Aici artistul își ia ca reper plastic lectia davinciană, pe care o reduce la un gest, ca într-un ecorșeu de atelier studentesc, cu aerul că săvîrșeste un ritual pe măsura retoricii mistice, de care ne lășăm cotropiți de la o vreme.

Tot ca rupti dintr-un caiet de schite al unui student silitor și înzestrat par „Cali” săi, lucrări de oarecare utilizitate ce plac privitorului de toată mîna. În schimb, „Formele” sale se revendică drept o contribuție semnificativă la efortul de individualizare a demersului său în domeniul graficii. Un joc subtil al liniilor frînte armonios de mișcarea unei sfere pe suprafețe plane, atinse de moliciunea catifelată sau minerală a luminii, aidoma soarelui ce dă contur și relief fabulos unui deșert nisipos! Vișan este rezonatorul sensibil al acestei simfonice și mereu surprinzătoare mișcări a materiei în spațiu.

Corneliu Antim

muzica

Despre „Cerbul de aur” și alte coarne puse culturii

Penibila dublură a lui Elvis dintr-un recent film. Aroganță mafioată, șarje adolescente, mimarea înaltului din zone joase, subculturale. Și publicul, înșelat ca de atîtea alte ori, e în delir. El nu mai aude. El doar vede. Zorzoane și transpirație. Underground.

Apoi despre nume, despre risipă, orgoliu și butaforie. Festivalurile „Lira de aur”, „Cerbul de aur”, nu ne încurcăm cu mai subtilul, delicatul argint. Mîncăria ca monedă națională.

Inotăm între două lumi ce, în formele lor de suprafață, se refuză. Una a neoașismului (vezi genericul muzical al Cerbului) și o alta, internaționalista, în care gesturile și cuvintele sînt de import. Evident marfă expirată, declarații-clîșeu gen: „eu vă iubesc pe toți”, etc., etc. Mă mai înveselește Cirimelle, o pasăre nu foarte cîntătoare din Italia. Mă întristează Celabanov din Rusia. E agresiv, feroce chiar, dar pariez că ne vorbește despre dragoste. Transnistria-mon amour. Nu-i prea frumos ce gîndesc, dar nu mă pot abține să nu o fac.

„Am să vă propun o mică provocare”, ne avertizează, bine școlit, G. Cotabiță. Și tot el: „dacă da, da, dacă nu, nu”. În ce ne privește, sigur nu. Cu vocea lui, interesantă desigur, ar fi mai prudent să se abțină de la comentarii/glume dubioase și să rămînă doar în perimetrul muzicii.

Un canadian, simpatic de altfel, încearcă o „sinteză” Est-Vest. Îl ajută textierul nostru Eugen Rotaru. Un fel

de „uhăi, bade” în fracul limbii engleze.

Iolanda din Polonia ne propune „versuri serioase, filozofice” spune prezentatorul pe un fond muzical comercial. Vorba lui Cărtărescu (pe care-am mai citat-o) — Sacco și Petică.

În sfîrșit, o adevărată artistă și doamnă a cîneului „lejer”. Margarita Popova, cea mai bună voce a festivalului. Și micuța interpretă din Indonezia, cîștigătoarea trofeului, sensibilă, cu o voce cultivată, cu nuanțe inteligent-rafinate.

Despre Laura Stoica s-au spus/scriș prea multe lucruri frumoase, ca să mai încerc eu a cliinti ceva. Oricum, mă simt puțin jenat, față de oaspeți, pentru prea marele premiu pe care l-a luat.

Despre ambient, doar de bine. Un fel de mic și auster Avignon. Ideea a fost extraordinară și dacă pe unii interpreți i-am și uitat, imaginea Brașovului ne va mai stăruia mult timp în memorie.

Valentin Petculescu

parțial color

Vedete de drezină

Văzînd ele, crainicele performanțelor noastre televiziuni, că-n jur roiesc zeci de artiste, iar dinsele sînt obligate să rămînă mereu în plan secund, si-au luat inima în dinți pentru a demonstra tuturor că nu-s cu nimic mai prejos decît vedetele la zi, distribuite pe post după o regle ce adeseori le scapă. Alese pe sprințea și pe rimel, la o oră de vîrf, au năpustit în cadru, sub protecția unui motto providențial: „Vrem să fim și noi vedete / În scenete și cuplete.” Numai că Iuliana Mariluc, Carmen Movileanu și Cristina Topescu nu si-au respectat în tocmă promisiunile inițiale și, luate de val și frenezie, au pătruns și în alte domenii. Așa ne-am dat seama că avem de-a face cu niște artiste polyvalente, poliglote și polimerice, care-s capabile să susțină orice partitură, în orice emisiune distractivă, dacă s-ar declansa cumva o grevă de proporții în țara numită Răzvania. A fost, așadar, nu numai un spectacol de zile mari și nopți albe, ci și un test trecut admirabil de adorabilele noastre fete. În primul rînd s-au întrecut în dansuri, în fața cărora bine cunoscutele noastre valori de pină atunci au rămas mască. Măștii și-au pus chiar ele, fiindcă bilciul n-ar fi fost complet dacă crainicele, dintr-o deformare profesională, ar fi rămas numai la stadiul declamațiilor și declarațiilor. Într-o costumatie de clown, s-au simțit în largul lor, iar atunci cînd s-au năpustit spre instrumente, i-au pus în umbră pe Fărămiță Lambru, Luță Ioviță, Efta Botoca. Întrați cam de mult acolo, Cit privește scenetele propriuzise, cu iz umoristic, aici au fost parcă mai originale decît oriunde. S-au repezit spre băutură, au manipulat știclele, cu o așa dexteritate, încît și Fănuș Neagu a

rămas mut de admirație, văzîndu-și amenințată supremația în acest dominiu. Vocile, reunite, ne-au adus în memorie o anumită Cîntare de ieri, a României, în care important era să participi și, eventual, să fii reprezentativ. Or, cele trei grații au fost alse după lungi și costisitoare selecții și, nu ne indoim, că alegerea a fost cea mai inspirată. Pînă mai ieri le vedeam doar chipul, cînd mai veseli, cînd mai tristi, în funcție de textul plasat spre difuzare, acum, însă, am admirat și picioarele. Unul mai dezgolît decît altul. Cu această ocazie vedetele noastre au dovedit o reală transparență, fiindcă nu au nimic de ascuns. Cînd imaginea părea ceva mai neclară, au tulburat-o și mai mult cu mișcările ondulatorii, ațîțitoare. Har, nu glumă! Numai că în această artă invitată lor, o altă crainică, Despina Molceanu, a fost deasupra cu o gleznă. Fandările, scuturăturile sinconpate, arcurile aeriene ale acestora se predau acum la Teatrul „C. Tănase” și sînt pe cale de a bulversa programul de la „Fantasio”. Putini si-ar fi închipuit că în spatele grăvel Molceanu zace un talent robust, care poate scula sălile în picioare. Emisiunea cu pricina sperăm să fi lămurit pe grangurii din Pangratti că sînt deținătorii unor rezervoare, din care se pot infrupta mulți regizori, în momentele lor de derută. Tot cu acest prilej, o altă invitată, Delia Budeanu, a făcut ce-a vrut cu microfonul dar, mai ales, cu vocea. Sigur, fierarul, la care a apelat înainte de emisiune, nu l-a pilit egal totîntreg, dar, consultînd și un ceasornicar, s-ar putea ca prezența ei într-o emisiune viitoare să fie preluată de Eurovision și alte companii de dincolo de ocean. Trebuie și străinii să-și distreze într-un fel publicul.

Ce ne-a deranjat totuși în această emisiune a fost modestia excesivă a artistelor, pusă, bineînțeles, pe cîntec: „Vrem să-ajungem cineva / Dar nimeni nu ne vrea.” Nu-i deloc adevărat. Debutul a fost peste așteptările altora, nu însă și ale noastre. Sfirșitul e pe aproape. Pînă atunci așteptăm replica bărbatilor care, bănuim, îi va avea ca protagoniști pe Răzvan, Valeriu și Morosanu, cu invitații lor Văcaru și Dumitrașcu. Să vedem atunci show, încît se va reduce consumul de curent electric pînă la echilibrarea circuitelor naționale.

Marius Tapan

Emigranții și copiii lor

Problema emigranților* a devenit, pentru țările din vest, cu deosebire pentru Germania de o gravitate fără egal. Repatrierile făcute în timpul national-socialismului par, după valorile masive de emigranți din țările răsăritene simple deplasări turistice ocazionale. Mai ales după 1988, lucrurile au început să prindă contururi dramatice, datorită afluenței sporite a celor ce își căutau o nouă patrie. S-au accelerat căutările pentru rezolvarea unor situații cu totul noi din punct de vedere politic, social s.a.m.d. Cercetările au luat o întorsătură metodică și meticuloasă, întrucât măsurile aleatorii se dovedeau ori fără eficacitate, ori chiar nocive. Unul din aceste proiecte de cercetare are în vedere particularitățile copiilor celor ce veneau din est, pentru a li se putea oferi condiții corespunzătoare de continuare a studiilor și de adaptare. Mai exact, se cerea depășită etapa emoțională („ce vor avea de la noi?”) — „aia” fiind emigranții), pentru a se asigura rezolvarea grabnică a celei mai explozive situații sociale cu care s-a confruntat Germania după al doilea război.

Angajat într-o astfel de tentativă, Ortrfried Kotzian, directorul pedagogic al centrului de cercetări Bukovina — Institut din Augsburg, a căutat să afle un răspuns întrebărilor de ordin practic prin investigarea, în primul rând, a rădăcinilor emigranților, a pregătirii lor culturale și sociale primită în țările de unde provin. Actiune deosebit de dificilă, care presupunea o documentare extrem de bogată, o pătrundere a unor caracteristici foarte variate și adesea contradictorii. Toate acestea i-au reușit în cea mai mare parte, dovadă și actualitatea cărții pe care a scris-o și care a ajuns, în timp scurt, la a doua ediție. Volumul analizează așadar situația germanilor din țările răsăritene: din fosta Uniune Sovietică din fosta Iugoslavie, din fosta Cehoslovacie, din Ungaria, Bulgaria, Polonia și desigur, din România. Interesul se îndreaptă mai întâi către emigranții din Germania spre aceste țări sau, altfel spus, către coloniștii germani. Se întreprinde o amplă descriere a așezărilor de coloniști germani din răsăritul Europei, din Asia Centrală și din Caucaz. Primul mare val de întoarcere a urmașilor acestora din regiunile amintite în Germania a avut loc după primul război, mai

ales prin „repatrierea” în cel de al treilea Reich, efectuată între 1939—1940. Ce s-a început în acești ani a fost definitivat după înfrângerea trupelor naziste și încheierea păcii. Abia după 1945 a avut loc faza decisivă, de înlăturare a germanilor din locurile unde se stabiliseră și din țările ai căror cetățeni se considerau a fi de mai multe generații. Dificultățile în această privință sînt însă admise de Ortrfried Kotzian, care afirmă că „o apreciere obiectivă a ceea ce însoamnă «german» nu pare posibilă”. Conceptele analizate pentru circumscrierea fenomenului sînt numeroase (naționalitate, minoritate, prizonier, expulzat, emigrant, transfug). Școala și biserica sînt privite prin prisma a ceea ce au oferit ele, în țara de origine, pentru formarea germanilor de acolo.

Un alt capitol are în vedere problemele integrării, după prima, a doua și a treia generație, de repatriți (termenul de „repatriat” fiind unul din termenii adoptați și care, la rîndul lui, comportă amendamente). Problemele de adaptare la limba vorbită în acele părți ale Germaniei în care sosesc noii cetățeni sînt și ele trecute în revistă folosindu-se pentru acest capitol titlul cunoscutului roman al lui Elias Canetti, „limba salvată” (die gerettete Zunge”).

Dar, se subliniază, fără o însușire a

limbii germane nu poate avea loc integrarea, cu toate că numai însușirea limbii nu este suficientă. De aici, necesitatea enunțării a „douăsprezece teze pentru integrarea emigranților (sau repatriților) prin școală și biserică”. Printre acestea: integrarea — problemă științifică și politică; respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale; toleranță; atenuarea socului cultural; educarea unui nou sentiment al valorii proprii s.a.m.d.

Cel mai mare capitol al cărții scrise de Ortrfried Kotzian îi are în vedere pe germanii din țările fostei Uniuni Sovietice, despre care se afirmă că, după 1945, au fost spulberați pe un teritoriu imens și izolați în grupuri extrem de mici; poste jupărate și-au pierdut limba, nu au posibilități de școlarizare și nici culturale, șansele lor de supraviețuire trebuind a fi privite cu scepticism. Germanii din Polonia au suportat la rîndul lor, politica stalinistă a faptului implinit, prin modificarea cunoscută a granițelor; de aceea, în Polonia, orice discuție referitoare la drepturile germanilor minoritari era socotită, pînă în 1989, drept un atentat la integritatea teritorială a statului. Populația germană din Ungaria a fost puternic maghiarizată; spre exemplu, cele mai cunoscute personalități ale vieții publice a germanilor din această țară se numesc Endre Fűlöp — Szántó, Béla Szende, Geza Hambuch, Johannes Szent-ágotai, János Sigler etc. Pînă la „revoluția de catifea”, germanilor din Cehoslovacia li s-a refuzat orice fel de drept, cum s-a întimplat și în fosta Iugoslavie, unde limba germană nu se mai auzea în ultima vreme decît în unele biserici, la predică.

Un amplu capitol, al doilea ca mărime, este dedicat germanilor din țara noastră. O comparație cu țările vecine îi permite lui Ortrfried Kotzian (originar din Boemia) să afirme că germanii din România aveau, înainte de 1989, o situație pe care „cosingeni lor din Ungaria, Iu-

goslavia, Polonia s.c.l. nu făceau decît să o viseze”. Situația lingvistică și culturală a germanilor de la noi este descrisă pe larg (p. 276 s.u.) subliniindu-se faptul că statul român a incurajat bilingvismul minorităților (cu excepția, în Transilvania, a „întunecatei perioade de maghiarizare dintre 1867 și 1918”) folosirea limbii materne în școli și în unele relații administrative. Viața culturală este privită cu înțelegere și chiar cu un anumit entuziasm atunci cînd se scrie despre numărul și calitatea ziarelor de limbă germană, a teatrelor, a editurilor, a orelor de emisiune la radio și televiziune. Un puternic liant al spiritualității germane de la noi l-a constituit, afirmă O. Kotzian, participarea bisericii la viața cotidiană. Un loc aparte este acordat literaturii de limbă germană din România, considerată de specialiști a cincea literatură de expresie germană din Europa, după acelea din Germania, fosta R.D.G., Austria și Elveția. Sînt prezentate, pe rînd, editurile publicațiile periodice, asociațiile literare, teatrele (spre exemplu teatrul german din Timișoara a avut, în treizeci și cinci de ani, 250 de premiere, iar spectacolele lui au fost vizionate de aproape două milioane și jumătate de spectatori).

Se întreprinde o analiză detaliată în învățămîntul de limbă germană de la noi, pînă în 1989, pe ciclul de învățămînt, clase și obiecte de studiu. O comparație, la acest capitol, cu Ungaria, demonstrează, de pildă, că, în timp ce, la noi, elevii unui liceu cu limba de predare germană învățau într-un an, la toate obiectele, timp de peste șase sute de ore, în limba maternă, iar românii doar în o sută șaptezeci, în țara vecină raportul era exact invers; în fosta Uniune Sovietică, germana se făcea numai în clasele superioare, cîte două ore săptămînal, numai la școlile speciale.

Începînd cu ianuarie 1990, condițiile s-au îmbunătățit radical, ajutorul Germaniei s-a făcut simțit în multe privințe. Cu toate acestea, germanii au continuat să emigreze, din cauza condițiilor economice și, pînă la un punct, a incertitudinii politice. Mulți dintre ei au în perspectivă viitorul generației tinere, care se resimte de ceea ce Ortrfried Kotzian consideră marea inertie a învățămîntului românesc. Numeroase reproduceri de articole din presa de limbă germană de la noi oferă cititorului o imagine corectă a mutațiilor pozitive profunde care s-au produs azi în puținele regiuni în care mai locuiește o populație germană.

Cartea scrisă de Ortrfried Kotzian conține sugestii utile nu numai pentru cei care încearcă ameliorarea integrării emigranților germani ci și pentru cei care se ocupă, în general, de psihologia grupurilor de minorități.

Dan Mănuță

*) Ortrfried Kotzian, *Die Aussiedler und ihre Kinder*, ed. 2, Augsburg, Bukovina — Institut, 1991, 458 p.

primim:

Către directorul revistei „Luceafărul”, dl. Laurențiu Ulici

Stimate coleg și prieten,

Cu o întîrziere în care, nu fără un început de angoasă, recunosc caracteristica reacțiilor mele la evenimentele românești, iau act astăzi, 18 iunie, de apariția articolului mi u „De la libertatea presei la dictatura reporterului” în numărul 20 (119) din 3 iunie 1992 al revistei „Luceafărul”. Faptul — neașteptat — mă sochează, obligîndu-mă să mă adresez pe aceasta cale — oficială, deschisă — directoriei revistei, pentru a preciza că textul în cauză a fost publicat în ciuda dorinței mele de a-l retrage. Nu încerc să descifrez motivele care au determinat conducerea „Luceafărului” să dea tiparului acest articol, desconsiderînd îndoielile pe care mi le-am exprimat în legătură cu el (în timp util), și rugămîntea de a nu i se da curs. Singura scuză pentru această decizie (care altfel rămîne un abuz) ar fi o pană în circulația corespondenței. Cum însă m-am adresat paralel și lui Dan Laurențiu, bazîndu-mă pe vechea noastră prietenie și autoritatea sa în redacție, ipoteza rătăcirii simultane a două scrisori analoge în conținut dar angajate pe trasee total diferite, mi se pare de-a dreptul fantezistă. Iată-mă deci obligată să protestez contra „codului” cu totul insolit pe care îl observ în relațiile dumneavoastră cu autorii, menționînd că redacția „Luceafărului” nu a considerat necesar să mă țină într-un fel sau altul la curent cu intențiile sale; nu mi s-a comunicat nici măcar primirea textului cu atît mai puțin decizia de a-l tipări; manuscrisul a fost pur și simplu luat în posesie — ba chiar ușor prelucrat: sublinierea anumitor pasaje nu-mi aparține, or asemenea accentuării retorico-semantice

fac și ele parte din prerogativele exclusive ale autorului.

Am considerat că e de datoria mea să revin asupra articolului „în apărarea” lui Mircea Eliade, spunîndu-mi — odată potolită „jalea” de care vorbeam acolo — că dintr-o sensibilitate rănită nu poate porni cel mai bun dintre răspunsuri la o violență, care și ea fără îndoială, își are sursa în straturi afective adînci; pe scena astfel deschisă se poate desfășura drama imputațiilor și a ultragiilor reciproce, dar nu și o dezbaterie productivă. În afară de aceasta: din reacțiile primilor mei lectori (cărora le mulțumesc cu acest prilej) mi-am dat seama că premisele riposte mele la acuzațiile aduse lui Mircea Eliade reclamă în parte un efort suplimentar de reflecție și clarificare. Locul acestor precizări importante nu este sigur aici, în rîndurile pe care le redactez acum sumar; înghădule-mi totuși, te rog, să sugerez la ce mă refer.

Revenind de pildă la memorialistica lui Eliade și modul cel mai adecvat de a o recepta, refuz încă o dată și suficiența judecătorească și practicile exorciste, precizînd însă că alternativa la astfel de devieri nu poate fi nici o ingenuitate credulă, placidă, apatică în fond. Gen hibrid, situat în zona limitrofă a literaturii, memorialistica — mai ales cea net autobiografică (și e cazul lui Eliade) — a creat dintotdeauna dificultăți de lectură, cu atît mai mult cu cît proporția dintre expansiunea liric-subiectivă și reconstrucția neutră, obiectivă variază chiar pe parcursul uneia și aceleiași lucrări. Problema credibilității îmbracă aici forme particulare: fără a pune la îndoială onestitatea ca atare a autorului, cititorul așvîzat nu ja niciodată imaginea autobiografică pe care acesta o proiectează, drept reflexul specular, exact și imaculat, al profilului său real. Oricît de aprinsă, dragostea de adevăr nu-l va feri niciodată pe narator de accentuări, selecții elizive, „decorante”: auto-misticizarea defensivă sau

narcisică, proiectiile compensatorii etc. sînt de așteptat în orice discurs retrospectiv; cecitatea însoțește și sabotează fără excepție eforturile de auto-clarificare rațională. Din experiența de (co-)traducător al *Amintirilor* (1907—1937) îmi sînt prea bine cunoscute, de pildă, disproporțiile pe care le produce în această lucrare ritmul memoriei — cînd hiperbolizînd, prin încetinire, cite un detaliu în sine anodin, cînd „măturînd” în viteză vaste spații ale peisajului interior. Nu uit fastidioasele jocuri ale copilului, care, umilit de ocupația străină, oferă în imaginație arma-tei române sansa unei revanșe glorioase. Știu bine de asemenea că aș fi preferat în locul tribulațiilor tinărului îndrăgostit simultan de două femei un portret detaliat al profesorului Nae Ionescu. Dar cum nu cred că valoarea documentară a unui text autobiografic se poate deduce logic din calitatea morală a persoanei care-l elaborează, nu mi-am pus nici întrebarea dacă nu cumva dilatarea detaliilor puțin semnificative ar rezulta dintr-o strategie deliberată, vizînd „ocultarea” altor elemente, nedorite. Naivitate?

Regret că am difuzat replica mea la atacul lui Norman Manea, înainte de a fi citit lucrarea recentă a lui Leon Volovici, *Nationalist Ideology and-Semitism* (1991). Din capitolele pe care un coleg din Franța a avut amabilitatea de a mi le pune la dispoziție, reiese printre altele că în anii 1936—37 — deci într-o perioadă de politicizare masivă a vieții cotidiene — angajarea lui Eliade în publicistică a depășit net dimensiunile unei intervenții marginale; contactul cu lup-ta pentru putere nu a fost doar tangențial. E limpede că nu ne putem face o imagine adecvată asupra acestei etape biografice a scriitorului fără o analiză a producției lui gazetărești — operație care, la rîndul ei, va influența cu siguranță, retroactiv, recepția memorialisticii suscitînd întrebări importante legate de organizarea interioară a vieții lui Eliade și efortul memoriei de a o împărți în sec-toare bine delimitate, separînd bunăoară zona personală și profesională de cea socială. Distincțiile cu care memorialistul lucrează — ca cea dintre cultură și acțiunea politică, sau dintre sensul pur spiritual al discursului ideologic și efectul său practic-imediat etc. — vor trebui repute în discuție. De discutat și iar de discutat rămîne de asemenea faptul că Eliade nu s-a putut decide să conteste retrospectiv componenta inocent-mitică a legionarismului în fața cea a precedent decapitării mișcării (lichidarea lui Codreanu și a grupului de lideri din jurul lui în 1938), ca și cum această dimensiune s-ar fi putut atunci încă separa de obiectivele și practica politică a Legiunii, ca și cum „renașterea” legionară nu ar fi implicat, prin transfigurarea morții de pildă, sau sacralizarea națiunii, și posibilitatea unui legitimării mis-

tice a unor „ilegitimități” *hic et nunc* evidente (vezi chiar cazul Codreanu). Dar ascensiunea vertiginosă a Legiunii — de la 34 000 de membri înscrși, în 1935, la 272 000 doi ani mai tîrziu — în 1929 numărul lor fusese clar sub 1 000 (datele sînt cuprinse în monografia excelent documentată a lui Armin Holmen *Die Legion „Erzengel Michael” in Rumänien*, 1986, 558 pag.) —, componenta socială a mișcării (preponderența păturilor citadine, mijlocii, intelectuale), largă sa difuziune în rîndul tinerilor — nu numai studenți, ci și elevi —, participarea proefilor din zonele modeste ale ierarhiei bisericesti etc. — aceste cîteva aspecte sugerează toate că ideologia respectivă a exercitat o seducție pe care definiția generală, simplă, în cinci-șase puncte a fascismului nu o poate explica. Ignorînd această putere de fascinație (probabil că rîncocerul lui Eugen Ionescu e și el un simbol prea simplu), nu vom avansa, cred foarte mult în cunoașterea fenomenului legionar, Bănuiește chiar că, *stigmatizînd* acum prompt personalitățile culturii române atrase temporar de mitul „revoluției” / „regenerării” legionare, nu anihilăm nocivitatea latentă a mitului, ci blo-căm analiza lui rațională. Mai fecundă mi se pare de aceea perplexitatea întîrziată pe care o simțim în cuvintele lui Cioran (reproduce de Volovici: „One says about cancer that it is not one disease, but a complex of diseases; the Iron Guard was a complex of movements, and more of a lunatic sect than a party. (...) There was a kind of madness in this thoroughly fatalistic people.” etc.), căreia îi face cumva ecou ndîmîntea stăpînită a lui Vlad Georgescu perceptibilă în *Istoria...* sa: discuția trebuie să continue — cine se mai îndoiește de importanța ei vitală? — dar climatul propice ca nu-l va găsi în jurnalistica sumară și agresivă, care se practică astăzi cu un succes îngrijorător.

Iliana Gregori

Berlin, 18—20 iunie 1992

NOTA REDACTIEI: În scrisoarea ce însoțește textul dnei Iliana Gregori se fac cîteva afirmații neadevărate care aruncă o lumină proastă asupra revistei noastre. Precizăm că textul dnei Iliana Gregori intitulat „De la libertatea presei la dictatura reporterului” nu a fost „pur și simplu luat în posesie” — cum se exprimă domnia-sa, ci ne-a fost trimis prin poștă, fără ca noi să-l fi cerut. Din considerație pentru autoare, am publicat imediat manuscrisul iar cererea de refragare a textului re-a parvenit, de asemenea prin poștă, după ce numărul respectiv al revistei intrase în tipar. Așa încît considerăm scrisoarea ce însoțește textul de acum drept o vinare de vînt. Se mai întîmplă...

CHARLES BAUDELAIRE

Armonie de seară

osită-i, iată, ora cînd fiecare floare
brîndă pe tulpina-i evaporă-n balans
e galeşe virtejuri şi melancolic vals
znete şi miresme topite-n inserare.
Vibrîndă pe tulpina-i evaporă-n balans,
Freamătă lin vioara ca sufletul cînd doare,
Frumos şi trist e cerul — altar înalt şi mare
De galeşe virtejuri şi melancolic vals
eamătă lin vioara ca sufletul cînd doare,
n suflet blind şi tandru urînd neantul fals
umos şi trist e cerul — altar înalt şi mare
soarele se-neacă în mări de singe ars.
Un suflet blind şi tandru urînd neantul fals
la resturi de lumină din timpul ce-a rămas
Şi soarele se-neacă în mări de singe ars ;
În mine amintirea-ţi străluce — ultim soare.

De profundis clamavi

plor a ta-ndurare, tu, unica-mi iubire,
n hăul de tenebre în care-s azvirlit
un univers de zgură c-un orizont ciuntit
care noaptea-mbină blestemul cu oroarea.
Un soare fără vlagă veghează şase luni,
Şi-n alte şase Terra în noapte grea dispore :
Un ţarm mai steep ca marea din mările polare
Nici fiare, nici piraie, nici ierburi, nici păduri.
i nu există groază mai aspră, mai semeaţă,

Să-ntreacă-n rău cruzimea din soarele de
gheaţă
Şi noaptea fără margini, cit haosul de mare.
Invidiez norocul acelor animale
Ce pot să se-adincească-n stupid, penibil
somn,
Cit timpul se goleşte de zile, monoton.

Corespondențe

Un templu de coloane de viață e natura,
Coloane printre care trec graiuri ne-nțelese
Iar omul se strecoară printre păduri prea dese
De sensuri ce-i știu bine doar din priviri măsura.
Așa cum lungi ecouri în depărtări vibrînd
Într-o profundă gamă de armonie plină,
Cit noaptea de ațîncă, cit zarea de lumină,
Sunet, culori, parfumuri se cheamă și-și
răspund.
Miresme ca de trupuri de prunci — tandre,
uşoare,
Ca un suspin de flaut, ca verdele-n cimpîi,
Parfumuri acre, grele, mîndre, triumfătoare
Avînd în ele greul din lucrurile mîi
Ca ambra, moscul, smirna, tămîia, -n care
gîndul
Şi simțurile toate în cînt își află rîndul.

Traducere de Paula Romanescu

are din paa. a 16-a

DESPĂRTIRE

o înșela cu alte femei. Nevasta lui
conta.

Întră bine dispus în mașină, deschise
dioul și stătu pe gînduri. Automat,
luă pe șoseaua spre ieșirea din oraș,
direcția aeroportului. Străbătu cîțiva
ometri pînă să-și dea seama cît de
surdă era ideea să mai vorbească
ntru ultima oară cu ea. N-avea nici
rost, nu mai era nimic de lămurit.
ecis că ea era deja în sala de aștep-
te. O privire aruncată spre ceas îi
îrmă gîndul, indicatorul tocmai
arca cifra 20.

Micșoră viteza pentru a' profita de
imul semn să se poată întoarce. De
eva minute ea trebuie să-și fi pier-
t răbdarea și se plimba desigur cu
și nervoși în sus și-n jos, cu ochii
tă la ceasul de mină, pradă furiei
disperării. Și-o imagină palidă, apoi
șie la față de neputință și dezamă-
re, dar avea să se urce în avion cu
ilalți pasageri, numai ca să nu se
că de ris în fața lor. Zimbi satisfă-
t, doar nu făcuse niciodată un secret
n lipsa lui de seriozitate.
Cusurul ei era că încercase să-l
nimbe, la început plină de iubire,
noi minioasă și copleșindu-l întruna
reproșuri. Ajunse să se sature de
. El nu se lăsa dominat, nici de ne-
stă, nici de altă femeie. Ele nu-l în-
legeau.

moda, altfel

LE STYLE EST L'HOMME MÊME"

(Bulfin)

Georges Braem

sau „mutația

ureroasă a bucuriei"

biografia lui (pînă la un moment
t) pretinde că a fost nefericit din punct
vedere financiar dar invulnerabil din
punctu de vedere al credinței că el e năst-
t să picteze ceea ce vrea el. ceea ce
nte el. ceea ce poate el. De la început
fost „la modă“, prin felul agresiv, re-
actar convențențelor, în care s-a pur-
t. A suferit mult dar a cîștigat mult.
avut răbdarea modelor trecătoare și a

Îi veni atunci în minte să scape de
ea, propunîndu-i să-și facă vacanța
împreună. Strecură ideea într-o doară,
și cînd fu sigur că avea să se prindă,
puse totul la cale.

Ora 20. Ea zîmbea mulțumită. N-are
decît să se sature căutînd-o peste tot,
chemînd-o prin megafon sau întrebînd
dacă nu lăsase vreun mesaj pentru el.
O merita din plin. Din cauza lui își
neglijase copiii, își înșelase bărbatul, și
toate astea pentru ce? Pentru niște
asa-zise clipe de fericire, care depîn-
deau tot mai mult de toanele și dorin-
ța lui. Nu era dispusă să-l mai împartă
pe viitor cu alte femei.

El nu-i spusese vreodată ceva limpe-
de, evitînd mereu, cu diplomație, pro-
blema asta. Dar tocmai felul în care
se purta era grăitor. Din pricina asta
și-a urzit încetul cu încetul planul care
avea să-i izbutească dintr-o clipă în-
tr-alta. Nici măcar nu-i părea rău că-l
făcuse să-și cheltuiască banii cu călăto-
ria și vacanța lor. Precis că el va de-
clara suma asta drept cheltuieli de re-
prezentare.

Știa că n-avea să ia avionul fără ea
și că prefera să anuleze călătoria. Bă-
nuia că o s-o caute la telefon îndată
ce ajunge acasă. De față cu alții obiș-
nuia să se stăpînească și să nu facă
scene.

Mai tîrziu va veni Ester. Și poate că
ar mai avea puțin timp pînă atunci să
se repeadă pînă la Ines.

El parcă mașina lîngă o cabină de
telefon. Azi îl urmărea ghinionul :
Ester nu era acasă, Marina ieșise cu
niște prieteni iar Ines avea gripă, nu
se dădea jos din pat, așa-i spusese.
Înainte de a se urca iar la volan își
privi satisfăcut ceasul : 20,15. Pesemne
ea era acum în avion, cu fața scaldată
în lacrimi.

Nu-și întoarse capul să se mai uite
în jur. De acolo unde se afla nu putea
vedea nici un avion. Oftă adînc, cine
știe dacă de ușurare sau de mustrări
de cuget. În orice caz, scăpa de ea pen-
tru trei săptămîni și-i plătea totul cu
dărnicie.

O despărțire fără reproșuri și scene,
ceva ieșit din comun.

Ieși din mașină în fața vitrinei mari
a magazinului. Dacă se grăbea, încă

mai putea ajunge la timp la întîlnirea
de afaceri.

Nu l-am mai prins pe clientul nos-
tru, îmi pare rău, o să încerc mîine
după-masă, îi șopti Martínez, care era
surprins să-l revadă.

Cînd îl cheamă la telefon stătu cîteva
clipe pe gînduri. Ester îl anunța că toc-
mai aflase de un accident de avion.
Spunea că erau doar cîteva supraviețui-
tori.

RIB INTERNATIONAL S.R.L.

bd. Magheru 1-3, et. 5 BUCUREȘTI, Tel: 151.930, Telex: 10.557, Fax: 120.968

VĂ OFERĂ EN-GROS URMĂTOARELE PRODUSE DIN IMPORT:

DIN REPUBLICA FEDERATIVĂ CEHĂ ȘI SLOVACĂ, ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU ROMÂNIA:

- GAMĂ COMPLETĂ DE OBIECTE DIN STICLĂ, TIP CRISTAL BOHEMA, INCLUSIV CORPURI DE ILUMINAT.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DE MENAJ DIN STICLĂ TERMOREZISTENTĂ.
- GAMĂ COMPLETĂ DE ARTICOLE DIN PORTELAN

GAMĂ COMPLETĂ DE PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC. (FETE DE MASĂ, PUNGI SACI ETC.)

- MERCERIE
- PAPETĂRIE
- RECHIZITE ȘCOLARE ETC.

PREȚURI AVANTAJOASE
LIVRARE RAPIDĂ

cîștigat moda picturii lui singulare (unul
zie că e tributară lui Delvaux sau lui
Redon, dar n-au demonstrat-o, nici n-au
cum l).

I-a fost frig și foame în apartamentul
locuit ; a vîndut tot ce „fără valoare“ o
mătușă l-a lăsat (ca în Dickens) ca să-și
cumpere culori și pinze ; a ars mobilă
„fără valoare“ (dar cine mai știe astăzi
ce valoare aveau...?) ca să facă foc ; a
înclocuit locurile de dormit cu ziare ; a-
partamentul era loc pentru nomazi la
dormit, care dispăreau pentru totdeauna,
după cîteva zile. El picta ! El picta !
Nu-l interesa mizeria din jur, mizeria a
lor săi, el picta !

La început a fost tributari lui Delvaux
și lui Redon. Apoi, din mizeria acceptată
a ajuns să creeze „moda Braem“. Dar nu
l-a păsat de acest fenomen. O știa de
mult. În orașul Bordeaux, „om de bine“
era considerat cel care purta pălărie de
fetur moale și care, în fiecare duminică
se ducea să asculte slujba, în nici un caz
el care „cu fizicul unui Van Dongen
Imberb“ se plimba în plină iarnă în blue-
jeans și pull à col roulé. Cum puteau să
înțeleagă acei burghezi că Braem pr' feta
mizeria administrativă unei slujbe func-
ționărești ? L-au numit „puturos“, „deși
talentat — leneș“, pentru că refuza ocu-

pații care l-ar fi stîngerit să picteze.
Era în stare să facă orice il amuza la un
moment dat, chiar dacă i se părea că se
sacrifică, făcea luminări sărbătorești,
decora cutii de bomboane, etc. dar nu-și
trăda credința că el era născut să picte-
ze. Citez din Pierre Paret : „Astăzi, fle-
care dintre voi va spune că niciodată nu
s-a indoit de reușita lui dar, în epocă,
cîți dintre noi a crezut-o ?“

Astăzi e „pictorul“ la modă. Posedă o
splendidă casă „achetee d'occasion“ pe
care a „aranjat-o“ sau a „deranjat-o“
după gustul lui.

Pictura lui e „nălucitoare“, de tot ce
visăm și nu ne permitem să acceptăm
în realitate. El fiind de origine flamandă,
nu poate să treacă peste „OUL LUI
BOSCH“, deși declară că detestă aglomera-
rările, ronronurile, motoarele și vorbă-
ria goală. Adoră femeile goale, cu sexul
pictat ca o pensulă de pictură. Ele pot
domina culoare freudiste, pot pluti pe-
te un drum marcat de ouă gigantice, pot
genera (ca la Bosch), din sini sau coapse
sau din falange sau din organe sau din
iluzii, alte femei plutitoare, ca niște ba-
loane (foarte la modă astăzi), ori cuplări
incestuoase, ori proliferări morbide. Pic-
torul le motivează prin onirism. Această
modă a fost puternică.

— „Acceptați deci riscul scandalului ?“

— „Accept toate riscurile : a trăi în-
scamnă a risca. Je dis bien vivre et non
pas exister. În ceea ce privește scanda-
lul, cred că el este reflexul de auto-apă-
rare al ființelor bolnave, al aceloră că-
rora le e frică să trăiască.“

Braem, astăzi, e un solitar ; a reușit
însă în viață, chiar și material. Lui nu
l-a fost frică să se bucure de viață ; tră-
înd mizeriile ei, depășindu-le, el și-a rea-
lizat visul și luxul de a face ce vrea cu
zilele sale : familia are ce minca, nu su-
feră de frig, ei respinge orice sfătuitor,
din trecut sau prezent, bun sau prost, e
încîntat de atelierul său, de pipa sa, de
sușă sa de lapte (reminiscență din peri-
oada sa de sărăcie) și mai ales de pic-
tura sa dureros erotică. Scenele sale su-
prerealiste și peisajele sale psihologice
degajă o serenitate neîncătușată. Poate
de aceea a rămas atît de la „modă“ as-
tăzi, cînd spiritul uman e hărțuit de tur-
bulența febra vitezei și zgomotul obosi-
tor al orașelor.

Corina Cristea

URSULA HEINZE DE LORENZO

MAREA

elinishta izbînziil mă copleși : marea, în sfîrșit, marea.

Veșnic străveche, veșnic tinără.

Se întindea înaintea cerului parcă zugrăvită.

Luați aminte însă : marea te scoate din minți și atunci nimic în afară de ea nu mai contează.

Dacă te ații la țărni, toate dorințele și se împlinesc. Marea-ți stîrnește înfinitate de simțăminte și nu i te poți împotrivi în nici un chip. Dezlănțuia în mine energii, fără voia mea. Mă simțeam în stare de orice.

Din adolescență și, mai apoi, cînd ajunsesem femeie în toată firea, marea era însuși miezul vieții mele, toate cîte mi se întimplaseră se legau în vreun fel de ea.

Oricum întorceam capul, la stînga, la dreapta, în față, mereu se întindea cît puteam cuprinde cu privirea, atunci, astăzi.

Și acum, în sfîrșit, o vedeam iar. Contemplînd-o, eram incredințată că pot comunica astfel cu lumea întregă, legată întru veșnicie, fericită și sortită să mă dărui mereu.

Nebună de bucurie, am dat fuga la țărni, unde valurile împrăștiu scînteii de spumă.

Cu nesaf, mi-am lins sarea de pe obraz. Mă simțeam în stare de orice. Sorbeam marea cu toate simțurile.

Marea m-a scos din minți pentru totdeauna n-aveam încotro.

Am scuturat capul și-am alungat din minte imaginea mizerabilei periferii din portul micuț, duhoarea grețoasă de pește și de murdărie de prin toate maldanele posibile și imposibile. M-am străduit să privesc de deasupra cocioabelor ce stăteau să se năruie, cu oamenii posomorîți care locuiesc acolo, luîndu-se mereu la bătaie, căutîndu-și parcă propria-le nefericire.

Marea îi scoate pe oameni din minți, pe ei și pe mine.

Mizerie, gunoarie, cîini vagabonzi și pisici leproase, și pretutindeni în văzduh mirosul acesta pătrunzător de pește.

M-am aruncat în valuri fără voie, străină de orice, auzind doar zgomotul lor insolent, cînd se spărgeau la mal.

Mai tîrziu mi-am scos toate hainele și le-am spălat. Apa sărată nu-i bună de spălat, dar de unde era să iau apă dulce ? Mai ales șosetele rămăseseră aspre și aveau să-mi rănească de bună seamă picioarele la mers. Acum însă nimic nu conta. Mi se părea că mă aflam în puterea unei vrăji.

Marea mă scosese din minți. Pusese stăpînire pe mine, cu frumusețea, cu spaimele și capriciile sale.

În spate se întindea satul sârman, cu stîncile semețe ce i se înșirau pe coaste, parcă aruncate la întimplare, puțînd fi zărite numai la reflux, dar nu și cînd marea creștea. Iarna, totul era ca o strădanie zadarnică de a domoli ceea ce nu poate fi supus.

Intrarea primejdioasă în port, abia semnalizată, aflată pe sensul contrar, era ocrotită la nord de un lanț de coline acoperite de jnepeni, fără copaci, care pătrund ca niște degete uriașe, iscoditoare, în apa ce vultuește aproape neîncetat, la fel ca degetele tale mîngîindu-mi trupul.

Bărcile de pescari se întorceau tot mai goale, așa că nu merita osteneala să se repare cheiurile. Nimeni n-avea bani, nimeni nu voia să se pună pe treabă. De multă vreme zilele le erau numărate. Totul era înghițit de furtună, de mare.

Vîntul zburdalnic îmi risipi hainele întinse la soare.

Mai încet ! Nu așa năvalnic !

Problematica femeii contemporane

Prin cultivarea de care se bucură, îndeosebi în ultima decadă, literatura de expresie galiciană se alătură literaturii spaniole și celei catalane, întregind astfel în chip fericit panorama culturală iberică.

Prozatoarea Ursula Heinze de Lorenzo (născută în 1941) este una dintre personalitățile marcante ale literaturii galiciene actuale și președintă a PEN Clujului din Galicia. A debutat în 1982 cu romanul Visul destrămat al Elvirei M., incursiune plină de sensibilitate și vigoare în problematica femeii contemporane, către care interesul autoarei se îndreaptă cu predilecție, așa cum mărturisesc și romanul Anaiansi, volumul de antropologie socială Despre femeie în 18 lumi și evocarea Femeii — ce reunește 8 portrete de personaje feminine reprezentative din cultura galiciană — și, în sfîrșit, volumele de povestiri Virtutejuri în blană și Confidențe.

Cealaltă fațetă a demersului literar al Ursulei Heinze de Lorenzo explorează universul tinerilor și copiilor. Menționăm aici cartea de impresii de călătorie Mai departe de Galicia, basmul Fetita de aur, romanele Totdeauna Cristina, Poșta copiilor și Casa părăsită, distins cu prestigiosul premiu de literatură pentru copii Merlin.

Am alergat după ele. Nu-mi pasa de șosete, dar de fustă și de bluză aveam bineînțeles nevoie.

Gîfîind cu disperare, m-am trîntit pe nisipul fierbinte și îmbietor.

Marea ne scotea din minți. Jan, blond și cu ochi albaștri. Toată făptura lui mirosea a apă și a sare.

Jan, un trup de alabastru, puternic și mlădios, blînd și poruncitor.

Va pune stăpînire, cum și cînd va dori, pe mine și pe marea mea...

Mai tîrziu ne-am așezat, strînși unul în altul, pe nisipul dogorînd. Tăceam și, la răstimpuri, schimbam cîte o vorbă. Jan îndrăgea muzica și pictura.

Dădea glas întocmai simțămintelor mele.

Marea se întinde în fața cerului ca zugrăvită.

Pescărușii tipă batjocoritor.

N-am mai putut îndura și m-am lăsat iar în voia valurilor. În cele din urmă m-a răzbit frigul, infiorîndu-mă din cap pînă-n picioare.

Veșnic aș sta așa, în apă, sub apă, înconjurată de apă, pătrunsă toată de apă.

Prostii. Așa ceva nu le este îngăduit decît peștilor.

Poate și mie !

Am înțeles cu nădejde, îndepărtîndu-mă de țărni. Deasupra, pescărușii își băteau joc de sforțarea mea, știu prea bine, dar o să le arăt eu de ce sînt în stare !

Aș putea ajunge, de bună seamă, vapoarele acelea uriașe care alunecă în zare, ceasuri în șir. De ce n-aș izbuti, dacă nu mă dau bătută ? De ce nu ?

Marea mă scotea din minți.

Într-un tîrziu m-am lăsat dusă.

Istovită, fără strop de putere, voința nu mă mai asculta, nu mă puteam lupta.

Valuri verzi cu crestele înspumate mă aruncară aproape fără simțire, învînsă, pe plaja din care ieșeau aburi.

Și acum, ca și-n alte rînduri, m-am încrezut prea mult în forțele mele, și pe deasupra mai era și lipsa de experiență și necumpătarea.

Jan a ris de mine cînd am căzut alături, vlăguită de înclăstarea cu apa și mai ales cu iubirea.

Rafale de vînt se năpusteau pe stîncile ce se înșirau nedeșluite și biciuiau turbate marea.

Cerul fu năpădit de un albastru întunecat, spinzurînd parcă amenințător deasupra cîmpiei, iar marea se întindea ca zugrăvită înainte-i, cu valurile de nestrăbătut.

Pe neașteptate, Jan sări în picioare și, fără un cuvînt, o luă la fugă. N-aveam să-l mai văd niciodată.

Am rămas încremenită, respirînd anevoie aerul negru ; totuși, aerul acela al mării de pe Coasta Morții era cel mai pur din lume.

Marea se învoldura neostoită. Era furioasă pe mine, îmi striga, mă amenința. Gemea și se chinuia de parcă și ea fusese părăsită.

Munți de valuri se îngrămădeau spărgîndu-se de nisip, lingînd cu mii de limbi plaja și trupul meu, cuprinzîndu-mă tot mai tare.

M-am ridicat.

Fiecare pas răscolea nisipul greu, lă-

sînd urme pline de apă ce piereau cu viteza vîntului.

Tremuram de frig și am început să alerg ca să mă încălzesc.

Marca mă scotea din minți, neîndurătoare.

Mă prinsese în mreje cu atîta înverșunare și nu mă mai lăsa. N-o să mai scap niciodată de aici.

M-am aruncat iar în spuma sclipitoare, robită de o patimă tainică.

Poate că Jan se va întoarce, tot așa cum se ivise azi la malul mării ce se întindea înaintea cerului parcă zugrăvită,

veșnic tinără,

veșnic străveche.

Trebuie să crezi din răspuțeri în ceva, atunci și se împlinesc dorința... uncori.

S-adorm în mare ! În sfîrșit, sînt acasă !

Jan a fost singurul care a putut recunoaște trupul acela gol și umflat de femeie.

A trecut atît de puțîn timp, se gîndi, după toate cele întimplite !

Iar marea turbată îl scoate și pe el din minți, aproape.

DESPĂRTIRE

Mai ești la telefon ? Se aude foarte prost, e un zgomot neînterupt pe fir. Vorbește mai tare, nu înțeleg nimic.

Bineînțeles că plec spre aeroport. Uită-te cit ai ceasul. Avionul este la 20,10, n-ai uitat, nu ? Așa mi s-a părut, ai reușit să mă sperii... De data asta nu putem da greș, de atîtea ori ne-am făcut planuri să petrecem cele trei săptămîni de vacanță și pînă la urmă totul a căzut.

Să nu crezi că mi-e ușor să-mi mint familia. Măcar tu n-ai copii.

O ședință în ultimul moment ? Nu se poate. Martínez te poate înlocui, să se ducă el. Simpatice mai e băiatul ăsta, o s-ajungă departe cu atîta farmec !

Grăbește-te, trebuie să închei, nu mai am monede ! Grăbește-te, iubituie, vino repede !

Ea puse receptorul în furcă și așeză telefonul pe mîsuța de lingă canapea. Deschise radioul. Nu-i plăcea muzica rock, o enerva în starea de agitație în care se afla. Schimbă, apăsînd pe butonul combinei stereo ca să pună un disc. Cei doi băieți își petreceau vacanța de vară într-o tabără, iar bărbatul ei va pleca pentru patru luni în străinătate, să organizeze o filială a întreprinderii unde lucra. Muzica blîndă și învîluitoare i se strecura în adîncul ființei și-și întinse picioarele, așezîndu-se comod.

Ester o anunțase că vine în vizită pe seară.

Martínez, fă te rog asta pentru mine, trebuie să plec imediat, o întîlnire care nu suferă amîinare, o problemă extrem de importantă.

Se uilă hotărît la ceas, îndesîndu-și automat niște hîrțil în servietă.

Trebuie să mă întîlnesc cu un client poate facem o afacere bună, zilele trecute s-a arătat interesat de noul tip de mașină.

Se străduia, cu vorbele astea, să alunge propriile-i îndoieli.

Pe deasupra tu ești expertul în reclamă, nu eu, îi aruncă în față lui Martínez, care rămase uimit.

În ultima vreme vînzarea mașinilor mergea foarte prost și la ședința de a doua zi la nivel regional vor încerca să schițeze niște soluții. Scoase din dulap un teanc de reclame fără să facă nici o selecție și le vîri în spațiul liber din servietă. Înainte de a pleca din micul birou cu pereți de sticlă se așeză în fotoliul giratoriu și formă un număr de telefon.

...I just called to say I love you and I mean it from the bottom of my heart. Telefonul o făcu să tresară, cu sunetul tu-i nesuferit. Dădu să-l apuce, întinzînd mîna într-o reacție mecanică, dar se răzgîndi la timp. Tîrîitul nu se lăsă stăruia cu încăpăținare. Ca să reziste tentației de a nu ridica receptorul în fine se lăsă spre pick-up și puse mîna tare vocea aceea from the bottom of my heart. Sunetul nu înecă, ispitind-o mai departe. Dădu atunci fuga la baie, doar se cunoștea bine și știa de ce era în stare !

Cînd se întoarce era liniște. Schimbă discul înainte de a se așeza pe canapea și luă ziarul. Dar starca de nervi n-o părăsea și ea voia cu tot dinadinsul să-și recapete siguranța.

Tocmai închidea ușa biroului cînd începu să sune telefonul. Contraria șovăi o clipă. Martínez îi făcea semn din camera de alături. Bine, răspur eu.

Nu se grăbi defel, avea timp de belșug ; știa că ea era în drum spre aeroport, o să ajungă probabil în cîteva minute.

Ah, tu ești, de cîte ori ai să mă mîni, doar ne vedem curînd ! Era gașă să nu mă mai prinzi. Sigur că am mine biletul de avion. Se bătu zgomotos peste piept, îl am aici, în buzunar, nici o grijă. Mai ai ceva să-mi spui ? E tîrziu, m-așteaptă un taxi. Mai bîdu-te imediat în sala de așteptare, îmi întîlnim peste puțîn acolo.

De data asta o să izbutească să pună la punct, se gîndise la toate minuițozitate. El obișnuia s-o încinca cu promisiuni și scuze, o înșela mereu o făcea să se simtă prost cînd era nevoită să-l tot caute prin hoteluri, restaurante sau teatre. Cu o privire de prețuitoare i se spunea că domnul telefonase lăsîndu-i vorbă că nu put veni. Din nefericire ea nu se învoldă o dată minte și cădea mereu în capcănă. N-avea la îndemînă dovezi sigure dar îi făcea impresia că de la o vreme

Prezentare și traducere : Tudora Șandru Olteanu

(Continuare în pag. a 15-a)